

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

MAGISTRSKA NALOGA

KATJUŠA HAJDINJAK

KOPER, 2013

2013

MAGISTRSKA NALOGA

KATJUŠA HAJDINJAK

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Magistrska naloga

ANALIZA PRAVNE UREDITVE SOCIALNEGA
PODJETNIŠTVA IN NJEGOVA UČINKOVITOST V
PRAKSI

Katjuša Hajdinjak

Koper, 2013

Mentor: doc. dr. Elizabeta Zirnstein

POVZETEK

Namen magistrske naloge je obravnava socialnega podjetništva z vidika aktivne politike zaposlovanja. Proučili smo pravno ureditev socialnega podjetništva, učinke zakona v praksi, predvsem pa izpostavili učinkovitost ukrepov aktivne politike zaposlovanja za socialna podjetja v okviru Zavoda RS za zaposlovanje in predlagali ustrezne rešitve na tem področju, tako z vidika zakonodajne ureditve kot z vidika delovanja in pristojnosti ZRSZ pri kreiranju ukrepov APZ. Na podlagi analize podatkov MDDSZ o evidenci socialnih podjetij ter sekundarnih podatkov ZRSZ smo potrdili temeljno tezo, da imajo ukrepi APZ spodbuden učinek na delovanje socialnih podjetij. Ugotovili smo, da oviro pri razvoju socialnega podjetništva predstavljajo razpršeni, nepovezani oziroma odsotni podporni mehanizmi, ki ne nudijo pravih spodbud za ustanovitev in razvoj socialnih podjetij. V magistrski nalogi poleg opozarjanja na odprta vprašanja in pomanjkljivosti pravne ureditve socialnega podjetništva zanje predlagamo ustrezne rešitve in podajamo priporočila za večjo učinkovitost zakona v praksi.

Ključne besede: podjetništvo, socialno podjetništvo, zaposlovanje, aktivna politika zaposlovanja, učinkovitost, ranljive skupine, brezposelne osebe

SUMMARY

The purpose of the master's degree is to debate social entrepreneurship from the perspective of active employment policies. We have examined the legal regulation of social entrepreneurship, the effects of the law in practice, in particular, highlighted the effectiveness of the measures of the active employment policy for social enterprises in the framework of the Institute of RS for employment and to propose appropriate solutions in this area, both in terms of legislative regulation as from the perspective of performance and competence of the Institute of RS for employment in the creation of measures of active employment policies. Based on the analysis of records of social enterprises in Ministry of labour, family, social affairs and equal opportunities and secondary data of the Institute of RS of employment we have confirmed the fundamental thesis that measures of active employment policy has an encouraging effect on the functioning of the social enterprises. We found that the obstacle in the development of social entrepreneurship are scattered, unrelated or absent support mechanisms that do not offer the right incentives for the creation and the development of social enterprises. In the masters degree, in addition to calling attention to the open issues and deficiencies of the legal regulation of social entrepreneurship, I also propose appropriate solutions and give recommendations for increased efficiency of the law in practice.

Keywords: entrepreneurship, social entrepreneurship, employment, active employment policy, effectiveness, vulnerable groups, unemployed persons

UDK: 331.5.021-056.24:349(043.2)

ZAHVALA

Za strokovno pomoč se zahvaljujem mentorici, doc. dr. Elizabeti Zirnstein. Zahvalo namenjam mojemu možu Alanu in družini za podporo in spodbujanje v času študija ter pri izdelavi magistrske naloge. Posebna zahvala mojima otrokoma – Špeli in Gašperju – za razumevanje ter pozitivno energijo, ki mi jo vseskozi vlivata.

VSEBINA

1	Uvod.....	1
1.1	Opredelitev obravnavanega problema in teoretična izhodišča	1
1.2	Namen in cilji raziskave.....	3
1.3	Predstavitev raziskovalnih metod	3
1.4	Predpostavke in omejitve raziskave.....	4
2	Socialno podjetništvo v Sloveniji.....	5
2.1	Razvoj socialnega podjetništva.....	5
2.2	Pravna ureditev socialnega podjetništva	6
2.3	Opredelitev socialnega podjetja	9
2.4	Dva tipa socialnih podjetij	10
2.5	Cilji in načela socialnega podjetništva.....	11
2.6	Področja in dejavnosti socialnega podjetništva	13
2.7	Neprofitnost delovanja.....	16
2.8	Temeljni akt socialnega podjetja in njegova ustanovitev	17
2.9	Posebni pogoji upravljanja in poslovanja socialnih podjetij.....	18
3	Politike razvoja socialnega podjetništva.....	21
3.1	Ukrepi za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva	22
3.1.1	Spodbujanje socialnega podjetništva.....	23
3.1.2	Oblikovanje ugodnega podjetniškega okolja.....	24
3.1.3	Spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih.....	25
3.1.4	Omogočanje dostopa do virov financiranja naložb v socialna podjetja	25
3.2	Posebne spodbude za zaposlovanje.....	26
3.3	Kritičen pogled na pravno ureditev in politike razvoja socialnega podjetništva	28
4	Ukrepi APZ in socialno podjetništvo.....	31
4.1	Zavod RS za zaposlovanje kot osrednja institucija na trgu dela.....	32
4.2	Aktivna politika zaposlovanja.....	33
4.3	Smernice za izvajanje ukrepov APZ.....	35
4.3.1	Usposabljanje in izobraževanje	38
4.3.2	Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta.....	39
4.3.3	Spodbude za zaposlovanje.....	39
4.3.4	Kreiranje delovnih mest.....	41
4.3.5	Spodbujanje samozaposlovanja.....	43
4.3.6	Ostali ukrepi na trgu dela.....	44
4.4	Kritičen pogled na ukrepe APZ	46

5	Učinkovitost pravne ureditve socialnega podjetništva.....	49
5.1	Definicija učinkovitosti.....	49
5.2	Učinkovitost ZSocP	51
5.3	Učinkovitost ukrepov APZ za socialna podjetja.....	54
6	Analiza učinkovitosti ZSocP z vidika APZ in vloge ZRSZ.....	56
7	Zaključne ugotovitve in priporočila.....	64
	Literatura	69
	Pravni viri	73

PREGLEDNICE

Preglednica 1:	Razsežnost družbenih vrednot	10
Preglednica 2:	Realizacija gibanja brezposelnosti v letu 2012 in ocena za leto 2013	31
Preglednica 3:	Predvidena sredstva za ukrepe APZ v letu 2013	34
Preglednica 4:	Pregled aktivnosti, ki se bodo izvajale na ZRSZ po ukrepih APZ in predvideno število vključitev	37
Preglednica 5:	Evidenca socialnih podjetij	56
Preglednica 6:	Število vseh sklenjenih pogodb	57
Preglednica 7:	Socialna podjetja, ki so sklenila pogodbo z ZRSZ v letu 2012 in 2013 po posameznih ukrepih APZ.....	59
Preglednica 8:	Število vključenih brezposelnih oseb v posamezen ukrep APZ	59
Preglednica 9:	Struktura brezposelnih po spolu vključenih v ukrepe APZ	60
Preglednica 10:	Struktura brezposelnih oseb po starosti vključenih v ukrepe APZ	61
Preglednica 11:	Struktura brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti na ZRSZ vključenih v ukrepe APZ	61
Preglednica 12:	Struktura brezposelnih oseb po izobrazbi vključenih v ukrepe APZ.....	62

KRAJŠAVE

APZ	aktivna politika zaposlovanja
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
ZDru-1	Zakon o društvih
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZSocP	Zakon o socialnem podjetništvu
ZU	Zakon o ustanovah
ZUTD	Zakon o urejanju trga dela
ZZ	Zakon o zavodih
ZZaD	Zakon o zadrugah
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavanega problema in teoretična izhodišča

Termin socialno podjetništvo je za večino izmed nas relativno nov, a je njegov koncept tak, da ga podpiramo vsi – iskanje rešitev za socialne potrebe naših skupnosti in družbe na podjeten način. Ustvarjalnost in inovativnost pa sta poleg občutka za človeka gonilni sili njenega razvoja (Kržin 2009, 1560). Naraščanje priznanja tretjega sektorja v Evropi in ogromni interes nad neobičajno podjetniško dinamiko vodita v pojav novega koncepta tj. socialnega podjetništva (Strmšek 2011, 9). Z uvedbo socialnih podjetij so na trgu na voljo nove in zanimive možnosti, trg postaja zanimivejši, privlačnejši in bolj konkurenčen (Yunus 2009, 43). Mesojedec idr. (2012, 7) navajajo, da je ključna stvar družbene inovacije in socialnega podjetnika skupnost ljudi, z različnih področij in različnih kompetenc, ki delujejo skupaj za določeno idejo ter jo s pomočjo podpornih mehanizmov tudi uresničijo.

V današnjem času, času svetovne finančne in gospodarske krize, se države soočajo z velikim problemom brezposelnosti, ki posameznika vodi do socialne izključenosti ter posledično neizkoriščanja njegovega potenciala (Sumah 2009, 3). Že na ravni Evropske unije je zaznati težnjo po vzpostavitvi novih delovnih mest, predvsem za ljudi, ki so težje zaposljivi in so posledično potisnjeni na rob družbe. Kljub temu, da smo v 21. stoletju, sta ekonomija in institucije ostale v času 20. stoletja, kjer vlada potrošniška družba s šibkimi moralnimi vrednotami.

Potrebo po novem razvojnem modelu narekujejo globalizacija, tehnološke spremembe, spremembe v strukturi brezposelnosti, potencialni upad delovnih mest, neugodni trendi na gospodarskem, ekološkem področju in na področju človeških virov (Radej 2010, 37). Tako kot Evropa se tudi Slovenija sooča z demografskimi spremembami, ki so posledica nizke rodnosti, daljšanja življenjske dobe ljudi in s tem staranja prebivalstva (Slapnik 2010, 16). Globalizacija tudi v Sloveniji neizogibno in trajno odnaša veliko nezahtevnih delovnih mest, od katerih je v preteklosti živela marsikatera slovenska regija (Kodrič 2011, 42).

Po zadnjih napovedih UMAR-ja (2013, 17) je skrb zbujujoče slabšanje razmer na trgu dela proti koncu leta 2012. Zaradi zmanjševanja števila zaposlenih v vseh dejavnostih, večjega obsega izteka pogodb za določen čas, manjših možnosti za zaposlitev iskalcev prve zaposlitve, priliva oseb, starejših od 55 let zaradi napovedane pokojninske reforme, se je posledično to odrazilo v povečanju števila brezposelnih oseb. Pričakovati je, da bo ob koncu letošnjega leta registriranih okrog 124.000 brezposelnih oseb, kar je pet odstotkov več kot ob koncu leta 2012 (ZRSZ 2013a, 7). Kot sredstvo za uspešno obravnavo tega problema OECD v svojem poročilu *Izboljšanje socialne vključenosti na lokalni ravni preko socialne ekonomije*: poročilo za Slovenijo (MDDSZ 2010, 7) navaja tudi socialno podjetništvo.

V Sloveniji je ena izmed ključnih težav pravilno razumevanje pojmov socialno podjetništvo in socialna ekonomija (Kovač 2010, 11). Na to opozarja tudi zadnje poročilo OECD o socialni ekonomiji v Sloveniji (MDDSZ 2010, 42). Dejstvo je, da ima pojem socialna ekonomija v Sloveniji tradicijo, medtem ko je pojem socialno podjetništvo novejšega izvora in ga nekateri povezujejo zgolj z eno od oblik socialne ekonomije, namreč s socialnimi podjetji (prav tam). Evropska komisija (2011b, 3) je mnenja, da je treba ohraniti koncept socialnega podjetja, kar predstavlja pozitiven korak k priznanju takšnih organizacij, ki upoštevajo vse tri ključne razsežnosti, kar pomeni socialni cilj oziroma namen, podjetniško dejavnost in participativno upravljanje.

Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št. 20/2011), ki se je pričel uporabljati 1. januarja 2012, natančneje opredeljuje socialno podjetništvo, določa dejavnosti, pogoje zaposlovanja in zahteve za pridobitev statusa socialnega podjetja. Poleg tega obravnava še načrtovanje razvoja in ukrepov za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji. Zakon predvideva štiri sklope ukrepov, s katerimi naj bi država spodbujala razvoj socialnega podjetništva. Po dobrem letu veljave ZSocP država spodbuja razvoj socialnega podjetništva le z ukrepom spodbujanja zaposlovanja v socialnih podjetjih. Ta zajema izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja, katerih ciljna skupina so socialna podjetja oziroma so ciljna skupina tiste osebe, ki ustanavljajo socialno podjetje ali se bodo zaposlile v socialnem podjetju in izhajajo iz najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela, katerim je namenjeno socialno podjetništvo. Cilj ukrepov APZ pa je povečanje zaposlenosti, znižanje brezposelnosti ter zmanjševanje neskladij med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Njeni učinki so v veliki meri odvisni od razpoložljivih finančnih sredstev, kar pomeni, da se v primeru javnofinančnega varčevanja zmanjša obseg sredstev namenjenih aktivni politiki zaposlovanja (ZRSZ 2011, 23).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve poudarja, da je vključevanje v ukrepe APZ pomembno še zlasti zaradi slabših strukturnih značilnosti brezposelnosti, to je dolgotrajne brezposelnosti, visokega deleža starejših brezposelnih ter zaradi izobrazbenega in poklicnega neskladja (ZRSZ 2013a, 7). Glede na napovedi bo trend gibanja brezposelnosti tudi v prihodnje neugoden, nanj pa lahko vplivamo le z vključevanjem v različne programe APZ, ki spodbujajo razvoj socialnega podjetništva in tako prispevamo k hitrejšemu okrevanju trga dela (MDDSZ 2013, 3). Pri tem se kot problem izpostavlja učinkovitost ukrepov APZ za socialna podjetja v okviru Zavoda RS zaposlovanje, kar v magistrski nalogi podrobneje analiziram in predlagam ustrezne rešitve.

Socialno podjetništvo je v zadnjem času predmet številnih diskusij in vprašanj javne razprave, saj glede na okolje, kamor je bilo formalno postavljeno, nekako še ni zaživelo (Mesojedec idr. 2012, 6). V Sloveniji na temo učinkovitosti ZSocP še ni bila narejena nobena raziskava, na kar opozarjajo tudi nevladne organizacije. V magistrski nalogi to vrzel zapolnjujem z analizo učinkov ZSocP v praksi. Bistven doprinos te magistrske naloge je tudi v povezovanju ciljev

socialnega podjetništva s pristojnostmi ZRSZ. Tudi na tem področju ni zaslediti nobene raziskave ali strokovne razprave, ki pa je nujna. ZRSZ bi lahko na področju socialnega podjetništva odigral pomembnejšo vlogo, vsaj v povezavi z ustanavljanjem socialnih podjetij s strani brezposelnih oseb, možni pa so še številni drugi sinergijski učinki, ki jih predstavljam v svoji nalogi.

1.2 Namen in cilji raziskave

Namen magistrske naloge je proučiti pravno ureditev socialnega podjetništva, proučiti učinke ZSocP v praksi, predvsem pa izpostaviti učinkovitost ukrepov APZ za socialna podjetja v okviru ZRSZ in predlagati ustrezne spremembe in izboljšave na tem področju, tako z vidika zakonodajne ureditve kot z vidika delovanja in pristojnosti ZRSZ pri kreiranju ukrepov APZ.

Temeljna teza magistrske naloge je, da imajo ukrepi APZ spodbuden učinek na delovanje socialnih podjetij. Po drugi strani pa se postavlja vprašanje, ali in koliko socialna podjetja v Sloveniji sploh poznajo ukrepe APZ. Zaznati je, da javna povabila za vključitev brezposelnih oseb v posamezen program opredeljujejo ranljive skupine drugače kot v ZSocP. ZRSZ bi lahko na tem področju bolj učinkovito prispeval k obstoju, razvoju in spodbujanju socialnega podjetništva. V magistrski nalogi predlagam ustrezne spremembe na tem področju z vidika lažjega dostopanja socialnih podjetij do ukrepov APZ.

Temeljni cilj magistrske naloge je podati izhodišča za povečanje učinkovitosti ZSocP, kar je neraziskano področje v slovenskem prostoru. Drugi cilji so še:

- kritično proučiti zakonodajo ter pomembne dokumente s področja socialnega podjetništva,
- proučiti učinek ZSocP v praksi,
- opozoriti na statusno pravne dileme ZSocP,
- kritično proučiti ukrepe APZ z vidika učinkovitosti in dostopnosti za socialna podjetja,
- oblikovati priporočila za prakso in nadaljnje raziskovanje.

1.3 Predstavitev raziskovalnih metod

Za uresničitev namena in ciljev magistrske naloge bom proučila pravno ureditev socialnega podjetništva, teoretična in praktična dognanja s področja socialnega podjetništva, različna interna gradiva Zavoda RS za zaposlovanje ter z raziskovalno metodo analize sekundarnih podatkov analizirala podatke iz obstoječih baz podatkov Zavoda RS za zaposlovanje.

Magistrska naloga je sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela.

V teoretičnem delu sem uporabila metodo deskripcije, s pomočjo katere je predstavljena teorija, opredeljeni so pojmi ter ugotovljena dejstva, metodo komparacije, s katero so

primerjana dela, opredelitve in raziskave različnih avtorjev, metodo kompilacije, s pomočjo katere so povzeta stališča drugih avtorjev v zvezi z izbranim raziskovalnim problemom. Z metodo sinteze so oblikovana nova stališča, spoznanja ter predlogi. Uporabila sem tudi pravno argumentacijo.

V osrednjem, bolj praktično naravnem delu magistrske naloge, sem uporabila metodo analize za pregled ukrepov APZ namenjenih socialnim podjetjem, pri čemer sem analizirala obstoječe podatke, predvsem podatke MDDSZ o evidenci socialnih podjetij na dan 26. 3. 2013 ter sekundarne podatke Zavoda RS za zaposlovanje na dan 26. 3. 2013 o ukrepih APZ, na katera so kandidirala registrirana socialna podjetja ter brezposelne osebe, ki so se preko teh ukrepov zaposlila v socialnem podjetju. Rezultate analize teh podatkov sem predstavila opisno in tabelarično.

1.4 Predpostavke in omejitve raziskave

Socialno podjetništvo je dobilo svojo pravno-formalno obliko šele s sprejemom ZSocP, ki je v veljavi šele dobro leto. Omejitev pri preučevanju učinkovitosti ZSocP je v tem, da zakon v praksi še ni utegnil polno zaživeti. V primeru obstoja zakona več let, bi bili rezultati analize njegove učinkovitosti morda drugačni. Naslednjo omejitev predstavlja osredotočenost te magistrske naloge predvsem na učinkovitost ZSocP v povezavi z aktivno politiko zaposlovanja. Slednja je namreč le eden izmed ukrepov za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. Ostale tri ukrepe (oblikovanje ugodnega podjetniškega okolja, omogočanje dostopa do virov financiranja naložb v socialna podjetja ter spodbujanje socialnega podjetništva) obravnavam zgolj zaradi vsebinske zaokrožitve analize tega področja, se pa nanje osredotočam zgolj teoretično. Omejitev pri pisanju magistrske naloge predstavlja tudi omejenost znanstvene in strokovne literature iz področja socialnega podjetništva.

2 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI

V Evropi je bilo leta 2011 že dva milijona podjetij socialnega gospodarstva (tj. deset odstotkov vseh evropskih podjetij) in socialna podjetja zaposlujejo več kot 11 milijonov delavcev, kar je šest odstotkov skupne delovne sile v EU (Evropska komisija 2011b, 3). Evropska komisija prav tako ugotavlja, da je število deležnikov oziroma tistih, ki koristijo storitve socialnega podjetništva večje od 160 milijonov državljanov članic EU (Milošević 2013, 17). Gre za okoli dva milijona organizacij, kar pomeni, da je že vsako četrto podjetje, ki nastane v Evropi, socialno podjetje (European Commission 2011, 3). V Belgiji, na Finskem in v Franciji je ta delež še višji, kar pomeni, da je socialno že vsako tretje podjetje (prav tam). Leto 2012 je navkljub krizi v Italiji doprineslo 36 tisoč novih delovnih mest v kooperativah, kar je povečalo tudi število zaposlenih v tem sektorju na 1,34 milijona ljudi (Dini 2012).

Ker je v Sloveniji trenutno na področju socialnega podjetništva zaposlenih le slabih 0,7 odstotkov vseh zaposlenih, lahko z optimizmom ugotavljamo, da imamo v tem sektorju priložnost zagotoviti več kot 60.000 novih delovnih mest. Pri tem lahko Slovenija računa tudi na politiko EU, ki v socialnem podjetništvu vidi veliko priložnost in ga izdatno podpira (Kokalj 2011, 10). Evropski ekonomsko-socialni odbor (2012, 1) je v mnenju, ki se nanaša na Sporočilo Komisije Evropske Unije o Pobudi za socialno podjetništvo navedel, da je treba socialna podjetja podpirati zaradi bistvene vloge, ki jo lahko imajo kot gonilo socialnih inovacij, saj uvajajo nove metode za izvajanje storitev in ukrepov za izboljšanje kakovosti življenja ter spodbujajo ustvarjanje novih izdelkov za zadovoljevanje novih potreb družbe ter ustvarjajo nova delovna mesta.

2.1 Razvoj socialnega podjetništva

V poročilu OECD (MDDSZ 2010, 7) je socialno podjetništvo v Sloveniji v primerjavi z drugimi državami EU v velikem zaostanku glede na delež zaposlenih, zato obstaja potreba po boljšem razumevanju njegovega zgodovinskega ozadja, vloge in še neizkoriščenega potenciala, ki je bistven za celotno skupnost.

Izhajajoč iz prvega osnutka Strategije razvoja socialnega podjetništva (MDDSZ 2011, 3), segajo prvi zametki socialnega podjetništva v Sloveniji že v 13. in 14. stoletje, ko so se začele ustanavljati številne organizacije, kot so obrtniški cehi, verske dobrodelne organizacije in razni skladi. V naslednjih stoletjih je pri razvoju dobrodelnih in socialnih dejavnosti pomembno vlogo odigrala katoliška cerkev (MDDSZ 2010, 11). Prelomnico pa je predstavljala meščanska revolucija leta 1848, ki je prinesla svobodo združevanj kot klasično ustavno pravico ter pravne norme, ki so urejale ustanavljanje združenj ter drugih oblik združevanja ljudi na podlagi skupnih interesov (Borzaga, Galera in Nogales 2008 v MDDSZ 2010). Prvi zakon o zadružništvu, ki je bil sprejet leta 1873, je pomenil pomemben korak naprej za uveljavljanje načel, na katerih temelji socialno podjetništvo (MDDSZ 2012, 26).

Pred drugo svetovno vojno v Sloveniji govorimo o razvejani mreži socialnega podjetništva, ki je vključevala razna združenja, zadruge, dobrodelne organizacije, sindikate, strokovne organizacije in razne zveze (MDDSZ 2010, 11). Po drugi svetovni vojni je z uvedbo socialističnega družbenega sistema prišlo do prekinitve tradicije, s čimer so zadruge izgubile eno temeljnih značilnosti: odprto članstvo in demokratičen nadzor po članih (prav tam). Po drugi svetovni vojni so se pojavile tudi prve delavnice za invalide (Hafner idr. 2013, 11). Povečanje organizacij socialne ekonomije (na primer združenj) je bilo najbolj intenzivno v obdobju med letoma 1975 in 1985 in ne v devetdesetih letih po spremembi družbeno-političnega sistema (Borzaga, Galera in Nogales 2008, 36).

Od osamosvojitve dalje Slovenija nima samostojne politike razvoja nevladnega sektorja, ni opredeljeno področje razvoja socialnega podjetništva, prav tako pa se v nasprotju z ostalimi tranzicijskimi državami ni povečal obseg organizacij tretjega sektorja (Borzaga, Galera in Nogales 2008, 39). Zidar in Arh (2012, 1) ugotavljata, da v Sloveniji v podjetjih ni kulture sofinanciranja nevladnih organizacij, razen pri športnih organizacijah. Prekinjen razvoj socialne ekonomije v socialističnem času še vedno predstavlja oviro, ki ogroža sedanji razvoj socialne ekonomije v Sloveniji (MDDSZ 2010, 11).

2.2 Pravna ureditev socialnega podjetništva

Po podatkih iz poročila EMES¹ (Borzaga, galera in Nogales 2008, 42) je v Sloveniji v tretji sektor vključenih 21.672 organizacij, od tega 20.000 neprofitnih organizacij. Edina oblika podjetništva, ki je bila doslej zakonsko urejena po načelih socialnega podjetništva, so invalidska podjetja in zaposlitveni centri (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13). Njihov poseben položaj, pogoje poslovanja in prednosti ureja Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 63/04) (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13). Nekatere prvine socialnega podjetništva najdemo zlasti v Zakonu o društvih (Uradni list RS, št. 61/06 in 58/09), Zakonu o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91 in 8/96), Zakonu o ustanovah (Uradni list RS, št. 70/05 – UPB1) in Zakonu o zadrugah (Uradni list RS, št. 62/07 – UPB1), pri katerih temeljni namen ni pridobivanje dobička, ampak temeljijo na bistvenih načelih socialnega podjetništva (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13).

Državni zbor je v začetku marca 2011 sprejel Zakon o socialnem podjetništvu, ki je začel veljati 2. aprila 2011 ter se je pričel uporabljati 1. januarja 2012. Namen zakona je omogočanje načrtovanega in skladnega razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji (Predlog ZSocP 2010). Remec in Bergoč (2011, 236) pa navajata, da je namen tudi v odpravljanju zmede pri opredeljevanju in definiranju socialnega podjetja. Med posledicami sprejema

¹ EMES – European Research Network je skupina evropskih raziskovalcev, ki ima bogate izkušnje pri vodenju projektov iz socialnega podjetništva ter izdelavi raziskav, ki vključujejo zbiranje, interpretacijo in obdelavo podatkov.

zakona (Predlog ZSocP 2010) je razbrati tudi motiviranje pravnih oseb za ustanovitev socialnih podjetij, ki bodo zaposlovala najbolj ranljive skupine ljudi na trgu dela.

Zakon o socialnem podjetništvu obsega 51 členov ter je razdeljen v devet poglavij, ki si sledijo v naslednjem vrstnem redu: splošne določbe, socialno podjetje, posebni pogoji poslovanja socialnih podjetij, podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva, posebne spodbude za socialno podjetništvo, evidence, nadzor, kazenske določbe ter prehodne in končne določbe.

Med splošnimi določbami je predstavljena vsebina zakona, pomeni izrazov, opredelitev socialnega podjetništva in ciljev, načela in zahteve socialnega podjetništva, področja in dejavnosti socialnega podjetništva, posebni pogoji zaposlovanja ter pristojnosti na področju socialnega podjetništva. V drugem poglavju je pojasnjeno socialno podjetje in njegove omejitve, opredeljena so združenja socialnih podjetij, poudarjena je neprofitnost delovanja, podana so pojasnila k aktu o socialnem podjetju, urejena je odgovornost za obveznosti, opredeljena vloga za registracijo socialnega podjetja ter registracija socialnega podjetja, poročanje socialnih podjetij, obveznosti registrskega organa, urejen je postopek pridobitve statusa socialnega podjetja, prenehanje statusa, prepoved poslovanja, spremljanje poslovanja, predviden je sprejem podzakonskih aktov. Med posebne pogoje poslovanja spadajo določbe glede vodenja računovodstva, pravic članov, udeležbe delavcev, prostovoljcev in uporabnikov pri upravljanju, dela v socialnem podjetju, razporejanja dobička in presežkov prihodkov, statusne spremembe ter likvidacija socialnega podjetja. Poglavje Podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva se prične z načrtovanjem razvoja socialnega podjetništva, izvajanjem politik razvoja socialnega podjetništva, pristojnosti občin ter ukrepi za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, navedeni pa so tudi člani glede zagotavljanja sredstev, financiranja izvajanja sredstev, določeni so upravičenci do spodbud. Poglavje posebne spodbude je razdeljeno v posebne spodbude za zaposlovanje ter v druge posebne spodbude. V poglavju o evidencah je navedeno, kateri podatki se vodijo ter kdo vodi evidenco socialnih podjetij. Poglavje za nadzor predstavlja izvajalce, ki imajo nadzor nad izvrševanjem določb tega zakona, katerih kršitve predstavljajo prekrške ter organe za odločanje o prekršku. Med kazenskimi določbami so opredeljene kazni za prekrške, ki jih zagreši socialno podjetje. V prehodnih in končnih določbah je navedeno, da mora Vlada v roku šestih mesecev od uveljavitve tega zakona izdati Uredbo o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva, najkasneje do 1. 1. 2012 sprejeti strategijo za plansko obdobje 2012-2015 in program ukrepov za leti 2012 in 2013 ter najkasneje v roku šestih mesecev od uveljavitve zakona imenovati Svet za socialno podjetništvo. Poleg tega je določeno, da Slovenski inštitut za revizijo objavi računovodski standard v Uradnem listu RS. Predzadnji člen pa navaja, da se za izvajanje nalog, določenih s tem zakonom, v pristojnem ministrstvu v roku šest mesecev po uveljavitvi tega zakona organizira posebna organizacijska enota za socialno podjetništvo.

Na podlagi določb ZSocP je Vlada 22. 9. 2011 ustanovila Svet za socialno podjetništvo, ki je pristojen za oblikovanje strategije, katera zajema politike razvoja socialnega podjetništva, v sodelovanju z ministrstvi, vladnimi službami, občinami, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe.

Poleg zakona je socialno podjetništvo urejeno tudi v podzakonskih aktih. Vlada je julija 2012 na predlog ministra, pristojnega za delo, družino in socialne zadeve izdala Uredbo o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva (Uradni list RS, št. 54/2012) v skladu s standardno klasifikacijo dejavnosti. Uredba kot taka je zelo nepregledna, saj se veliko šifer dejavnosti znotraj področij ponavlja. V Predlogu zakona (Predlog ZSocP 2010) je predlagana bolj racionalna rešitev, in sicer, da se v šifrant Standardne klasifikacije dejavnosti vnese nova šifra dejavnosti z nazivom dejavnost socialnega podjetništva, kar bi omogočalo tudi ustrežnejše statistično spremljanje razvoja dejavnosti socialnega podjetništva. Na nerazvit mehanizem statističnega in analitičnega spremljanja socialnega podjetništva kot slabost v SWOT analizi opozarjajo tudi v tretjem osnutku strategije razvoja socialnega podjetništva (Forbici idr. 2012, 8).

Posebnosti računovodenja v socialnih podjetjih, ne glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko določa poseben računovodski standard za socialna podjetja, ki ga je izdal strokovni svet Slovenskega inštituta za revizijo 28. 10. 2011 ter se je začel uporabljati s 1. januarjem 2012. V Uradnem listu RS pa je bil dne 26. 4. 2013 objavljen Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij (Uradni list RS, št. 35/2013), ki je pričel veljati petnajsti dan po objavi. Pravilnik ureja način spremljanja poslovanja socialnih podjetij in način izpolnjevanja pogojev, vsebino prilog k vlogi za registracijo nepridobitne pravne osebe, ki namerava poslovati kot socialno podjetje, dokazila o pričetku opravljanja dejavnosti glede števila in strukture zaposlenih in dokazila o izpolnjevanju pogojev za ohranitev statusa socialnega podjetja, pogoje za pridobitev spodbud iz posameznega ukrepa spodbujanja razvoja socialnega podjetništva ter posebnih spodbud ter način izvajanja nadzora nad porabo finančnih sredstev. Znotraj pravilnika je tudi priloga, in sicer vzorec Sklepa ustanoviteljev ali pristojnega organa nepridobitne pravne osebe, da namerava poslovati kot socialno podjetje, ki ga zahteva 14. člen ZSocP.

MDDSZ spodbuja razvoj socialnega podjetništva tudi prek javnih razpisov, ki se financirajo iz sredstev Evropskega socialnega sklada. Do sedaj sta bila objavljena dva javna razpisa, prvi v letu 2009, drugi pa v letu 2012, ki je bil namenjen podpori za nadaljevanje izvajanja uspešnih praks iz prvega razpisa, dana pa je bila tudi priložnost novim idejam in pobudam.

Če registrski organ ugotovi, da so izpolnjeni vsi pogoji za pridobitev statusa socialnega podjetja, se pri firmi ali imenu nepridobitne pravne osebe v register vpiše dostavek socialno podjetje ali okrajšavo so. p. Z vpisom tega dostavka nepridobitna pravna oseba pridobi status socialnega podjetja in lahko začne poslovati kot socialno podjetje.

Pri pravni ureditvi socialnega podjetništva se odpirajo tudi nekatera dodatna vprašanja, ki se tičejo ustreznosti odprtega modela ustanavljanja socialnih podjetij (z vidika temeljnih načel korporacijskega upravljanja), vprašanja nadzora nad ustanavljanjem socialnih podjetij, pridobitev in izgubo statusa socialnega podjetja, vprašanja preoblikovanja podjetij oziroma spremembe pravno-organizacijske oblike idr., na katera bom skozi nalogo skušala ustrezno odgovoriti.

2.3 Opredelitev socialnega podjetja

OECD definira socialno podjetje kot vsako zasebno dejavnost, ki se izvaja v javnem interesu, organizirano s podjetniško strategijo, katere glavni namen ni maksimiranje dobička, ampak doseganje nekaterih gospodarskih in družbenih ciljev ter ima zmogljivost za uvedbo inovativnih rešitev problemov socialne izključenosti in brezposelnosti (MDDSZ 2010, 9).

Kot socialna podjetja so obravnavane vse nepridobitne pravne osebe – zavodi, društva, ustanove, družbe z omejeno odgovornostjo in tudi delniške družbe, ki zagotavljajo izvajanje programa na neprofiten način. V zvezi s tem Zidar in Rihter (2010, 77) ugotavljata, da odprti model, ki dopušča ustanavljanje socialnih podjetij s strani gospodarskih družb in posebej ne opredeli varovalk za preprečevanje morebitnih zlorab, postavlja v neenak položaj ostale pravne osebe, ki niso konkurenčne gospodarskim družbam. V evropskem pojmovanju socialno podjetništvo vključuje organizacije kot so kooperative, združenja, vzajemne družbe in fundacije, v zadnjem času pa so se jim pridružile še posebne oblike socialnih podjetij, ki so različno pravno organizirane (Milošević 2013, 17).

»Socialno podjetje ni dobrodelna organizacija, ampak podjetje v polnem pomenu besede. Pokrivati mora vse lastne stroške in hkrati dosegati postavljeni družbeno-koristni cilj« (Yunus 2009, 39). Ob tem je velikokrat zaznati, da je med ljudmi percepcija socialno vezana na dobrodelnost ter filantropijo. Filantropija ni samo ljubezen do ljudi in pripravljenost pomagati jim, človekoljubje, ampak so znotraj tega vključeni bogati filantropi, kar poživi podjetniško gibanje. Novinar Mladine Lorenci (2010) opozarja na nezaupanje filantropom, ki so hkrati dobronamerni, preračunljivi in sebični. Donacije niso obdavčene, z njimi darovalci uveljavljajo svoj vpliv, še vedno ostanejo nesramno bogati, zraven si pa delajo veliko reklamo. Lorenci (2010) v članku zaključuje, da je velik filantrop navadna dvoživka, pri kateri se je dobro spomniti, da pred dajanjem jemlje in nikakršna filantropija ne more nadomestiti spodobne socialne države. Acs, Boardman in McNeely (2013, 789) jasno prikazujejo razliko med dobrodelnostjo, filantropijo ter socialnim podjetništvom (preglednica 1). V preglednici je razvidno, da ima socialno podjetništvo srednjeročni učinek, da je na trgu dela bistvena socialna inovacija, ki prinaša dobiček ter izboljša socialne razmere.

Preglednica 1: Razsežnost družbenih vrednot

	Dobrodelnost	Filantropija	Socialno podjetništvo
Vloga	razdelitev prihodka	prerazporeditev bogastva	spremembe/socialne inovacije
Socialna struktura	sprejme dano strukturo	prerazporedi dano strukturo	spremeni strukturo
Namen	lajšanje trpljenja	ustvarjanje priložnosti	izboljšanje socialnih razmer
Vzdržnost	ni vzdržno	samozadostno	vzdržno
Financiranje	donacije	fundacije	poslovni model
Učinek	takojšnji	na dolgi rok	srednjeročni

Vir: Acs, Boardman in McNeely 2013, 789.

V 3. členu ZSocP je jasno opredeljeno, da socialno podjetje predstavlja trajno opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva² ali trajno opravljanje drugih dejavnosti pod posebnimi pogoji zaposlovanja, s proizvodnjo in prodajo proizvodov ali opravljanjem storitev na trgu. Trajno opravljanje drugih dejavnosti je značilno za tržno ekonomijo, vendar je pogoj zaposlovanje najbolj ranljive skupine na trgu dela. Kot socialno podjetje lahko posluje nepridobitna pravna oseba, če pridobi status socialnega podjetja in zadošča kriterijem iz načel, ki jih določa 4. člen zakona. Namen ustanovitve pravne osebe ne sme biti izključno pridobivanje dobička in je jasno opredeljen v aktu o ustanovitvi oziroma temeljnemu aktu socialnega podjetja (12. člen).

2.4 Dva tipa socialnih podjetij

Zakon predvideva ustanavljanje socialnih podjetij dveh tipov, tipa A in tipa B. Status socialnega podjetja tipa A lahko pridobi nepridobitna pravna oseba, če bo trajno opravljala dejavnosti socialnega podjetništva, ki jih določa 5. člen ZSocP ter zaposlovala najmanj enega delavca v prvem letu in najmanj dva v nadaljnjih letih poslovanja. Tretji odstavek 8. člena ZSocP določa, da mora, za ohranitev statusa, socialno podjetje tipa A po izteku drugega koledarskega leta iz dejavnosti socialnega podjetništva v letnem poročilu izkazati najmanj 40 odstotkov vseh prihodkov, po tretjem in vseh nadaljnjih letih poslovanja pa najmanj 50 odstotkov vseh prihodkov.

Socialna podjetja, ki pa opravljajo povsem tržne dejavnosti ter v delo vključujejo najbolj ranljive osebe na trgu dela (najmanj tretjina teh delavcev od vseh zaposlenih) pridobijo status socialnega podjetja tipa B. Na podlagi 19. člena ZSocP mora socialno podjetje tipa B dokazilo o zaposlitvi delavcev in njihovi strukturi predložiti v roku dveh let po pridobitvi statusa pristojnemu ministrstvu. Na Finskem je pogoj za pridobitev statusa socialnega podjetja, da

² V Uredbi o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva (Uradni list RS, št. 54/2012) skladno s standardno klasifikacijo dejavnosti.

podjetje zaposluje za nedoločen čas najmanj 30 odstotkov invalidov ali kombinacije invalidov in dolgotrajno brezposelnih (Predlog ZSocP 2010).

Izhajajoč iz zakonskih pogojev ugotavljam, da ni omogočeno ustanavljanje socialnih podjetij mešanega tipa, ampak se je treba odločiti vedno samo za en tip socialnega podjetja. Pri tem se postavlja vprašanje dopustnosti oziroma neurejenosti ustanavljanja mešanega tipa socialnih podjetij. V Italiji je kar 60 odstotkov kooperativ tipa A, 20 odstotkov pa je mešanih kooperativ z elementi tipa A in tipa B (Sumah 2009, 29).

Statusa socialnega podjetja ne more pridobiti nepridobitna pravna oseba, če je njena članica politična stranka, prav tako, če imajo v njej pri odločanju prevladujoč vpliv ena ali več pridobitnih gospodarskih družb, pravnih oseb javnega prava ali lokalnih skupnosti (drugi in tretji odstavek 9. člena ZSocP). Ravno tako statusa ne more pridobiti nepridobitna pravna oseba, če ima status invalidskega podjetja ali zaposlitvenega centra, če je v času postopka registracije spremembe akta o ustanovitvi ali temeljnega akta, s katerimi se preoblikuje v socialno podjetje, v stečajnem postopku, postopku prisilne poravnave ali likvidacije ali če nima poravnanih vseh dospelih davčnih obveznosti in prispevkov za socialno varnost delavcev.

Pridobitna gospodarska družba bo lahko ustanovila socialno podjetje le v primeru, če s tem ne bo prenesla del podjetja ali dejavnosti na socialno podjetje. Z ustanovitvijo bo lahko zagotovila nova delovna mesta za svoje presežne delavce (prvi odstavek 9. člena ZSocP). Zakon v 10. členu navaja, da se socialna podjetja lahko povezujejo v združenja socialnih podjetij. Zakoni, ki urejajo pravno organiziranost posameznih vrst pravnih oseb omogočajo povezovanje v združenja. V ZDru-1 je v 16. členu omogočeno povezovanje v zvezo društev, v ZZ je v 52. členu navedeno povezovanje v skupnosti zavodov, medtem ko ZU povezovanja posebej ne opredeljuje.

ZSocP v 25. členu določa, da je socialno podjetje ustanovljeno z namenom trajnega izpolnjevanja pogojev glede števila zaposlenih delavcev in posebnih pogojev glede strukture zaposlenih. Če je ustanovljeno za opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva, mora ves čas zaposlovati najmanj dva delavca. Če pa je ustanovljeno za zaposlovanje najbolj ranljivih skupin na trgu dela, pa mora zaposlovati najmanj tri delavce oziroma mora njihovo število predstavljati najmanj 33,3 odstotka vseh delavcev.

2.5 Cilji in načela socialnega podjetništva

V socialno podjetništvo se lahko vključujejo nepridobitne pravne osebe, med katere spadajo društva, zavodi, ustanove, gospodarske družbe, zadruge, evropske zadruge in druge pravne osebe zasebnega prava. Socialno podjetje ni nova statusno pravna organizacijska oblika, ampak je poudarek na posebnem statusu, ki ga pridobijo organizacije, ko postanejo socialna

podjetja (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13). Ob tem velja omeniti, da Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 42/06 (60/06 – popr.) in nasl.), ki je namenjen urejanju statusno pravnih vprašanj gospodarskih subjektov kot pridobitno usmerjenih organizacij omogoča oziroma dovoljuje tudi ustanovitev neprofitnih gospodarskih družb, katerih temeljni namen ni pridobivanje dobička (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13).

V drugem odstavku 3. člena ZSocP je navedeno, da socialno podjetništvo primarno zasleduje naslednje cilje:

- krepitev družbene solidarnosti in kohezije,
- spodbujanje sodelovanja ljudi in prostovoljskega dela,
- krepitev inovativne sposobnosti družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov,
- zagotavljanje dodatne ponudbe proizvodov in storitev, ki so družbeno koristni,
- razvijanje novih možnosti zaposlovanja,
- zagotavljanje dodatnih delovnih mest ter
- socialno integracijo in poklicno reintegracijo najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela.

V Predlogu zakona o socialnem podjetništvu (2010) predstavljenega poslancem Državnega zbora pa so med cilji navedeni tudi obogatitev storitev na lokalnem nivoju, zmanjševanje dela na črno in sive ekonomije ter postopno zagotavljanje gospodarske rasti na raven, ki jo socialno podjetništvo prispeva v drugih evropskih državah. Slapnik (2011, 17) navaja, da se s socialnim podjetništvom preusmerja javna sredstva iz pasivnih oblik pomoči v produktivne oblike, ki so namenjene sofinanciranju zaposlovanja.

Socialna podjetja morajo skladno s 4. členom ZSocP poslovati po načelih, ki izkazujejo njihov javno koristni in socialni značaj (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13):

- prostovoljne pobude za ustanovitev,
- nepridobitni in socialni namen ustanovitve,
- prostovoljnost delovanja članov,
- neodvisnost,
- tržna naravnost, kar pomeni, da poslujejo po tržnih zakonitostih s proizvodnjo in prodajo proizvodov ali opravljanjem storitev na trgu,
- vključevanje prostovoljskega dela,
- enakopravnost članstva, kar pomeni, da odločitve sprejemajo vsi člani po načelu en član – en glas,
- sodelovanje deležnikov pri upravljanju,
- neprofitnost delovanja (11. člen),
- preglednost poslovanja ter
- družbena (javna) koristnost, ki se dosega s trajnim delovanjem v korist svojih članov, uporabnikov in širše skupnosti.

Zahtevam, ki izhajajo iz načel, ki jih določa 4. člen ZSocP, mora nepridobitna pravna oseba zadoščati več čas delovanja, da lahko pridobi in ohrani status socialnega podjetja.

2.6 Področja in dejavnosti socialnega podjetništva

V juliju 2012 je bila sprejeta Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva, ki določa dejavnosti socialnega podjetništva po področjih, ki so opredeljene v 5. členu ZSocP:

- socialno varstvo,
- družinsko varstvo,
- varstvo invalidov,
- znanosti, raziskovanja, izobraževanja in vzgoje,
- zagotavljanja in organiziranja mladinskega dela,
- varstva in promocije zdravja,
- zagotavljanja socialne vključenosti, spodbujanja zaposlovanja in poklicnega usposabljanja oseb, ki so brezposelne ali jim grozi brezposelnost,
- posredovanja zaposlitve osebam iz 6. člena tega zakona, vključno z dejavnostjo zagotavljanja dela takšnih delavcev drugemu delodajalcu,
- ekološke proizvodnje hrane,
- ohranjanje narave, urejanja in varstva okolja in zaščite živali,
- spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije in razvoja zelene ekonomije,
- turizma za osebe, ki jim življenjske razmere onemogočajo ali ovirajo dostop do turističnih storitev, na način, ki spoštuje vrednote trajnosti, dostopnosti in solidarnosti (socialni turizem),
- trgovine za socialno ogrožene osebe (socialna trgovina) ter trgovine, ki zagotavljajo prodajo proizvodov majhnih proizvajalcev iz gospodarsko najbolj nerazvitih okolij na temelju etičnih, preglednih in enakopravnih poslovnih razmerij med proizvajalci in trgovcem, usmerjenih predvsem v zagotavljanje možnosti pravičnega plačila proizvajalcev in s tem njihovega preživetja (pravična trgovina) ter trgovine s storitvami in proizvodi iz dejavnosti socialnega podjetništva,
- kulture, tehnične kulture in ohranjanja kulturne, tehnične in naravne dediščine,
- amaterskega športa in telesne kulture, katere namen je rekreacija in socializacija,
- reševanja in zaščite,
- spodbujanja razvoja lokalnih skupnosti ter
- podpornih storitev za socialna podjetja.

Uredba je pomembna, saj pridobijo organizacije, ki izvajajo katero izmed naštetih dejavnosti, status socialnega podjetja tipa A. Ravno tako je uredba pomembna pri registraciji socialnega podjetja, ki mora v svojem aktu o ustanovitvi ali temeljnemu aktu določiti dejavnosti, ki jih bo opravljalo v okviru svojega poslovanja.

Kokalj (2011, 10) navaja, da so javno koristne dejavnosti pretežno dejavnosti, ki so za klasična podjetja tržno manj zanimiva, saj ne prinašajo dobička. Socialno podjetništvo ima tradicijo in je v družbi prepoznavno, saj socialna podjetja zagotavljajo storitve, ki jih ne zagotavlja pomanjkljivo organiziran javni sektor (prav tam). Vesel (2010, 30) izpostavlja, da bo država lahko socialna podjetja nadzorovala le deloma, zato pa lahko predstavljajo sivo področje prehajanja javnih sredstev v privatne roke in končno tudi last. Dejavnost, ki ni dovolj dobičkonosna, je prepuščena potemtakem socialnim podjetjem, tisti del, ki pa zna biti dovolj visoko profiten, pa je rezerviran za kapitalske družbe (Vesel 2010, 31). Zakon predvideva tudi, da bodo s posebnimi zakoni določili tudi olajšave in spodbude za izvajanje dejavnosti socialnega podjetništva (npr. davčne olajšave).

Socialno podjetje vključuje opravljanje tudi drugih dejavnosti, če se opravljajo z namenom zaposlovanja najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela (6. člen). Kot takšne pa zakon pripoznava skupine ljudi, kot so:

- invalidi,
- brezposelne osebe z ugotovljeno zaposlitveno oviranostjo ali z ugotovljenim upadom delovnih sposobnosti, ki izhajajo iz telesnih ali duševnih okvar in nimajo za posledico statusa invalidnosti,
- dolgotrajno brezposelne osebe, ki so brez zaposlitve 24 mesecev ali več,
- iskalce prve zaposlitve, ki so prijavljeni na ZRSZ več kot 6 mesecev,
- brezposelne osebe, ki so starejše do 55 let starosti, pripadnike Romske skupnosti, mladoletne osebe brez zaključenega osnovnega in nižjega poklicnega izobraževanja ter
- težje zaposljive osebe, med katere spadajo bivši uporabniki drog, bivši kaznjenci, begunci in brezdomci.

Socialna podjetja, ki opravljajo tržno manj zanimive in manj produktivne dejavnosti ali pa zaposlujejo delavce, ki ne morejo dosegati pričakovanih običajnih delovnih rezultatov, potrebujejo trajno sistemsko spodbudo, saj bodo le tako obstala na trgu in s tem trajno dosegala javni interes, ki ga predstavlja njihovo delovanje (Predlog ZSocP 2010). Osebe, ki jih zakon vključuje v najbolj ranljive skupine ljudi na trgu dela so najbolj prikrajšani, saj so jim ustrezna delovna mesta v tržni ekonomiji težje dostopna, delo v socialnem podjetju pa jim predstavlja možnost pridobivanja delovnih izkušenj, ne pa zgolj pridobivanje sredstev za preživetje (Predlog ZSocP 2010). Organizacija OECD v svojem poročilu kot zaviralen dejavnik razvoja socialnega podjetja v Sloveniji navaja tudi stigmatizacijo nekaterih ciljnih skupin, kot so npr. Romi, osebe po prestani zaporni kazni, osebe s težavami v duševnem zdravju ipd. (MDDSZ 2012, 27). Občutek socialne vključenosti, ki jo socialno podjetje doprinese z zagotovitvijo zaposlitve najbolj ranljivim skupinam na trgu dela, je pomemben z vidika družbene kohezivnosti, ki je prav v gospodarskih krizah najbolj na udaru (Kodrič 2011, 42).

V Sloveniji sta zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov zakonodajno urejena. Pomemben način zaposlovanja so invalidska podjetja, ki so oblika socialne ekonomije, saj zaposlujejo in usposablajo invalide, ki se zaradi invalidnosti ne morejo zaposliti ali ki ne morejo zadržati zaposlitve pri delodajalcih v običajnem delovnem okolju (SURS 2011). Konec 2010 je bilo okoli 160 invalidskih podjetij, ki so zaposlovala nekaj manj kot petino delovno aktivnih invalidov, konec leta 2011 pa 145 invalidskih podjetij, ki so zaposlovala skoraj 18 odstotkov delovno aktivnih invalidov (SURS 2012). Iz tega izhaja, da se število invalidskih podjetij zmanjšuje zaradi slabega poslovanja invalidskih podjetij, ki so vodila do stečaja, saj le ta niso imela tržno naravnanih proizvodnih in storitvenih programov.

V zvezi z dejavnostjo je treba opozoriti na dilemo, ki se pojavlja glede natančnega določanja dejavnosti, ki naj jih socialno podjetje izvaja. V zvezi s tem menim, da je povsem nepotrebno določanje dejavnosti socialnega podjetništva, saj se s tem polje socialnega podjetništva po nepotrebem omejuje. S tega vidika je ureditev v našem ZSocP nekoliko neskladna s Pobudo za socialno podjetništvo (Evropska komisija 2011b), v kateri je jasno opredeljeno polje socialnega podjetništva, glede na načela in brez omejitev glede na dejavnost poslovanja socialnega podjetništva. V Nacionalnem reformnem programu 2013–2014³ je navedeno, da naj bi nameravali na področju javnih del za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva del sredstev nameniti izvajanju programov javnih del in ustanavljanju socialnih podjetij tipa B, v katerih bi se zaposlovala ranljive skupine oseb (Vlada RS 2013, 29). V tem kontekstu naj bi v okviru javnega povabila določili dejavnosti (npr. dejavnost socialnega podjetja za pomoč na domu za starejše in invalide, razvoj podeželja, socialna pomoč na kmetiji, nekateri programi s področja varstva okolja in urejanja javnih površin, pomoč pri razvoju in pospeševanju turizma, pomoč na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij), kar bi pomenilo, da nekatera socialna podjetja tipa B za prijavo na javno povabilo ne bodo izpolnjevala pogojev. V Veliki Britaniji je pripoznati, da so socialna podjetja na področjih, kjer poslujejo, bistveno bolj inovativna, predvsem pa bolj motivirana pri svojem pristopu ter s svojimi storitvami na lokalnem nivoju bistveno lažje dosegajo posamezne skupine ljudi, kot ostala podjetja, ki delujejo na teh področjih (Predlog ZSocP 2010). Na Poljskem je Zakon o socialnih zadrugah, ki jih lahko opredelimo kot socialna podjetja, omogočil uveljavljanje socialnega podjetništva na številnih področjih, kjer se opravljajo javna dela, kar pomeni, da ni omejevanja dejavnosti (Predlog ZSocP 2010). Na Poljskem delujejo posebne zadruge, ki jih lahko opredelimo kot socialna podjetja, katerih namen je javna reintegracija njenih članov z delom, kot je ponovna vzpostavitev sposobnosti vključevanja v življenje lokalne skupnosti, ponovno prevzemanje družbenih vlog ali poklicna reintegracija članov, kar vodi do prevzemanja odgovornosti za samostojno opravljanje dela na trgu dela (Predlog ZSocP 2010).

³ Nacionalni reformni program je načrt vlade o ukrepih in projektih, ki so usmerjeni v izpolnjevanje ciljev Strategije Evropa 2020.

2.7 Nefitnost delovanja

Nefitnost delovanja je eno izmed temeljnih načel socialnega podjetništva, ki je še določeneje opredeljena v 11. členu ZSocP. Socialno podjetje mora dobiček in presežke prihodkov nad odhodki iz dejavnosti socialnega podjetja namenjati za opravljanje teh dejavnosti oziroma za druge namene (11. člen ZSocP). Socialno podjetje lahko deli del dobička ali presežka prihodkov članom, upravi in delavcem v deležu, ki ne sme presegati 20 odstotkov vsega ustvarjenega dobička ali presežka prihodka v določenem letu in le v primeru, da presežek prihodkov ne predstavlja neporabljenih javnih sredstev in ima to opredeljeno v aktu o ustanovitvi ali temeljnemu aktu (drugi odstavek 11. člena ZSocP). Kot posredna delitev dobička ali presežkov prihodkov se po ZSocP šteje izplačevanje nagrad odgovornim osebam, članom uprave ali drugim organom ali delavcem, izplačevanje plač v višini, ki za več kot 30 odstotkov presega izhodiščne plače za posamezni tarifni razred ter izplačevanje povračil stroškov v zvezi z delom in stroškov usposabljanja. Ob tem ocenjujem slabost zakona v tem, da ni nikjer navedena omejitev za višine plač direktorjev, poslovodnih in drugih odgovorih oseb.

Ta prepoved izplačevanja dobička (oz. presežka prihodkov nad odhodki) velja za nevladne organizacije že na podlagi zakonov, ki ureja njihov položaj. V kolikor pa ima status socialnega podjetja pravna oseba, ki na podlagi zakona dobiček lahko deli (d. o. o, zadruga, d. d.) pa lahko ta dobiček razdeli samo za tiste določene namene, ki so opredeljeni v 26. členu ZSocP. Namenja jih lahko v investicije v osnovna sredstva potrebne za opravljanje dejavnosti, ohranjanje in povečevanje števila delovnih mest, pokrivanje izpada prihodka zaradi večje bolniške odsotnosti oziroma manjše delovne učinkovitosti najbolj ranljivih skupin na trgu dela, izobraževanja in usposabljanja delavcev in prostovoljcev, za druge razvojne in nepridobitne dejavnosti, povečanje premoženja socialnega podjetja ter delitve, če je skladno s tem in drugimi zakoni dopustna in o kateri odloča najvišji organ upravljanja socialnega podjetja.

Šporar (2002, 2) navaja, da z nefitnostjo razumemo delovanje, s katerim se ustvarja dobiček, vendar se ne deli niti med lastnike, niti med člane (če obstajajo), niti si ga ne sme razdeliti uprava ali drug organ pravne osebe, ampak se dobiček oziroma presežek prihodkov nad odhodki lahko uporabi le za financiranje dejavnosti oziroma namena, za katerega je ustanovljena pravna oseba. Dalje navaja (prav tam), da je nefitnost delovanja omenjena v 1. členu ZZ, v 34. členu ZU ter v 1. členu ZDru-1.

Odprto vprašanje je predvsem v delitvi dobička invalidskih podjetij, kjer je v ZZRZI v 57. členu jasno navedeno, da so invalidska podjetja dolžna najmanj 60 odstotkov ustvarjenega dobička, doseženega s prodajo na trgu, nameniti za povečanje osnovnega kapitala družbe oziroma ga porabiti za enak namen kot finančna sredstva iz naslova oprostitev in olajšav iz 61. člena tega zakona, o ostalih 40 odstotkih odloča najvišji organ upravljanja. Iz tega sledi, da ne moremo govoriti o uresničevanju načela en človek en glas ter o nepridobitnosti pravne

osebe (Zidar in Rihter 2010, 79). Problematično je opredeljevanje neprofitnosti organizacij ali dejavnosti le teh, saj ta s svojo osnovno dejavnostjo ne morejo zagotavljati svojega obstoja ali celo razvoja (Vesel 2010, 30). Vesel (prav tam) navaja, da opredeljevanje profitnosti ne temelji na dejavnosti ali sami organizacijski obliki, temveč na načinu razporejanja ostanka prihodkov.

2.8 Temeljni akt socialnega podjetja in njegova ustanovitev

Akt o ustanovitvi oziroma temeljni akt socialnega podjetja mora poleg vsebine opredeljevati nepridobitni namen ustanovitve pravne osebe, način uresničevanja načel, ki opredeljujejo javno koristni in socialni značaj, opredelitev statusa socialnega podjetja tipa A ali B ter razporejanje dobička in presežkov prihodkov skladno s 26. členom ZSocP. V primeru socialnega podjetja tipa B pa mora slednje v ustanovitvenem aktu določiti, katero izmed ranljivih skupin bo zaposlovalo.

ZSocP določa še nekatere druge nujne sestavine temeljnega akta nepridobitne pravne osebe (12. člen). Zirnstein in Bratkovič menita (2010, 14), da so določbe ZSocP v tem delu združljive s koncepti organiziranja in vodenja društva, zavoda, ustanove ipd., nekoliko manj pa z načeli upravljanja gospodarskih družb. Zakon določa, da mora način upravljanja socialnega podjetja temeljiti na načelu enakopravnosti, upravljanje gospodarskih družb, zlasti kapitalskih, pa izhaja iz načela več kot si prispeval kapitala v podjetje, več upravljavskih in drugih pravic imaš (prav tam).

Poleg tega zakon predvideva določitev nadzornega organa, ki bo nadziral pravilnost finančnega in materialnega poslovanja, način njegove izvolitve, mandatno dobo, pristojnosti, pooblastila in odgovornosti (Zirnstein in Bratkovič 2011, 14). Pri družtvih, zavodih in ustanovah je določena oblika nadzorstva predvidena že z matičnimi zakoni, pri družbah z omejeno odgovornostjo nadzorni svet ni obvezen, pri dvotirnem upravljanju delniške družbe pa je nadzorni organ obvezen (192. člen ZGD-1). V aktu o ustanovitvi je določen način udeležbe deležnikov pri upravljanju, česar pri gospodarskih družbah ne poznamo, ter pogoji za statusno preoblikovanje in razpolaganje s premoženjem socialnega podjetja v primeru prenehanja (zadnja alineja drugega odstavka 12. člena ZSocP). Akt o ustanovitvi mora določati še osebe, ki so odgovorne za poslovanje pri izvajanju dejavnosti socialnega podjetništva, pogoje za njihovo imenovanje oziroma izvolitev in odgovornosti ali bo socialno podjetje v delo vključevalo prostovoljce ter pravila vodenja poslovnih knjig in izdelave računovodskih izkazov.

Postopek za pridobitev statusa socialnega podjetja se za novoustanovljeno pravno osebo začne z vlogo za registracijo nepridobitne pravne osebe oziroma z vlogo za registracijo spremembe akta o ustanovitvi ali temeljnega akta, s katero se nepridobitna pravna oseba preoblikuje v socialno podjetje (14. člen ZSocP). Zirnstein in Bratkovič (2011, 14) menita, da

je izraz preoblikovanje v zakonu neustrezno uporabljen, saj je razumljen večinoma kot sprememba pravnoorganizacijske oblike. Pri socialnih podjetjih pa gre le za pridobitev posebnega položaja, ki omogoča nekatere ugodnosti in je dodeljen začasno oziroma se status socialnega podjetja ob neizpolnjevanju pogojev obvezno odvzame (prav tam).

Vloga za registracijo nepridobitne pravne osebe mora na podlagi 3. člena Pravilnika o spremljanju poslovanja socialnih podjetij vsebovati še sklep ustanoviteljev ali pristojnega organa nepridobitne pravne osebe, da namerava poslovati kot socialno podjetje ter dokazilo o višini morebitnih sredstev za začetek dela oziroma vrednosti premoženja društva, kar dokazuje s kopijo o vplačilu ustanovnega kapitala ali popisom premoženja društva.

V 48.r. členu ZZad je navedeno, da se zadruga lahko preoblikuje v gospodarsko družbo, razen tihe družbe ter v gospodarsko interesno združenje. Upravne enote so skladno z ZDru-1 pristojne za registracijo društev, sodišča so skladno z ZZ, ZGD-1 ter ZZad pristojna za registracijo zavoda, družbe z omejeno odgovornostjo ter zadruge, pristojna ministrstva pa skladno z ZU za registracijo ustanov/fundacij.

2.9 Posebni pogoji upravljanja in poslovanja socialnih podjetij

V prvem odstavku 19. člena ZSocP je navedeno, da mora socialno podjetje dokazila o pričetku opravljanja dejavnosti predložiti pristojnemu ministrstvu v roku enega leta od pridobitve statusa. Socialno podjetje tipa A mora dostaviti dokazilo o zaposlitvi vsaj enega delavca po zaključku prvega leta poslovanja, o zaposlitvi najmanj dveh delavcev pa po zaključku drugega leta poslovanja. Socialno podjetje tipa B pa mora dokazilo o zaposlitvi delavcev in njihovi strukturi predložiti v roku dveh let po pridobitvi statusa.

Socialno podjetje je dolžno pristojnemu ministrstvu poročati o morebitnem nedoseganju predpisanega obsega prihodkov od dejavnosti socialnega podjetništva, v roku treh mesecev pa o zmanjšanjem številu delavcev ali spremembi potrebne strukture delavcev. Po zaključku poslovnega leta, v katerem ni doseglo zadostnih prihodkov od dejavnosti, bo socialno podjetje moralo izdelati načrt prestrukturiranja, ki bo zagotovil, da bo socialno podjetje v naslednjem letu izkazovalo predpisan obseg prihodkov oziroma časovno opredeljen kadrovski načrt zaposlitve za dodatno zaposlitev manjkajočih delavcev. Prav tako mora socialno podjetje poročati ministrstvu o porabi javnih sredstev, pridobljenih iz spodbud oziroma sredstev iz naslova oprostitev ali olajšav namenjenih socialnim podjetjem. V 20. členu zakona so opredeljeni razlogi, zaradi katerih socialnemu podjetju pristojni minister po uradni dolžnosti z odločbo prepove poslovati. Razlogi za odvzem statusa socialnega podjetja so naslednji:

- ne prične opravljati dejavnosti oziroma ne izpolni pogoja glede predpisanega števila ali strukture zaposlenih ter v rokih ne predloži dokazil o izpolnjevanju pogojev,
- ne posluje v skladu z načeli socialnega podjetja kot jih določa 4. člen (deli premoženje, dobiček ali presežke ali jih namenja v nasprotju z določbo 26. člena zakona),

- nenamensko porablja prejeta javna sredstva,
- huje krši davčne predpise,
- ne posreduje letnega poročila AJPES-u v predpisanem roku dve zaporedni leti,
- ne posreduje ministrstvu poročil, v skladu z drugim ali četrtem odstavkom 19. člena ZSocP,
- preneha opravljati dejavnost socialnega podjetja ali
- se statusu pisno odpove.

Na podlagi pravnomočne odločbe se pri nepridobitni pravni osebi iz registra ali javne evidence izbriše dostavek socialno podjetje, s tem pa za pravno osebo prenehajo vse oblike spodbud in olajšav pridobljenih na podlagi zakona.

Spremljanje poslovanja socialnih podjetij, izpolnjevanje pogojev po tem zakonu ter pripravo podzakonskih aktov zagotavlja pristojno ministrstvo. V tem kontekstu je razbrati pomanjkljivost zakona, predvsem v pripravi številnih podzakonskih aktov, ki rešujejo nekatera pomembna vprašanja in vsebine, katere so lahko pomemben dejavnik za oblikovanje celovite slike izvajanja zakona v praksi.

Za socialna podjetja veljajo posebni pogoji poslovanja (vodenje računovodstva, pravice članov, udeležba delavcev pri upravljanju, razporejanje dobička in presežkov prihodkov, statusne spremembe, prenos premoženja po prenehanju), opredeljuje pa jih tudi zakonodaja, ki velja za posamezno vrsto pravne osebe (Zirnstein in Bratkovič 2011, 14). Posebnosti glede vodenja računovodstva socialnega podjetja, ne glede na pravnoorganizacijsko obliko, določa poseben računovodski standard za socialna podjetja SRS 40 – Računovodske rešitve v socialnih podjetjih (Spremembe in dopolnitve SRS 2006 in SRS 40, Uradni list RS, št. 2/2012), ki je začel veljati hkrati z ZSocP. Socialno podjetje, ki del svojih dejavnosti ne opravlja kot socialno podjetje, mora za te dejavnosti izkazovati podatke o prihodkih in odhodkih ločeno. Prav tako mora finančna sredstva, ki jih pridobi iz naslova spodbud, oprostitev in olajšav prikazovati na posebnem kontu.

Člani socialnega podjetja odločajo po načelu enakopravnosti, kar je že določeno v načelih v 4. in v 23. členu zakona. Socialno podjetje mora omogočiti delavcem in prostovoljcem, ki niso člani socialnega podjetja, da sodelujejo pri upravljanju, vsaj z vplivanjem na zanje pomembne odločitve in za kakovost proizvedenih izdelkov ali storitev socialnega podjetja.

Kot posebnost v drugem odstavku 25. člena zakona je določeno, da socialno podjetje najbolj ranljivim osebam na podlagi tega zakona, v času sofinanciranja njegovega delovnega mesta, ne more odpovedati pogodbe o zaposlitvi zaradi razloga nedoseganja pričakovanih rezultatov, ki so posledica njihovih primanjkljajev oziroma ranljivosti kot ciljne skupine. Dejstvo je, da so dolgotrajno brezposelne osebe po ZSocP (brez zaposlitve 24 mesecev ali več) izjemno ranljive, saj se spopadajo z otopelostjo, izgubo življenjskega smisla, nizko samopodobo,

prezadolženostjo, nezmožnostjo organizacije lastnega življenja zaradi dolgotrajne izključenosti ter njihovo predstavo o nezmožnosti za delo.

Tretji odstavek 25. člena ZSocP navaja, da socialno podjetje lahko v delo trajno ali začasno vključuje tudi prostovoljce, ki imajo pravico do udeležbe v vseh programih usposabljanja, pravico do nadomestila vseh stroškov povezanih z delom ter pravico do nagrade. S tem ZSocP odpira nove možnosti razvoja prostovoljstva, kar je eden od ciljev socialnega podjetništva (3. člen ZSocP). Vendar pa opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva zgolj s prostovoljci ni dopustno oziroma pravna oseba v takem primeru ne izpolnjuje pogojev za pridobitev statusa socialnega podjetja. V aktu o ustanovitvi oziroma temeljnemu aktu socialnega podjetja mora biti določeno, katere naloge bodo opravljali prostovoljci. Taka ureditev velja za kooperative v Italiji, kjer prostovoljci predstavljajo dodatno, ne pa osnovno delovno silo (Predlog ZSocP 2010). V Avstriji so prostovoljci, ki delajo v socialnih podjetjih, plačani kot vsi ostali, medtem ko v Italiji za svoje delo niso plačani, so pa na koncu leta soudeleženi pri delitvi dobička (Sumah 2009, 28).

3 POLITIKE RAZVOJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Evropski svet je leta 2010 potrdil tretjo strategijo za izhod iz krize Evropa 2020, s katero Evropska komisija nadaljuje dve lizbonski strategiji, prvo iz leta 2000 in prenovljeno Nov začetek lizbonske strategije iz leta 2005. Cilji strategije Evropa 2020 (Evropska komisija 2010, 6) so pametna rast, ki zasleduje razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah, trajnostna rast s spodbujanjem bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire ter vključujoča rast, ki utrjuje gospodarstvo z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo. Oktobra 2011 je bila v okviru razvojne strategije Evropske unije sprejeta Pobuda za socialno podjetništvo, s ciljem ustvariti ugodno klimo za razvoj socialnega podjetništva v Evropi (Milošević 2013, 16). Ta naj bi postavljala splošne kriterije oziroma načela, ki se v posameznih državah realizirajo v odvisnosti od konkretnih političnih, ekonomskih in socialnih izbir (prav tam).

Za oblikovanje politike in analiziranje potreb razvoja socialnega podjetništva, spodbujanje vključevanja občin v določanje in izvajanje politik razvoja socialnega podjetništva na lokalni in regionalni ravni, za pripravo razvojnih dokumentov ter za analiziranje, vrednotenje in spremljanje izvajanja ukrepov in politike razvoja socialnega podjetništva je vlada ustanovila Svet za socialno podjetništvo.

Člani sveta za socialno podjetništvo so predstavniki različnih ministrstev, vladnih služb, občin, socialnih partnerjev, socialnih podjetij in organizacij civilne družbe, katerih naloga je usklajevanje politik na področju socialnega podjetništva. V 30. členu ZSocP je navedeno, da izvajanje politike razvoja socialnega podjetništva zagotavljajo ministrstva in vladne službe, vsak na svojem delovnem področju. Izvajanje politik nadalje zajema tudi predlaganje in sprejemanje predpisov, ki omogočajo ali olajšujejo poslovanje socialnim podjetjem na posameznih področjih in dejavnostih, odpravljanje administrativnih ovir za delovanje socialnih podjetij in omogočanje prenosa javnih pooblastil na socialna podjetja. Naloga Sveta je zlasti priprava Strategije razvoja socialnega podjetništva, podajanje mnenja k programu ukrepov, spremljanje izvajanja strategije in programa ukrepov, spremljanje in usmerjanje dela izvajalcev ukrepov ter skrb za zakonito, učinkovito in smotrno porabo sredstev iz proračunskih in evropskih virov. V skladu s prvim odstavkom 29. člena ZSocP sprejme vlada Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje štirih let.

V tretjem osnutku Strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 (MDDSZ 2012, 11) so prioritetni strateški razvojni cilji povečanje prepoznavnosti socialnega podjetništva in znanja o načelih socialnega podjetništva, nadgradnja obstoječega podpornega okolja za podjetništvo ter spodbujanje zaposlovanja ranljivih skupin na trgu dela. Kovač (2010, 11) navaja, da pregled dogajanj na tem področju po svetu jasno kaže, da je socialno podjetništvo polje neizmernih inovacij pri reševanju različnih družbenih problemov, kjer igra glavno vlogo socialni podjetnik, kateri ne zasleduje kot primarnega cilja visokih dobičkov

(prav tam). Ob tem se pričakuje, da bo država vzpostavila podporno okolje, v katerem bo podjetje lahko v celoti uresničilo svoje delovanje v dobrobit skupnosti (prav tam).

V tretjem odstavku 7. člena ZSocP je navedeno, da MDDSZ usklajuje delo ministrstev in vladnih služb, spremlja poslovanje socialnih podjetij in skrbi za izvajanje ukrepov za spodbujanje socialnega podjetništva. Poleg tega pa pripravlja program ukrepov za izvajanje strategije, pripravlja analize, poročila in druga strokovna gradiva za svet, ugotavlja ali socialno podjetje izpolnjuje pogoje za poslovanje socialnega podjetja, za odvzem statusa, vodi evidenco socialnih podjetij ter nadzoruje porabo sredstev iz naslova spodbud, ki jih socialno podjetje pridobi na podlagi tega zakona.

3.1 Ukrepi za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva

Razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji lahko zagotavlja le načrtovan pristop v sklopu strategije. Strategijo pripravi Svet za socialno podjetništvo za obdobje štirih let, le tega pa potrdi Vlada. Strategija (Kokalj 2011, 10) zajema analizo potreb za razvoj socialnega podjetništva, temelje politike razvoja, kot je zagotavljanje trajnostnega razvoja socialnega podjetništva, preusmerjanje javnih sredstev iz pasivnih oblik v produktivne oblike pomoči in prevrednotenje socialne politike, pri kateri je delo bistvena komponenta pomoči najbolj ranljivim skupinam ljudi. V strategiji je jasno opredeljena vloga države in njenih institucij ter občin pri izvajanju določene politike in doseganju razvojnih ciljev (drugi odstavek 29. člena ZSocP). Mednarodne izkušnje potrjujejo (MDDSZ 2010, 20), da je za pripravo uspešne strategije potrebna povezava politike na lokalnem, regionalnem in nacionalnem nivoju ter vključitev ključnih zainteresiranih strani.

Pristojno ministrstvo, v sodelovanju z vsemi ministrstvi, pristojnimi za področja dejavnosti socialnega podjetništva, pripravi program ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva za posamezno koledarsko leto, ki ga sprejme vlada, po predhodnem mnenju sveta, kar je določeno v 32. členu zakona. Peti odstavek 29. člena ZSocP določa, da morajo biti ukrepi načrtovani tako, da bodo omogočili usklajeno pomoč pri ustanavljanju socialnih podjetij, pomoči za začetek njihovega poslovanja, pomoči za zagotavljanje likvidnosti in razvoj socialnega podjetništva in usklajenost z izvajanjem ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter drugih razvojnih dokumentov, ki jih sprejme vlada.

Ravno tako je v zakonu v 31. členu opredeljena vloga občin pri razvoju socialnega podjetništva. Občine lahko načrtujejo, financirajo in izvajajo politike razvoja socialnega podjetništva na svojem območju oziroma skupaj z drugimi občinami na ravni razvojne regije, skladno z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 93/2005). V 10. členu ZSRR-2 je opredeljena vloga Javnega sklada Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja, ki dodeljuje in posreduje na podlagi pogodb z

neposrednimi proračunskimi uporabniki finančne spodbude. Sklad vzpostavlja in izvaja na ravni celotne regije garancijske, mikro kreditne in druge podjetniške podporne sheme.

Zakon v 32. členu določa štiri sklope ukrepov, s katerimi naj bi država spodbujala razvoj socialnega podjetništva: ukrepi za spodbujanje socialnega podjetništva, ukrepi za oblikovanje ugodnega podjetniškega okolja, ukrepi za spodbujanje zaposlovanja in ukrepi, ki omogočajo dostop do virov financiranja (32. člen ZSocP).

Upravičenci do spodbud iz naslednjih ukrepov za spodbujanje socialnega podjetništva so osebe, ki nameravajo ustanoviti socialno podjetje, socialna podjetja ali posamezniki, ki naj bi se zaposlili v socialnem podjetju. Ti spodbude uveljavljajo pri izvajalcih ukrepov pristojnega ministrstva. Sredstva za izvajanje ukrepov se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije in iz drugih domačih in evropskih virov, konkretno pa bo njihove vire morala določiti oblikovana strategija razvoja socialnega podjetništva.

Naj za primerjavo s Slovenijo navedem še, da v Veliki Britaniji sprejme Vlada za promocijo in razvoj socialnega podjetništva strategijo, ki se izvaja preko večletnih in letnih akcijskih načrtov (Predlog ZSocP 2010). Akcijski načrt zajema ukrepe za doseganje štirih ključnih ciljev, ki so pomembni za razvoj socialnega podjetništva: promocija kulture, izboljšanje oblik poslovnega svetovanja, informiranja in podpore socialnim podjetjem, odprava ovir za lažji dostop do virov financiranja ter izboljšanje dialoga z vlado (Predlog ZSocP 2010). Ravno tako osnove socialnega podjetništva spoznajo vsi študenti na Islandiji (Petkovšek Štakul 2012).

3.1.1 Spodbujanje socialnega podjetništva

Ukrepi spodbujanja socialnega podjetništva zajemajo naslednje ukrepe (drugi odstavek 32. člena ZSocP):

- finančne in druge ukrepe za promocijo socialnega podjetništva,
- ukrepe za razvoj sistema informiranja in izobraževanja za socialno podjetništvo,
- ukrepe za zagotavljanje sredstev za vzpostavitev sklada za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva,
- ukrepe za razvoj podpornih storitev socialnim podjetjem, vključno s storitvami za ustanavljanje socialnih podjetij in storitvami svetovanja prestrukturiranja socialnega podjetja, ki začasno ne izpolnjuje kriterijev iz zakona,
- ukrepe za vključitev občin v izvajanje politik in ukrepov ter
- ukrepe za iskanje novih priložnosti za socialna podjetja, vključno z izvajanjem raziskav trga dela za socialno podjetništvo in ugotavljanjem možnosti izvajanja javnih storitev v socialnih podjetjih.

Grmadnik (2013) navaja, da se nevladne organizacije zavedajo, da sta ključna dejavnika predvsem promocija, izobraževanje ter boljši dostop do finančnih sredstev. Promocija je nujna, predvsem seznanjanje z zakonom, pogoji za ustanovitev socialnega podjetja, primeri dobrih praks v Sloveniji in tujini, letne nagrade za najboljša socialna podjetja, ambasadorje za sektor ter možnosti podpornega okolja (Kokalj 2011, 10). Promocija mora biti zagotovljena s strani nevladnih organizacij, socialnih podjetij, načrtovalcev politik, javnih institucij ter države, da se javnost seznaní o pomembnem ekonomskem in socialnem doprinosu socialnega podjetništva. Poleg naštetega socialno podjetništvo brez vzpostavljenega ustreznega in prilagojenega podjetniškega okolja dolgoročno ne more biti uspešno (prav tam).

V Sporočilu Evropske komisije (2011b, 5) Pobuda za socialno podjetništvo je navedeno, da socialna podjetja težko najdejo zlasti finančna sredstva, višina teh sredstev pa je odvisna od stopnje razvoja podjetja, velikokrat pa je težava že med kreditojemalci in potencialnimi investitorji, saj slednje pesti bojazen, da so socialna podjetja bolj tvegana in manj dobičkonosna.

3.1.2 Oblikovanje ugodnega podjetniškega okolja

Ukrepi oblikovanja ugodnega podjetniškega okolja za socialna podjetja zajemajo finančne in druge ukrepe za zagotavljanje prostorskih, tehničnih in drugih pogojev za nastajanje in delovanje socialnih podjetij, med katere sodi tudi podjetniški inkubator. Med ukrepe spadajo tudi sofinanciranje za začetek opravljanja dejavnosti socialnega podjetništva (zagonski kapital), odpiranje novih delovnih mest (potrebna finančna sredstva za njihovo opremljenost) ter za sofinanciranje ustanavljanja socialnih podjetij za izvajanje podpornih storitev za socialna podjetja (tretji odstavek 32. člena ZSocP).

V sporočilu Evropska komisija (2011b, 4) ugotavlja slab dostop socialnih podjetij do finančnih sredstev, saj je opaziti pomanjkanje primernih orodij za ocenjevanje posojilne sposobnosti socialnih podjetij, velikokrat pa gre za odpor do priznavanja podjetniške vrednosti in ekonomske trdnosti socialnih podjetij. Poleg tega je poslovno okolje v Sloveniji bolj usmerjeno v srednja in velika podjetja kot pa v majhna, iz česar izhaja, da politika ne podpira pomembnega vira za ustvarjanje novih delovnih mest v okviru socialnega podjetništva.

Za razvoj običajnega, povsem tržno naravnane podjetništva je sistem spodbud in drugih ukrepov predviden z Zakonom o podpornem okolju za podjetništvo (Uradni list RS, št. 102/207), ki določa tudi postopke za dodeljevanje sredstev, namenjenih oblikovanju podpornega okolja za podjetništvo. Cilj je tudi ustvarjanje novih delovnih mest, da bodo podjetniški potenciali in inovacije bolje izkoriščeni, predvsem pa vzpostavitev učinkovitega podpornega sistema, ki zajema dostop do informacij, podporne storitve ter vire financiranja (Predlog ZSocP 2010). Poleg pristojnih ministrstev je osrednji subjekt tudi Javna agencija

Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije (JAPTI), ki izvaja naloge in programe za oblikovanje in razvoj podjetniškega okolja.

Socialna podjetja se lahko organizirajo v katerikoli statusni obliki zasebne nepridobitne pravne osebe, kar pa onemogoča vključevanje v ukrepe podpornega okolja za podjetja (Kokalj 2011, 10). V Programu ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2007–2013 (MG 2006, 5) je prvi cilj spodbujanje podjetništva in podjetništvu prijaznega okolja, ki je usmerjen v povečanje poznavanja ter koriščenja podpornih storitev za potencialne podjetnike, delujoča podjetja ter posebne ciljne skupine, kot so ženske in socialna podjetja. Kokalj navaja (prav tam) primer vzpostavljenega podpornega okolja v flamskem delu Belgije, ki zagotavlja podporno okolje za socialna podjetja prek trinajstih regionalnih inkubatorjev, t. i. start centrov. Ti zagotavljajo podporo novim socialnim podjetjem z namenom, da se prilagodijo za zaposlovanje najbolj ranljivih skupin na trgu dela (prav tam).

3.1.3 Spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih

Ukrepi spodbujanja zaposlovanja v socialnih podjetjih zajemajo izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja, katerih ciljna skupina so socialna podjetja oziroma so ciljna skupina osebe, ki ustanavljajo socialno podjetje ali se bodo zaposlile v socialnem podjetju in izhajajo iz najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela, katerim je socialno podjetništvo namenjeno (četrti odstavek 32. člena ZSocP).

Zakon v tem kontekstu zahteva, da se ukrepi APZ prilagodijo specifičnim potrebam socialnih podjetij kot tudi ranljivim skupinam. V Zakonu o urejanju trga dela (Uradni list RS, 80/2010) je v 28. členu opredeljeno, da je APZ nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjševanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Več o ukrepih aktivne politike zaposlovanja v četrtem poglavju.

3.1.4 Omogočanje dostopa do virov financiranja naložb v socialna podjetja

Ukrepi za omogočanje dostopa do virov financiranja naložb v socialna podjetja za ustanavljanje in poslovanje socialnih podjetij zajemajo zagotavljanje ugodnejših kreditov, garancij in subvencij iz proračunskih virov, preko skladov za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva in evropskih virov za socialna podjetja (peti odstavek 32. člena ZSocP).

Takšne spodbude se že namenjajo podjetjem klasične ekonomije preko Slovenskega podjetniškega sklada in preko različnih družb tveganega kapitala. Slovenski podjetniški sklad je nacionalna finančna institucija, ki zagotavlja ugodna finančna sredstva za investicijska vlaganja in tekoče poslovanje malih in srednje velikih podjetij. Ob tem velja izpostaviti tudi

Poslovne angele Slovenije, ki združujejo uspešne podjetnike in poleg finančne investicije izbranim podjetjem pomagajo tudi s svojim znanjem, izkušnjami in socialnim kapitalom.

Evropska komisija (2011a, 13) ravno v tem času sprejema uredbo o Evropskih skladih za socialno podjetništvo, naložbenih ciljih in pravilih delovanja. V Predlogu uredbe (Evropska komisija 2011a, 3) je jasno navedeno, da je cilj predlagane uredbe oblikovanje zakonodajnega okvira, prilagojenega potrebam socialnih podjetij, vlagateljev, ki takšna podjetja želijo financirati ter specializiranih investicijskih skladov, ki poskušajo delovati kot posredniki med podjetji in vlagatelji. Dejstvo je, da so javna sredstva zaradi recesije vedno bolj omejena, kar pomeni, da so še toliko bolj pomembne zasebne naložbe preko skladov, ki vlagajo v socialno podjetništvo, a jih je v tem trenutku bistveno premalo.

3.2 Posebne spodbude za zaposlovanje

Zakon predvideva tudi posebne spodbude za zaposlovanje, med katere spadajo posebne spodbude za zaposlovanje invalidov, drugih najbolj ranljivih skupin na trgu dela ter druge posebne spodbude, kamor prištevamo posebne spodbude za poslovanje ter druge spodbude. Med posebne spodbude za socialno podjetništvo, ki so namenjene vsem socialnim podjetjem, to je nepridobitnim pravnim osebam, sodijo posebne spodbude za zaposlovanje invalidov. V 36. členu ZSocP je določeno, da za socialna podjetja, ki zaposlujejo invalide, veljajo enake finančne spodbude, kot za ostala podjetja, ki zaposlujejo invalide (invalidska podjetja). Sredstva za financiranje posebnih spodbud za zaposlovanje invalidov se zagotavljajo iz proračuna Sklada Republike Slovenije za spodbujanje zaposlovanja invalidov, ki odloča o upravičencih.

ZZRZI v 67. členu določa, da se lahko za enakopravnejše vključevanje invalidov v zaposlitev priznajo finančne spodbude, kot so subvencije plače invalidom, plačilo stroškov prilagoditve delovnih mest in sredstev za delo invalidov, plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju ter oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov.

Socialno podjetje, ki zaposluje osebe iz 6. člena ZSocP, ki niso invalidi, je za vsako novo delovno mesto upravičeno do subvencije plače za te delavce. V Predlogu ZSocP (2010) med druge pomoči, ki jih zakon namenja za prikrajšane, resno prikrajšane delavce in osebe, ki imajo priznane omejitve, ki izhajajo iz telesnih, duševnih ali psihičnih okvar, spadajo plačilo stroškov spremljanja in svetovanja osebam z ugotovljeno zaposlitveno oviranostjo ali z ugotovljenim upadom delovnih sposobnosti za čas enega leta od vključitve v delo v socialnem podjetju ter povrnitev prispevkov za zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje za dobo 12 mesecev. Socialno podjetje je do spodbud upravičeno, če z delavcem sklene delovno razmerje za najmanj 12 ali 24 mesecev.

Na Finskem je višina subvencije za zaposlitev invalida in dolgotrajno brezposelne osebe enaka v vseh podjetjih, vendar pa je tovrstna podpora v socialnih podjetjih daljša. Če podjetje zaposli dolgotrajno brezposelno osebo, mu pripada subvencija za obdobje šestih mesecev, socialnemu podjetju dve leti, če pa zaposli invalida, pa tri leta z možnostjo podaljšanja (Lužar idr. 2005, 16).

Po podatkih statističnega urada je bilo septembra 2011 v Sloveniji skoraj 16.400 brezposelnih invalidov, to je okrog 15 odstotkov vseh registriranih brezposelnih oseb, v lanskem letu pa so invalidi predstavljali 16 odstotkov vseh brezposelnih. Septembra 2012 je bila stopnja registrirane brezposelnosti za invalide kar 35,8 odstotkov (SURS 2012). Zidar in Rihter (2010, 72) navajata, da so ranljive skupine bistveno bolj izpostavljene tveganju revščine ter socialni izključenosti, ki se nanaša na izključenost iz trga dela, potrošnje, mehanizmov moči in vpliva ter na pomanjkanje socialnih stikov.

Druge posebne spodbude uveljavljajo socialna podjetja v prvih dveh letih po pridobitvi statusa socialnega podjetja v skladu s programom ukrepov sofinanciranja usposabljanja in izobraževanja oseb, ki so odgovorne za poslovanje in za delo z ranljivimi skupinami oseb. Posebne spodbude za poslovanje se izvajajo na podlagi strategije in programa ukrepov v skladu s sredstvi, ki so določena v sprejetem proračunu. V socialnem podjetju je poslovanje še posebej zahtevno, saj je poleg podjetniških sposobnosti potrebno tudi poznavanje in obvladovanje specifičnosti pri zaposlovanju ali pa pri delu z najbolj ranljivimi osebami na trgu dela. V tretjem osnutku strategije razvoja socialnega podjetništva je podan predlog, da je smiselno letno izvesti vsaj eno usposabljanje in izobraževanje za poslovodne osebe v socialnih podjetjih. Na to je bila dana pripomba, da je število premajhno ter predlog najmanj sto udeležencev na usposabljanjih za odgovorne osebe za poslovanje v socialnih podjetjih (Forbici idr. 2012, 13).

V 38. členu ZSocP je določeno, da je socialno podjetje upravičeno tudi do sofinanciranja svetovanja za prestrukturiranje socialnega podjetja, ki začasno ne izpolnjuje kriterijev tega zakona. Ta ukrep je pomemben, saj mora socialno podjetje, ki ne dosega predpisanega obsega prihodkov iz dejavnosti ali pa ne zaposluje predpisanega števila delavcev ali pa struktura socialnega podjetja ni ustrezna, čim prej sprejeti ustrezne ukrepe za pravočasno in ustrezno prestrukturiranje ter s tem dosegati ponovni javni interes.

Zakon v 41. členu predvideva tudi ureditev drugih spodbud, oprostitev, olajšav ali prednosti za socialna podjetja, ki zagotavljajo enake konkurenčne možnosti socialnih podjetij z drugimi gospodarskimi subjekti in ne predstavljajo izkrivljanja konkurence.

3.3 Kritičen pogled na pravno ureditev in politike razvoja socialnega podjetništva

Pri pravni ureditvi in politikah razvoja socialnega podjetništva se odpirajo dodatna vprašanja, ki jih v tem delu skušam osvetliti. Najprej se postavlja vprašanje, zakaj je v nasprotju s stanjem v Sloveniji socialno podjetništvo izven naših meja v porastu, tako po številu socialnih podjetij, kot po poznavanju socialnega podjetništva pri širši populaciji. Iz poročila OECD (MDDSZ 2010, 8) za Slovenijo, kako izboljšati socialno vključenost na lokalni ravni preko socialne ekonomije, izhaja terminološka zmeda. V primerjavi z Evropo velikost in prispevek slovenskega socialnega podjetništva v BDP in pri ustvarjanju delovnih mest vsekakor močno zaostajata, saj je ta prispevek ocenjen na okoli štiri krat manj v primerjavi s povprečjem v EU (MDDSZ 2010, 10). Ob tem velja omeniti še dodatne ugotovitve v poročilu OECD (MDDSZ 2010, 12), da je za Slovenijo značilna stigmatizacija podjetništva in pomanjkanje pozitivne vizije podjetnikov, pomanjkanje podjetniških sposobnosti v socialnih podjetjih oziroma organizacijah socialne ekonomije, močna stigmatizacija nekaterih ciljnih skupin, neupoštevanje organizacij socialne ekonomije kot potencialnega partnerja pri zadovoljevanju potreb ljudi ter njihovega prispevka k splošni družbeni blaginji ter odsotnost posredniških ustanov med občino in državo.

Kritičen pogled namenjam tudi sami uredbi o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva oziroma kar samemu 5. členu ZSocP, kjer so navedena področja in dejavnosti socialnega podjetništva. S taksativnim načinom definiranj dejavnosti socialnega podjetništva se polje socialnega podjetništva po nepotrebnem omejuje, poleg tega pa to vodi do izjemno zahtevnega statističnega spremljanja razvoja socialnega podjetništva. Dejavnostim socialnega podjetništva bi moral zakonodajalec posvetiti veliko pozornosti, saj je s širšim obsegom dejavnosti možno izvajati storitve v splošnem interesu in ne samo na področju sociale. Kokalj (2011, 10) ter Vesel (2010, 31) ugotavljata, da so javno koristne dejavnosti, ki niso dovolj dobičkonosne, prepuščene socialnim podjetjem, del, ki pa je dovolj visoko profiten, je rezerviran za kapitalske družbe. V drugemu odstavku 5. člena je sicer navedeno, da se s posebnimi zakoni opredelijo tudi druga področja dejavnosti socialnega podjetništva, kar pa je v praksi težko pričakovati. Četrty odstavek istega člena navaja tudi olajšave in spodbude za izvajanje dejavnosti socialnega podjetništva, ki naj bi se uredile z zakoni, ki urejajo področja, na katerih se opravljajo dejavnosti socialnega podjetništva ter z drugimi zakoni. Kakšne bodo te spodbude in olajšave, bo verjetno še pokazal čas. Obenem pa statistični podatki o socialnem podjetništvu in socialnih podjetjih niso na voljo, zato je čedalje večji interes po novih raziskavah v tej smeri.

Čeprav ZSocP tega izrecno ne določa, socialno podjetje ni neka nova statusno-pravna organizacijska oblika, ampak je poudarek na posebnem statusu, ki ga pridobijo organizacije, ko postanejo socialna podjetja (Zirnstein in Bratkovič 2011, 13). Kot socialna podjetja so obravnavane vse nepridobitne pravne osebe, tako društva, zavodi, ustanove, družbe z omejeno odgovornostjo in tudi delniške družbe, ki zagotavljajo neprofitno delovanje. Ob tem se

postavlja vprašanje dopustnosti odprtega modela na strani gospodarskih družb, saj lahko brez ustreznih varovalk pride do morebitnih zlorab, kar postavlja v neenak položaj ostale pravne osebe, ki niso konkurenčne gospodarskim družbam. Zakon namreč določa, da mora način upravljanja socialnega podjetja temeljiti na načelu enakopravnosti, medtem ko za upravljanje gospodarskih družb, zlasti kapitalskih izhaja iz načela več kot si prispeval kapitala v podjetje, več upravljaljskih pravic imaš (Zirnstein in Bratkovič 2011, 14).

Pri pravni ureditvi socialnih podjetij ugotavljam, da je treba v temeljnemu aktu oziroma v aktu o ustanovitvi socialnega podjetja opredeliti cilje in načela socialnega podjetništva, tip socialnega podjetja, področje delovanja oziroma dejavnost socialnega podjetja, način upravljanja socialnega podjetja, ravno tako določiti skupine ljudi na trgu dela, ki jih namerava socialno podjetje zaposliti, neprofitnost delovanja ter razporejanje dobička in presežkov prihodkov. V aktu je treba določiti tudi osebe, odgovorne za poslovanje ter nadzorni organ, ki bo nadziral pravilnost poslovanja, način njegove izvolitve, mandatno dobo, pristojnosti in odgovornosti. Poleg tega akt o ustanovitvi oziroma temeljni akt določa, ali socialno podjetje v delo vključuje tudi prostovoljce ter določa pravila vodenja poslovnih knjig in izdelave računovodskih izkazov socialnega podjetja. V zvezi s tem ugotavljam, da vse te zahteve lahko za socialnega podjetnika predstavljajo birokratsko oviro in so prej omejujoče kot pa stimulatивne. ZSocP določa tudi nadzor nad socialnimi podjetji, ki ga bodo izvajali Inšpektorat RS za delo, Davčna uprava RS, Tržni inšpektorat RS, Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJ PES) ter pristojna ministrstva v primeru preverjanja neprofitnosti delovanja.

ZSocP določa v tretjem odstavku 48. člena, da naj bi vlada v roku šestih mesecev od uveljavitve zakona imenovala Svet za socialno podjetništvo, ki je pristojen za oblikovanje Strategije razvoja socialnega podjetništva in podaje mnenja k programu ukrepov za izvajanje strategije. Vlada je člane Sveta že drugič zamenjala, poleg tega pa je izjemno zamudno, da je v ZSocP določilo, da MDDSZ pripravi program ukrepov za izvajanje strategije, Svet pa na to poda svoje mnenje. Dejstvo je, da junija 2013 nimamo ne strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 ne programa ukrepov za leti 2013 in 2014, kar kaže na nespoštovanje določil znotraj zakona. V 50. členu ZSocP je jasno navedeno, da za izvajanje nalog, ki so določene z zakonom, se na MDDSZ v roku šestih mesecev po uveljavitvi zakona organizira posebna organizacijska enota za socialno podjetništvo. Glede na trenutno prepoved zaposlovanja v javni upravi, je morebitni razlog za odsotnost tega določila iskati v tej smeri.

ZSocP v 32. členu določa štiri ukrepe, s katerimi naj bi država spodbujala razvoj socialnega podjetništva. Pri pregledu ukrepov, ki sem jih predstavila v poglavju 3.1, je zaskrbljujoče dejstvo, da izmed vseh naštetih v praksi delujejo v manjšem obsegu ukrepi za promocijo socialnega podjetništva znotraj prvega ukrepa ter ukrepi spodbujanja zaposlovanja v socialnih podjetjih, ki zajemajo izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Vsi ostali ukrepi bi za zagon socialnega podjetja in razvoj socialnega podjetništva predstavljali neprecenljivo

vrednost, ki bi se lahko merila v večjem številu novo ustanovljenih socialnih podjetij ter novih delovnih mestih. Kako so ukrepi APZ povezani s socialnim podjetništvom ter koliko lahko prispevajo k promociji in učinkovitosti socialnega podjetništva, opisujem v naslednjem poglavju, v katerem se posvečam tistim vidikom brezposelnosti, ki so povezani s socialnim podjetništvom.

4 UKREPI APZ IN SOCIALNO PODJETNIŠTVO

V Evropski uniji postaja eden izmed ključnih izzivov sedanjosti problem zaposlenosti. Evropska komisija (2012, 4) je v poročilu Akt za enotni trg II⁴ oktobra 2012 dala jasno sporočilo, da je želja ustvariti močan, globok in povezan enotni trg, ki ustvarja rast in delovna mesta ter evropskim državljanom ponuja priložnosti. Med štiri ključne ukrepe je določila krepitev socialnega podjetništva, kohezije in zaupanja potrošnikov, ki zagotavljajo vključujočo rast, ki ponuja možnosti na podlagi poštenih, učinkovitih in pravičnih pravil za državljane in podjetja (prav tam, 5).

V Sloveniji je pod vplivom posledic gospodarske in finančne krize v letu 2009 brezposelnost postala eno ključnih socialno ekonomskih vprašanj. Na podlagi analiz trga dela je razvidno, da se razhajanja med znanjem in sposobnostmi tistih, ki se znajdejo v vrstah brezposelnih na eni strani ter zahtevami na novo nastajajočih delovnih mest na drugi strani, iz leta v leto večajo (ZRSZ 2013c, 84). Ključ do uspeha ni zagotavljanje pasivnih pravic, temveč v uvajanju učinkovitih sistemov, ki tako zaposlenim kot brezposelnim pomagajo obvladovati spremembe in prehode na trgu dela (prav tam).

UMAR (2013, 17) je v pomladanski napovedi napovedal, da se zaradi zamika pri prilagajanju trga dela nizki gospodarski aktivnosti in strukturnih neskladij razmere na trgu dela tudi v prihodnjih dveh letih ne bodo vidneje izboljšale. Povpraševanje delodajalcev v letu 2013 (ZRSZ 2013a, 7) se bo zmanjšalo predvsem zaradi omejitev pri zaposlovanju v sektorju država, zaradi krčenja gospodarskih aktivnosti in potrošnje. Po napovedih ZRSZ (prav tam) bo ob koncu leta 2013 registriranih okrog 124.000 brezposelnih oseb, kar je 5 odstotkov več kot ob koncu leta 2012 (preglednica 2).

Preglednica 2: Realizacija gibanja brezposelnosti v letu 2012 in ocena za leto 2013

	Doseg I–XII 2012	Ocena 2013
Priliv	106.858	105.000
Odliv	101.551	99.000
- vključeni v zaposlitev	58.320	55.000
Stanje brezposelnih oseb ob koncu obdobja	118.061	124.000

Vir: ZRSZ 2013a, 7.

V prihodnjih letih bodo največji izziv za Zavod predstavljali naslednji vidiki brezposelnosti: brezposelnost mladih, dolgotrajna brezposelnost, staranje brezposelnih in poklicna neskladja

⁴ Akt za enotni trg II je nadaljevanje Akta za enotni trg, ki ga je komisija predstavila aprila 2011 in je določal dvanajst ključnih ukrepov za nadaljnji razvoj enotnega trga. Na podlagi dejstva, da Evropski parlament in Svet še nista sprejela enajst od dvanajstih ključnih ukrepov ter resnosti krize v EU, je komisija pripravila drugi sklop prednostnih ukrepov, ki so namenjeni ustvarjanju konkretnih učinkov na terenu ter zaupanja med državljani in podjetji, da bodo izkoristili prednosti enotnega trga.

(ZRSZ 2012b, 15). Skrb vzbujajoče je predvsem naraščanje števila in deleža mladih s terciarno izobrazbo ter mladih, ki imajo dokončano samo osnovno šolo. Konec septembra 2012 je bilo med brezposelnimi nekaj več kot 22 tisoč oseb, v starosti manj kot 30 let, ki so predstavljali dobro petino brezposelnih oseb (ZRSZ 2012b, 17). V okviru aktivne politike zaposlovanja so bili starejši brezposelni zastopani kot ciljna skupina pri vseh ukrepih aktivne politike zaposlovanja. Skupaj je bilo v ukrepe APZ v letu 2012 vključenih 29.191 brezposelnih, od tega 4.821 oziroma 17 odstotkov starejših od 50 let (Vlada RS 2013, 37).

Na gibanje brezposelnosti lahko vplivamo le z vključevanjem v različne programe APZ in tako prispevamo k hitrejšemu okrevanju trga dela (MDDSZ 2013, 3). V smernicah za izvajanje ukrepov APZ je skladno z zahtevami EU izpostavljena zahteva za izboljšanje učinkovitosti ukrepov APZ tudi z razvojem socialno razvojnih projektov (socialno podjetništvo, inovativni projekti, prenovljena javna dela) s ciljem prispevati k večji možnosti zaposlovanja ranljivih skupin na trgu dela (Vlada RS 2011, 7).

Zakon o urejanju trga dela je začel veljati 1. januarja 2011 in je podlaga za izvajanje ukrepov države na trgu dela, kot so storitve za trg dela, ukrepi aktivne politike zaposlovanja, zavarovanje za primer brezposelnosti ter zagotavljanje pravic iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti. Dodatno ZUTD opredeljuje, da je APZ nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti, zmanjševanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Podlage za izvajanje ukrepov APZ so smernice za izvajanje ukrepov APZ, načrt za izvajanje ukrepov APZ in katalog ukrepov APZ, ki so določeni v 36. členu ZUTD.

4.1 Zavod RS za zaposlovanje kot osrednja institucija na trgu dela

Pri izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja v povezavi s četrtem odstavkom 32. člena ZSocP ima ključno vlogo ZRSZ, ki je osrednja institucija na trgu dela. Med institucije na trgu dela spadajo še Ekonomsko socialni svet, sindikati, delodajalci, Gospodarska zbornica Slovenije, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Inšpektorat Republike Slovenije za delo (Vlada RS 2007, 62).

ZRSZ je samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda in je organizirana enotno za območje Republike Slovenije. V Statutu ZRSZ (Uradni list RS, št 84/99) so v 7. členu opredeljene dejavnosti zavoda, med njimi pa so temeljne dejavnosti predvsem posredovanje zaposlitev in zaposlitveno svetovanje, izvajanje vseživljenjske karijerne orientacije, izvajanje zavarovanja za primer brezposelnosti, izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja, izdajanje delovnih dovoljenj in zaposlovanje tujcev, izdelava analitičnih, razvojnih in drugih strokovnih gradiv s področja dejavnosti Zavoda, informiranje o trgu dela ter informacije javnega značaja. ZRSZ izvaja aktivnosti, ki vplivajo na nižanje števila brezposelnih oseb, zmanjševanje strukturnih neskladij na trgu dela, zmanjševanje regionalnih razlik v stopnji

brezposelnosti ter povečevanje zaposljivosti in socialne integriranosti težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb. Uporabniki storitev Zavoda so brezposelne osebe, delodajalci, osebe, ki potrebujejo strokovno pomoč pri zaposlovanju in poklicni orientaciji, strokovne institucije in izvajalci programov zaposlovanja, socialni partnerji ter javnost.

V poslovnem načrtu za leto 2013 (ZRSZ 2013a, 4) je vloga ZRSZ slediti viziji čim hitrejšega prehoda brezposelnih oseb in iskalcev zaposlitve na organizirani trg dela, na drugi strani hkrati delodajalcem zagotoviti hitro in učinkovito kritje potreb po novi delovni sili ter povečanje učinkovitosti izvajanja programov APZ. Kot strateške cilje pa je Zavod opredelil naslednje (ZRSZ 2013a, 8):

- povečati učinkovitost posredovanja v zaposlitev,
- spodbuditi brezposelne k čimprejšnji aktivaciji in njihovi zaposlitvi,
- uveljaviti Zavod kot osrednjo ustanovo vseživljenjske karijerne orientacije in
- povečati učinkovitost ukrepov APZ.

Zavod preverja namensko porabo sredstev APZ, dodeljenih zunanjim izvajalcem, osebam in delodajalcem, vključenih v program APZ (ZRSZ 2013c, 89). V primeru ugotovljenih nepravilnosti ali nenamenske porabe sredstev oziroma kršitev pogodbenih obveznosti Zavod sprejme ustrezne ukrepe v skladu z veljavno zakonodajo s področja izvajanja evropske kohezijske politike (prav tam). Izraz kohezijska politika označuje politični okvir za solidarnost na evropski ravni, ki številnim projektom po vsej Evropi zagotavlja finančna sredstva dveh strukturnih (Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad) ter Kohezijskega sklada (ZRSZ 2013c, 6). Spremljanje izvajanja ukrepov APZ ter nadzor nad namensko porabo sredstev pri zunanjih izvajalcih, osebah ter delodajalcih, vključenih v ukrepe APZ, spremljajo tudi pristojna organizacijska enota Zavoda, MDDSZ ter Urad za nadzor proračuna RS (ZRSZ 2013c, 89).

4.2 Aktivna politika zaposlovanja

»APZ je nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne (zaposlene ali samozaposlene) vključila in/ali v tem statusu zadržala čim več delovno sposobnega prebivalstva in da bi preprečila in/ali zmanjšala brezposelnost.« (Svetlik idr. 2001, 174) Namen APZ je prispevati k uresničevanju srednjeročnih smernic in strateških dokumentov razvoja trga dela in zaposlovanja, sprejetih na ravni države in Evropske unije. Ukrepi APZ, kot del politike zaposlovanja, morajo dosegati sinergijske učinke z drugimi sektorskimi politikami ter so namenjeni odpravljanju kratkoročnih in drugih ukrepov na področju zaposlovanja in trga dela (Vlada RS 2011, 12). APZ igra izrazito razvojno vlogo, bodisi da posameznikom omogoča razvoj njihovih sposobnosti in izboljšanje položaja na trgu delovne sile, bodisi da s tem dviga vrednost človeškega kapitala in omogoča strukturno prilagajanje gospodarstva (Svetlik idr. 2001, 174).

Cilji ukrepov APZ so zlasti povečanje zaposlenosti in zmanjševanje brezposelnosti, večja zaposljivost oseb na trgu dela in povečanje konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev (ZRSZ 2013c, 84). MDDSZ je pristojno za spremljanje uspešnosti in učinkovitosti posameznih ukrepov ter njihov prispevek k doseganju ciljev politike zaposlovanja, s poročilom pa enkrat letno seznanj Vlado RS in druge socialne partnerje.

Razvojne prioritete Operativnega programa razvoja človeških virov v Sloveniji za obdobje 2007–2013 so usmerjene v spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti, spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih, razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti ter rast učinkovitosti in uspešnosti javne uprave, zdravstva in pravosodja, spodbujanje boljše kakovosti in učinkovitosti institucij na trgu dela pri zagotavljanju zaposlitve, krepitev civilnega in socialnega dialoga ter usposobljenosti nevladnega sektorja in socialnih partnerjev (Vlada RS 2007, 2). Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 predstavlja podlago za črpanje sredstev iz Evropskega socialnega sklada. Sredstva za izvajanje posameznih programov se lahko zagotavljajo tudi iz drugih evropskih virov ter iz proračunov lokalnih skupnosti.

Sredstva za financiranje ukrepov APZ se zagotavljajo iz sredstev proračuna RS, v skladu s sprejetim proračunom za posamezno proračunsko obdobje. Glede na sprejeti proračun bo imel Zavod (ZRSZ 2013a, 18) v letu 2013 na voljo okvirno 90.881.794,70 EUR, od tega večji del iz sredstev Evropskega socialnega sklada, v okviru izvajanja Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 (preglednica 3). V letu 2014 pa je predvidenih približno 60.286.305,00 EUR.

Preglednica 3: Predvidena sredstva za ukrepe APZ v letu 2013

Ukrep	Sredstva OP ESS	Sredstva IP	Skupaj	Planirano št. vključitev brezposelnih oseb	Planirano št. zaposlitev brezposelnih oseb
1	9.422.000,00	1.210.560,00	10.632.560,00	11.755	3.634 ⁵
3	15.000.000,00	2.500.000,00	17.500.000,00	4.225	4.225
4	18.332.835,70	31.443.999,00	49.776.834,70	4.444	4.444
5	11.250.000,00	1.722.400,00	12.972.400,00	9.630	4.500
Skupaj	54.004.835,70	36.876.959,00	90.881.794,70	30.054	16.803

Vir: ZRSZ 2013a, 18.

V ukrepe APZ se lahko vključujejo brezposelne osebe ter iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, prednost pri vključevanju pa imajo v skladu s 35. členom ZUTD osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben

⁵ Število zaposlitev po šestih mesecih.

ukrep APZ. Način in vsebino vključevanja oseb v ukrepe APZ podrobneje urejajo pravne podlage: ZUTD, ZDR, Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007–2013, Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja za tekoče obdobje, Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja, Pravilnik o prijavi in odjavi iz evidenc, zaposlitvenem načrtu, pravicah in obveznostih pri iskanju zaposlitve ter nadzoru nad osebami, prijavljenimi v evidencah.

Ukrepi APZ se izvajajo na podlagi Smernic za izvajanje ukrepov APZ, Načrta za izvajanje ukrepov AP in Kataloga ukrepov APZ. Vlada RS (2011, 19) meni, da se bodo ukrepi APZ do leta 2015 izvajali z namenom hitreje aktivacije brezposelnih oseb, predvsem mladih in starejših, odprave strukturnih neskladij na trgu dela na področju potrebnih znanj in veščin za zasedanje razpoložljivih delovnih mest, izboljšanja konkurenčnosti gospodarstva z vlaganji v zaposlene ter delovne in socialne vključenosti ranljivih skupin trgu dela in dolgotrajno brezposelnih.

4.3 Smernice za izvajanje ukrepov APZ

Smernice za izvajanje ukrepov APZ (Vlada RS 2011, 4) so strateški dokument, ki ga Vlada Republike Slovenije po predhodnem posvetovanju z ostalimi socialnimi partnerji sprejme za plansko obdobje štirih let. Smernice izhajajo na podlagi programa državnih razvojnih prioritet, investicij in drugih strateških dokumentov Republike Slovenije. Vlada je decembra 2011 sprejela Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015, ki določajo temeljne cilje APZ do leta 2015. V smernicah APZ se opredelijo zlasti (ZRSZ 2013c, 85):

- obdobje veljavnosti,
- namen in cilji izvajanja ukrepov APZ,
- okvirni obseg in viri sredstev po posameznih ukrepih,
- kazalniki za spremljanje in vrednotenje učinkovitosti ukrepov APZ ter
- cilji strateških dokumentov RS in EU, ki jih je treba doseči z izvajanjem ukrepov APZ, zajetih v smernicah in njihov prispevek k doseganju teh ciljev.

V smernicah za izvajanje ukrepov APZ (Vlada RS 2011, 7) so skladno z zahtevami EU izpostavljene naslednje zahteve za izboljšanje učinkovitosti ukrepov APZ:

- prispevati k večji zaposlenosti in zaposljivosti starejših, glede na to, da imamo v Sloveniji eno najnižjih stopenj zaposlenosti v starostnem obdobju 55–64 let v EU,
- z izvajanjem ukrepa usposabljanje in izobraževanje prispevati k večji usposobljenosti aktivnega prebivalstva in s tem možnosti, da zaseda bolj produktivna delovna mesta, ki prinašajo večjo dodano vrednost,

- z razvojem socialno razvojnih projektov (socialno podjetništvo, inovativni projekti, prenovljena javna dela) prispevati k večji možnosti zaposlovanja ranljivih skupin na trgu dela ter
- s spodbujanjem zaposlovanja mladih zmanjševati segmentacijo mladih na trgu dela.

ZUTD v 146. členu predvideva tudi predhodno vrednotenje, ki ga pripravi MDDSZ in je podlaga za pripravo ciljev politike zaposlovanja na srednjeročni podlagi ter pripravo smernic APZ. Vrednotenje zajema zlasti stanje na področju trga dela, primerjavo stanja s cilji evropske politike zaposlovanja, analizo strukturnih neskladij na trgu dela, analizo in trende gibanja strukture brezposelnih po socialno demografskih značilnostih ter predlog možnih ukrepov in njihov možni prispevek k odpravljanju neskladij na trgu dela.

Na podlagi smernic APZ se pripravi Načrt za izvajanje ukrepov APZ za proračunsko obdobje dveh let in ga na predlog ministra, pristojnega za delo, sprejme Vlada Republike Slovenije. V Načrtu APZ se podrobneje kot v smernicah APZ opredelijo zlasti (ZRSZ 2013c, 85):

- namen in cilji izvajanja ukrepov APZ v posameznem proračunskem obdobju,
- obseg in viri sredstev v skladu s sprejetim proračunom RS,
- prednostne ciljne skupine za vključevanje v ukrepe APZ,
- izvajalci ukrepov APZ,
- način spremljanja in vrednotenja ukrepov APZ.

Načrt APZ (MDDSZ 2013, 1) temelji na sprejetem Proračunu za leto 2013 in leto 2014 in določa okvir razpoložljivih sredstev za izvajanje programov v okviru petih ukrepov APZ, ki so opredeljeni v 29. členu ZUTD: usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja. MDDSZ pa lahko ob nastopu večjih neskladij na trgu dela v kriznih obdobjih pripravi dodatne ukrepe. V preglednici 4 je razviden pregled aktivnosti, ki se bodo izvajale na ZRSZ na podlagi sklenjenih pogodb z MDDSZ.

Katalog ukrepov APZ je izvedbeni dokument načrta APZ, ki ga pripravi ministrstvo, pristojno za delo in ga objavi na svoji spletni strani. Katalog vsebuje podrobnejše informacije o vsebinah programov v okviru ukrepov APZ, viru in naravi financiranja (npr. državna pomoč), obdobju veljavnosti in načinu izvajanja, upravičene stroške za vključene osebe in izvajalce, načine izbora izvajalcev ter potrebno dokumentacijo. Za vsak program se natančneje opredelijo ciljne skupine ter trajanje vključitve v program. V skladu s 35. členom ZUTD imajo prednost pri vključevanju v ukrepe APZ brezposelne osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ.

Cilji strategije Evropa 2020 (Evropska komisija 2010, 33), ki so pomembni z vidika izvajanja APZ:

- povečanje stopnje zaposlenosti prebivalstva med 20 in 64 letom starosti s sedanjih 69 odstotkov na vsaj 75 odstotkov,
- zmanjšanje stopnje osipa na področju izobraževanja s sedanjih 15 odstotkov na 10 odstotkov ter povečanje deleža prebivalstva med 30 in 34 letom starosti, ki je končalo terciarno izobraževanje, z 31 odstotkov na vsaj 40 odstotkov ter
- zmanjšanje števila Evropejcev, ki živijo pod nacionalno mejo revščine, za 25 odstotkov, s čimer bi iz primeža revščine rešili 20 milijonov ljudi.

Preglednica 4: Pregled aktivnosti, ki se bodo izvajale na ZRSZ po ukrepih APZ in predvideno število vključitev

Naziv ukrepa/programa	Prednostne ciljne skupine	Realizacija 2011	Plan 2012	Realizacija 2012	Plan 2013
1. Usposabljanje in izobraževanje	Brezposelne osebe; iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena; zaposleni in delodajalci; študenti – absolventi	17.613	14.524	12.368	11.755
1.1 Programi neformalnega izobraževanja					
1.2 Programi formalnega izobraževanja					
3. Spodbude za zaposlovanje	Brezposelne osebe; pripravniki – iskalci prve zaposlitve	2.963	2.014	2.050	4.225
3.1 Subvencije za zaposlitev					
3.2 Subvencije za zaposlitev – povračilo dela plače					
4. Kreiranje delovnih mest	Brezposelne osebe	3.046	4.200	6.656	4.444
4.1 Spodbujanje delovne in socialne vključenosti					
5. Spodbujanje samozaposlovanja	Brezposelne osebe	15.700	9.222	8.277	9.630
5.1 Pomoč pri samozaposlitvi					
5.2 Subvencije za samozaposlitev					
Skupaj*		39.322	29.960	29.380	30.054

*V seštevek so zajeti tudi vključeni v program 1.2.6. Eksperimentalni programi za pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve iz Kataloga 2007.

Vir: ZRSZ 2013a, 58.

Vsaka država članica EU je obvezna pripraviti Nacionalni reformni program, v katerem so zapisani prioritetni ukrepi, ki jih bo država izvajala za doseganje skupnih ciljev strategije Evrope 2020. Za doseganje skupnih evropskih ciljev si je Slovenija za področje trga dela v Nacionalnem reformnem programu 2013–2017 določila, da se bo stopnja delovno aktivnega prebivalstva v starosti med 20. in 64. letom povečala na 75 odstotkov z večjo vključitvijo mladih in starejših delavcev (Vlada RS 2013, 49). Pomembno vlogo pri doseganju ciljev strategije na področju trga dela predstavljajo aktivna politika zaposlovanja ter drugi ukrepi na trgu dela. ZUTD opredeljuje vsebino petih ukrepov APZ, ki se nanašajo na poglobitve prednostne naloge in cilje trga dela v Sloveniji. Ti ukrepi so usposabljanje in izobraževanje,

nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja. V nadaljevanju bom vsak ukrep predstavila, analizirala ter posvetila posebno pozornost glede povezave z ZSocP.

4.3.1 Usposabljanje in izobraževanje

Izobraževanje se izvaja kot formalno in neformalno izobraževanje. Formalno izobraževanje pomeni vključitev v javno veljavni program za pridobitev javno veljavne izobrazbe. ZUTD v 30. členu določa ukrep izobraževanja, katerega namen je večanje zaposlitvenih možnosti, s pridobitvijo novih znanj in kompetenc za vstop na trg dela ter uspešen razvoj kariere. Neformalno izobraževanje kot usposabljanje in izpopolnjevanje predstavlja obliko izobraževanja odraslih, ki se lahko izvaja na različne načine (ZRSZ 2013c, 85). Namen neformalnega izobraževanja je večanje že obstoječega znanja, spretnosti oziroma kompetenc posameznika. Potrdilo o opravljenem usposabljanju velja na celotnem trgu dela. Usposabljanje na delovnem mestu poteka pri delodajalcih s pretežnim obsegom praktičnega usposabljanja (ZRSZ 2013c, 86). V programe usposabljanj in izobraževanj se vključujejo brezposelne osebe in delodajalci, lahko pa tudi drugi iskalci zaposlitve v skladu z opredelitvijo v Načrtu za izvajanje ukrepov APZ in Katalogu ukrepov APZ.

Med aktualne programe znotraj ukrepa usposabljanja in izobraževanja spadajo naslednji programi Nacionalne poklicne kvalifikacije – priprave na potrjevanje, NPK potrjevanje, institucionalno usposabljanje, PUM projektno učenje za mlade, vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe, za Pokolpje aktivno in dejavno, UŽU usposabljanje za življenjsko uspešnost, usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013 ter programi formalnega izobraževanja 2012/2013.

Aktualno javno povabilo imenovano *Usposabljanje na delovnem mestu* je namenjeno vsem brezposelnim, prijavljenim v evidenci brezposelnih najmanj tri mesece. Z vključitvijo v program brezposelna oseba pridobi in krepí svoje sposobnosti, znanja, veščine in spretnosti ter si s tem povečuje zaposlitvene možnosti. Usposabljanje na delovnem mestu traja en ali dva meseca, če pa se v usposabljanje vključujejo brezposelne osebe, mlajše od 30 let, lahko usposabljanje traja tri mesece. Ukrep je namenjen delodajalcem, ki niso zajeti v klasifikacije⁶ javnih inštitucij, države ter nepridobitnih inštitucij, ki opravljajo storitve za gospodinjstva. V letu 2012 je bilo v ukrep vključenih 4.117 zaposlenih (Vlada RS 2013, 38). Na javno povabilo lahko kandidirajo novo ustanovljena in registrirana socialna podjetja, saj za ta ukrep ni pogoj, da je delodajalec najmanj eno leto registriran za opravljanje dejavnosti v Republiki Sloveniji.

S šolskim letom 2013/2014 se v okviru prvega ukrepa izvaja v celoti tudi projektno učenje za mlajše odrasle (PUM). Cilj programa je pridobivanje izkušenj in znanja za uspešno

⁶ Na podlagi SKIS – Standardna klasifikacija institucionalnih sektorjev.

nadaljevanje izobraževanja in izbiro poklicne poti, pridobivanje pozitivnih izkušenj ter izgradnja ustrezne samopodobe. V program so vključene osebe mlajše od 26 let, brez poklica in zaposlitvenih izkušenj.

Namen vključitve v program *Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe* je izboljšanje zaposlitvenih možnosti, odpravljanje ovir pri iskanju zaposlitve, pridobivanje dodatnih znanj, veščin in spretnosti. Sem sodijo računalniška pismenost za odrasle in računalniška digitalna pismenost za odrasle.

4.3.2 Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta

Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta v 31. členu ZUTD sta namenjena pridobivanju novih znanj in kompetenc oseb, ki so zaposlene pri delodajalcih ter večanju konkurenčnosti in prožnosti podjetij, ki usposablajo svoje zaposlene delavce. Nadomeščanje na delovnem mestu se izvaja kot subvencioniranje popolne nadomestitve zaposlenega z brezposelno osebo, medtem ko se delitev delovnega mesta izvaja kot subvencioniranje delne nadomestitve zaposlenega z brezposelno osebo. V nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta se vključujejo brezposelne osebe in delodajalci, lahko pa tudi drugi iskalci zaposlitve v skladu z opredelitvijo v Načrtu za izvajanje ukrepov APZ in Katalogu ukrepov APZ (ZRSZ 2013c, 86). V letošnjem letu bo ta ukrep v fazi oblikovanja, načrtovanja in usklajevanja (MDDSZ 2013, 6). Na podlagi dostopnih podatkov, ni mogoče razbrati, če bodo v ta ukrep imela možnost vključitve kot delodajalci tudi socialna podjetja. Sredstva za oba ukrepa so predvidena šele za leto 2014.

4.3.3 Spodbude za zaposlovanje

Tretji ukrep spodbude za zaposlovanje, ki jih ureja 32. člen ZUTD, so namenjene predvsem povečanju zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin brezposelnih oseb⁷ ter iskalcem zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, v skladu z opredelitvijo v Načrtu za izvajanje ukrepov APZ in Katalogu ukrepov APZ in se izvajajo v obliki subvencij za zaposlitev.

Znotraj tega ukrepa sta aktualni dve javni povabili. Na javno povabilo *Zaposli.me* lahko kandidira tržni delodajalec,⁸ ki bo s pomočjo subvencije zaposlil težje zaposljivo brezposelno osebo za obdobje najmanj 12 mesecev neprekinjeno za polni delovni čas 40 ur tedensko oziroma za krajši delovni čas invalidno osebo, skladno z odločbo o invalidnosti ter prejel sredstva v višini 4.000 EUR. Ta ukrep omogoča brezposelnim osebam ponovno vključitev v

⁷ Po ZUTD v 5. členu so to skupine na trgu dela, med katere spadajo vsi prikrajšani, resno prikrajšani delavci in invalidi.

⁸ Za namen tega povabila se kot tržni delodajalci štejejo delodajalci s sedežem v RS ter so ustvarili v preteklem poslovnem letu več kot 50 odstotkov prihodkov s prodajo blaga in storitev na trgu dela.

delovno okolje, zmanjševanje njihove socialne izključenosti in revščine ter posledično izboljševanje njihove zaposlitvene možnosti (ZRSZ 2012c, 3). Cilj povabila je omogočiti 5.347 zaposlitev brezposelnih oseb, vključiti vsaj 55 odstotkov žensk ter ohraniti vsaj 30 odstotkov delovnih mest dvanajst mesecev po zaključku obdobja subvencionirane zaposlitve (prav tam). V okviru tega programa se vključujejo brezposelne osebe, ki so vodene v evidenci in izpolnjujejo vsaj enega od naslednjih meril:

- so invalidi,
- starejši od 50 let in so vsaj tri mesece prijavljene v evidenci brezposelnih oseb,
- dolgotrajno brezposelne osebe, kar pomeni, da so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb vsaj 12 mesecev v zadnjih 16 mesecih,
- mlajše od 30 let in vsaj šest mesecev prijavljene v evidenci brezposelnih oseb,
- prijavljene v evidenci brezposelnih oseb vsaj šest mesecev in imajo ob podpisu zaposlitvenega načrta⁹ stalno prebivališče v Pokolpju.

Na javno povabilo ne more kandidirati delodajalec, ki posluje v sektorju država, v sektorju nepridobitnih institucionalnih storitev gospodinjstvom, bo zaposlil brezposelno osebo v dejavnosti rudarstva ter v zaposlitveni dejavnosti. V program Zaposli.me je bilo v letu 2012 vključenih 1.773 brezposelnih, od tega 839 starejših od 50 let (47 odstotkov) (Vlada RS 2013, 37). Na razpis pa lahko kandidira socialno podjetje tipa B, ki zaposluje ranljive skupine oseb na trgu dela, prav tako pa lahko kandidira socialno podjetje tipa A, če zaposli brezposelno osebo izmed zgornjih ciljnih skupin. Omejitev je le v tem, da na javno povabilo lahko kandidira socialno podjetje po enem letu obstoja.

Javno povabilo *Spodbujanje zaposlovanja prejemnikov denarne socialne pomoči* je namenjeno spodbujanju delodajalcev k zaposlovanju brezposelnih oseb, ki so prejemniki denarne socialne pomoči. S tem se brezposelne osebe ponovno vključijo v delovno okolje ter v zaposlitev, kar prispeva k zmanjšanju socialne izključenosti in revščine te ciljne skupine (ZRSZ 2012d, 2). Cilj javnega povabila je omogočiti zaposlitev približno 322 brezposelnim osebam, prejemnikom denarne socialne pomoči za obdobje najmanj 12 mesecev neprekinjeno, s polnim delovnim časom 40 ur tedensko (ZRSZ 2012d, 3). Vključijo se lahko brezposelne osebe – prejemniki denarne socialne pomoči ob izpolnjevanju enega izmed naslednjih pogojev:

- da so zadnjih šest mesecev prijavljene v evidenci brezposelnih oseb ali
- da so starejše od 50 let ali
- da imajo dokončano I. ali II. raven izobrazbe oziroma usposobljenosti.

⁹ V 113. Členu ZUTD je opredeljen zaposlitveni načrt kot pisni dogovor, ki je sklenjen med brezposelno osebo in zavodom, v katerem so opredeljeni zaposlitveni cilji, aktivnosti za čim hitrejšo zaposlitev ter migracijsko območje iskanja zaposlitve.

Na javno povabilo lahko kandidira tržni ali netržni delodajalec, ne sme pa poslovati v sektorju država, ne sme zaposliti brezposelno osebo v dejavnosti primarne proizvodnje kmetijskih proizvodov, ribištva, ribogojstva in premogovništva ter v zaposlitveni dejavnosti. Na to javno povabilo lahko kandidirajo registrirana socialna podjetja in prejmejo sredstva v višini 4.500 EUR.

Vlada je napovedala, da bodo za spodbujanje zaposlovanja starejših podeljene subvencije za zaposlitev za polni delovni čas, kar bo povzročilo povečanje odliva oseb iz ciljne skupine starejših v zaposlitev (Vlada RS 2013, 29). Tako je bilo konec maja 2013 objavljeno novo javno povabilo *50plus*, ki zajema enomesečno usposabljanje na delovnem mestu in subvencijo za zaposlitev brezposelnih oseb starejših od 50 let za najmanj 18 mesecev, ki so bili v evidenci brezposelnih oseb prijavljeni šest mesecev ali več. Subvencija za zaposlitev brezposelne osebe s polnim delovnim časom znaša 8.000 EUR (oziroma sorazmerno manj za zaposlitev s krajšim delovnim časom v skladu z odločbo o invalidnosti). Cilj javnega povabila je omogočiti 770 zaposlitev brezposelnih oseb iz ciljne skupine za obdobje 18 mesecev za polni delovni čas oziroma v skladu z odločbo o invalidnosti, vključiti vsaj 55 odstotkov žensk ter ohraniti vsaj 30 odstotkov delovnih mest po zaključku projektov delodajalcev oziroma obdobja subvencionirane zaposlitve (ZRSZ 2013d, 3). Na podlagi podatkov objavljenih na spletnih straneh ZRSZ je bilo ob koncu aprila 2013 v evidenci brezposelnih prijavljenih 40.078 oseb v starosti 50 let ali več, kar znaša 33 odstotkov vseh prijavljenih brezposelnih, ki v povprečju čakajo na zaposlitev 9,5 meseca, kar je 2,7 meseca več od povprečja za vse brezposelne (6,8 meseca) (ZRSZ 2013b). Na povabilo se lahko prijavijo delodajalci, ki so pravne ali fizične osebe, registrirane za opravljanje dejavnosti v Sloveniji najmanj eno leto in izpolnjujejo še vse druge pogoje za prijavo. Na javno povabilo ne more kandidirati delodajalec, ki posluje v sektorju država, bo zaposlil brezposelno osebo v dejavnosti iz sektorjev ribištva in ribogojstva, premogovništva, primarne proizvodnje kmetijskih proizvodov, predelave in trženja kmetijskih proizvodov, izvozne dejavnosti v tretje države ali države članice ter bo zaposlil brezposelno osebo v zaposlitveni dejavnosti. Na javno povabilo lahko vlogo oddajo tudi socialna podjetja, vendar najmanj po enem letu registracije.

4.3.4 Kreiranje delovnih mest

Četrty ukrep – kreiranje delovnih mest je namenjen aktiviranju delovne in socialne vključenosti ter izboljšanju usposobljenosti in delovnih veščin ranljivih skupin brezposelnih oseb. Poteka kot subvencioniranje začasnih zaposlitev in je lahko povezano z usposabljanjem. V okviru ukrepa se izvajajo programi spodbujanja delovne in socialne vključenosti ter programi socialnega podjetništva. Znotraj tega ukrepa so aktualna javna dela, javna povabila Priložnost zame in Prvi izziv.

Javna dela so čisto posebna oblika uravnavanja povpraševanja po delovni sili, katerih nastanek sega v obdobje pred uveljavitvijo APZ, a so dobila svoje mesto tudi v njenem

okviru. Gre za neposredno odpiranje delovnih mest za začasno zaposlitev (predvsem dolgotrajno) brezposelnih, ki so vključeni v projekte koristne za skupnost (Svetlik idr. 2001, 180). Zaradi sprememb, ki so v zadnjih letih razgibale slovenski trg dela je prišlo do sprememb v strukturi brezposelnosti (ZRSZ 2012b, 15). Problematične skupine brezposelnih so mladi, starejši, invalidi, osebe z zdravstvenimi in drugimi omejitvami, brezposelni brez izobrazbe ter dolgotrajno brezposelni, za katere so javna dela izredno pomembna. Brezposelna oseba je lahko vključena v program javnega dela največ eno leto, zaradi stanja na trgu dela pa se lahko vključitev podaljša, vendar največ za eno leto pri istem izvajalcu javnih del (50. člen). Namen javnih del je spodbuditi oblikovanje zaposlitvenih programov, razvoj novih delovnih mest s pritegnitvijo lokalnih skupnosti k reševanju brezposelnosti na njihovem območju ter vključitvi neprofitnih delodajalcev k oblikovanju programov (Vlada RS 2013, 37). Brezposelne osebe morajo za vključitev v javna dela izpolnjevati kriterije ciljnih skupin. Ciljne skupine za vključitev v programe javnih del v letu 2013 so (ZRSZ 2012a, 3):

- invalidi,
- dolgotrajno brezposelne osebe, ki so več kot dve leti prijavljene v evidenci brezposelnih oseb,
- brezposelne osebe, ki so prijavljene zadnjih šest mesecev v evidenci brezposelnih oseb in so prejemniki denarnega nadomestila ali denarne socialne pomoči,
- starejši od 50 let, ki so zadnjih šest mesecev prijavljeni v evidenci brezposelnih oseb,
- mlajši od 30 let, ki so zadnjih šest mesecev prijavljene za Zavodu,
- osebe s I. ali II. ravno izobrazbe oziroma usposobljenosti,
- Romi,
- osebe po prestani zaporni kazni, ki so zadnjih šest mesecev prijavljeni na Zavodu ter
- osebe, ki živijo same in imajo enega ali več vzdrževanih članov.

Javna dela lahko izvajajo neprofitni delodajalci. V javnem povabilu za izbor programov javnih del za leto 2013 (ZRSZ 2013a, 4) se za neprofitne delodajalce štejejo vsi tisti delodajalci, ki imajo z zakonodajo ali v ustanovitvenem aktu določen nepridobitni značaj oziroma imajo v svojem ustanovitvenem aktu določilo, da vračajo dobiček v osnovno dejavnost in ga ne delijo oziroma delodajalci, katerih (so)ustanovitelj ali večinski lastnik je občina ali državna institucija ter socialna podjetja. V primeru, da je neprofitnost delodajalca razvidna le iz ustanovitvenega akta, mora izvajalec ustanovitveni akt obvezno priložiti k ponudbi. V letu 2012 je bilo tako v programe javnih del vključenih 3.762 brezposelnih, od tega 1.227 starejših od 50 let (33 odstotkov) (Vlada RS 2013, 37). ZRSZ je na spletni strani v začetku aprila 2013 objavil novo, že drugo javno povabilo za izbor programov javnih del za leto 2013. Novembra lani je objavil in marca letos predčasno zaključil s prvim javnim povabilom, ki predvideva tri tisoč vključitev brezposelnih oseb. Z načrtom za izvajanje ukrepov APZ za leti 2013 in 2014, ki ga je sprejela Vlada RS, so bila v Proračunu RS zagotovljena dodatna sredstva za javna dela v višini 8,9 milijona EUR (MDDSZ 2013, 7). Tako bo v letošnjem letu omogočena vključitev dodatnih 1.300 brezposelnih v javna dela.

Programi se lahko izvajajo na področjih socialnega varstva, izobraževanja, kulture, varstva narave, komunale, kmetijstva in drugih sorodnih področjih.

Znotraj četrtega ukrepa spada tudi javno povabilo *Prvi izziv za zaposlovanje brezposelnih oseb*, mlajših od 30 let, ki so vsaj tri mesece vodeni v evidenci brezposelnih oseb, vendar je bilo javno povabilo zaključeno že v decembru 2012 zaradi porabe sredstev. Namen javnega povabila je omogočanje integracije v delovno okolje ter izboljšanje zaposlitvenih možnosti brezposelnih oseb (ZRSZ 2012e, 3). Dodana vrednost pa je prispevek k doseganju čim hitrejše in stabilne zaposljivosti ciljne skupine, kot tudi zmanjševanje neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela (prav tam). Delodajalec je moral brezposelno osebo zaposliti za obdobje najmanj 15 mesecev neprekinjeno z vključujočim trimesečnim poskusnim delom za polni delovni čas 40 ur tedensko oziroma sorazmerno manj v skladu z odločbo o invalidnosti. Cilja javnega povabila, ki sta bila tudi na podlagi analize v celoti realizirana, je omogočiti 2.802 zaposlitev brezposelnih oseb, od tega vključiti vsaj 55 odstotkov žensk ter ohraniti vsaj 30 odstotkov delovnih mest 12 mesecev po zaključku projektov delodajalcev (prav tam). Do konca leta 2012 je bilo v program *Prvi izziv* vključenih skupaj 2.649 brezposelnih (Vlada RS 2013, 49). Na javno povabilo so lahko kandidirala tudi socialna podjetja, vendar so določene omejitve pri dejavnosti delodajalca.

V letu 2012 je bil aktualen razpis *Priložnost zame*, ki ga je ZRSZ objavil junija 2012 ter ga čez štiri mesece zaprl zaradi porabe sredstev. Namenjen je bil za zaposlitev dolgotrajno brezposelnih oseb, invalidov in brezposelnih prebivalcev Pokolpja. Cilj javnega povabila je omogočiti 500 zaposlitev brezposelnih oseb za obdobje vsaj 18 mesecev za polni delovni čas oziroma sorazmerno manj v skladu z odločbo o invalidnosti, vključiti vsaj 55 odstotkov žensk ter ohraniti vsaj 30 odstotkov delovnih mest po zaključku projektov delodajalcev oziroma obdobja subvencionirane zaposlitve (ZRSZ 2012f, 3). Razpis je bil namenjen neprofitnim delodajalcem, med katere štejemo tudi socialna podjetja.

4.3.5 Spodbujanje samozaposlovanja

Zadnji, peti ukrep, spodbujanje samozaposlovanja je namenjen spodbujanju uresničevanja podjetniških idej in ustvarjanju delovnih mest v mikro podjetjih in spodbujanju opravljanja samostojne dejavnosti. V spodbujanje samozaposlovanja se vključujejo brezposelne osebe ter iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena. Celoten postopek samozaposlitve poteka v dveh korakih. Najprej se pri brezposelni osebi, na podlagi individualnega razgovora z zunanjim podjetniškim svetovalcem, presodi poslovna ideja. Če je ugotovljeno, da je poslovna ideja uresničljiva na trgu, se brezposelno osebo napoti na delavnico za samozaposlitev, kjer pridobi znanja in veščine s področja podjetništva, poslovnega načrta, pravnih vidikov poslovanja, postopka registracije, trženja, računovodstva ter možnosti koriščenja instrumentov podpornega podjetniškega okolja. Če se oseba samozaposli, lahko

prejme subvencijo za samozaposlitev, katere cilj je ohranitev neprekinjene samozaposlitve za obdobje najmanj dveh let.

Podjetništvo je širši družbenoekonomski proces, na katerem temeljita gospodarski in družbeni razvoj ter poklicna izbira posameznika, da bo namesto zaposlitve in dela za druge, izbral samozaposlitev in si na tak način zagotavljal preživetje in razvoj (Rebernik 2013). Na odločitev za podjetniško pot poleg osebnih značilnosti posameznika vplivajo še številni drugi dejavniki, kot so prevladujoče kulturne vrednote, splošen odnos družbe do podjetništva in podobno (prav tam). Podjetništvo je za državo opazno šele takrat, ko se njegovi rezultati manifestirajo v bruto domačem proizvodu ali ko podjetje zaide v krizo oziroma preneha poslovati (prav tam). Po mnenju Rebernika (prav tam) pa sta nenehno podjetniško vrenje in podjetniške ambicije posameznikov tisto, kar obnavlja ekonomsko strukturo in zagotavlja nova delovna mesta. To so le nekatere lastnosti, ki jih mora imeti tudi socialni podjetnik, vendar zanj veljajo še ciljna usmerjenost, inovativnost, strateško razmišljanje, iznajdljivost ter posebna strast za reševanje družbenih problemov (Remec in Bergoč 2011, 239).

4.3.6 *Drugi ukrepi na trgu dela*

Ob nastopu večjih neskladij na trgu dela in v kriznih obdobjih lahko MDDSZ pripravi dodatne ukrepe APZ z namenom ohranitve večjega števila delovnih mest, preprečevanja prehoda v odprto brezposelnost ali usposabljanja in izobraževanja z namenom zaposlitve pri novem delodajalcu. Znotraj ostalih ukrepov sodijo Kompetenčni centri za razvoj kadrov, ki jih izvaja Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije, Razvoj in promocija storitev ter pripomočkov vseživljenjske karijerne orientacije, ki jih izvaja ZRSZ ter Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva v okviru MDDSZ.

MDDSZ je aktivnosti za razvoj in podporo socialni ekonomiji predvidelo že pri pripravi Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, ki se financira iz sredstev Evropskega socialnega sklada (ESS) (Kavčič 2010, 51). Skupni cilj operativnega programa je doseganje večje zaposlenosti, socialne vključenosti, višjega življenjskega standarda ljudi ter zmanjšanje regionalnih razlik (Vlada RS 2007, 6). Cilj četrte razvojne prioritete Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti v operativnem programu je omogočiti dostop do zaposlitve in usposabljanja ranljivim skupinam z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva, ki ustvarjajo nova delovna mesta ter širijo socialne in druge storitve javnega pomena (Vlada RS 2007, 95).

V okviru te prioritete je MDDSZ leta 2009 objavilo prvo javno povabilo Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela znotraj programa *Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva* ter zagotovilo finančna sredstva v višini dva milijona EUR v obdobju treh let. Razpisana sredstva so zadostovala za devet najbolj ocenjenih projektov, ki so se s svojimi načrti in idejami najbolj približali zastavljenemu cilju razpisa (Kavčič 2010, 51). Cilj

je spodbujanje dostopa do usposabljanja in zaposlovanja ranljivim skupinam z razvojem socialnega podjetništva za projekte, ki razvijajo nove ali širijo obstoječe tržne dejavnosti. Dolžina prijavljenih projektov je morala biti od 18 do 24 mesecev, zaproseni znesek posameznega prijavitelja na projekt pa od 150 do 250 tisoč EUR. V program so se lahko vključile naslednje skupine brezposelnih oseb: osebe starejše od 50 let, mladi do dopolnjenega 25. leta starosti brez ali z nizko stopnjo izobrazbe, pripadniki romske skupnosti, bivši odvisniki, vključeni v programe rehabilitacije, bivši kaznjenci, migranti, begunci, druge ranljive skupine, z ustrezno utemeljitvijo prijavitelja, ki jih je v postopku ocenjevanja vloge prijavitelja potrdila strokovna komisija. V prvi fazi so usposobili 102 osebi iz ranljivih ciljnih skupin. Tistim najbolj usposobljenim pa so nato v drugi fazi izvajanja projektov nudili zaposlitev za polni delovni čas za obdobje najmanj enega leta. Tako je bilo v okviru projektov socialnega podjetništva zaposlenih 30 brezposelnih oseb.

Nekatere uspešne prakse, izkušnje in opažanja iz prvega javnega povabila so dale razlog za načrtovanje drugega povabila *Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II*, ki so ga na ministrstvu objavili februarja 2012. Razpis je bil namenjen tako podpori za nadaljevanje izvajanja uspešnih praks iz prejšnjega javnega razpisa, prav tako pa je bila dana priložnost novim idejam in pobudam. Iz sredstev Evropskega socialnega sklada (ESS) je bilo namenjenih 4.500.000 EUR. Cilj javnega razpisa je bil podpreti projekte, ki bodo razvijali tržne dejavnosti (proizvodnjo, prodajo proizvodov ali storitev) v skladu z načeli socialnega podjetništva, kot jih opredeljuje ZSocP in bodo v usposabljanje vključili osebe iz ranljivih ciljnih skupin. Na javnem razpisu je strokovna komisija izbrala 17 najboljše ocenjenih projektov, ki so s sredstvi lažje razvijali svoje poslovne ideje. Štirje izbrani projekti nadaljujejo ali nadgrajujejo v preteklosti že podprte projekte socialnega podjetništva, ostali pa razvijajo večinoma povsem nove poslovne ideje. V okviru izbranih projektov je v usposabljanje vključenih 165 oseb, zaposlenih pa 60 oseb iz naslednjih ranljivih ciljnih skupin: starejši od 50 let, mladi brez ali z nizko stopnjo izobrazbe, Romi, migranti in begunci, invalidi, bivši odvisniki, obsojenci in brezdomne osebe.

Že v novembru 2012 se je začel izvajati tudi program Podjetno v svet podjetništva 2013, ki ga delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega socialnega sklada, posredniško telo pri izvajanju je MDDSZ. Za projekt je namenjenih približno štiri milijone evrov. Mlade, visoko izobražene brezposelne osebe sodijo med ranljive skupine na trgu dela, saj se soočajo z največjim neskladjem med ponudbo in povpraševanjem po delu. Ciljna skupina so tako mladi do 35. leta, ki imajo višjo, visoko izobrazbo, magistrski ali doktorski naziv in so prijavljeni na ZRSZ. Program uvaja model mentorstva in dodatnega usposabljanja, prilagojenega skupinam, ki bodo razvijale svoje poslovne ideje in pripravljale vse potrebno za ustanovitev podjetja (Vlada RS 2013, 50). Osebe so za čas vključitve v program zaposlene za določen čas petih mesecev v posamezni regionalni razvojni agenciji. Skupaj bo v program do konca leta 2013 vključenih 250 brezposelnih oseb (prav tam).

4.4 Kritičen pogled na ukrepe APZ

Na gibanje brezposelnosti, ki je iz dneva v dan bolj pereč problem v državi, lahko vplivamo z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so določeni v 28. členu ZUTD in so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjšanju brezposelnosti. Pri izvajanju teh ukrepov pa ima pomembno vlogo ZRSZ, ki sledi strateškim usmeritvam in ciljem.

Svetlik idr. (2001, 183) ugotavljajo, da so programi APZ pogosto sestavljeni na hitro, so nepreizkušeni in imajo lahko nepredvidene oziroma stranske učinke. Ko se uporabniki navadijo nanje, jih začnejo izrabljati v svojo korist, ki ni usklajena s prvotnim namenom. Zato sta pomembni spremljanje učinkov programov in možnost njihove hitre ukinitve, če pride do zlorab in nedoseganja zelenih ciljev (prav tam).

Pri pregledu javnih povabil Zaposli.me, Spodbujanje zaposlovanja prejemnikov DSP, Usposabljanje na delovnem mestu ugotovimo, da so različne ciljne skupine za vključitev v javna povabila. Načeloma vsa povabila zasledujejo cilj hitrejšje aktivacije mladih, starejših ter dolgotrajno brezposelnih. Ciljne skupine za vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja bi se lahko poenotile s skupinami ljudi, ki jih pripoznava 6. člen ZSocP.

Socialna podjetja, ki se na novo registrirajo, lahko kandidirajo samo na aktualno javno povabilo Usposabljanje na delovnem mestu. Ta pogoj je veljal tudi za zaključeni javni povabili Prvi izziv ter Priložnost zame. Javno povabilo Zaposli.me ter Spodbujanje prejemnikov DSP med splošnimi pogoji navajata, da mora biti delodajalec registriran za opravljanje dejavnosti najmanj eno leto. Ravno sedaj, v času pisanja magistrske naloge, je objavljeno razširjeno javno povabilo Zaposli.me, ki predvideva višjo subvencijo, več možnosti za brezposelne in delodajalce, saj se lahko na povabilo poleg tržnih prijavijo tudi drugi delodajalci, razen tistih iz sektorja države. Kot je bilo že omenjeno, socialna podjetja lahko kandidirajo na javna povabila, vendar po letu dni od ustanovitve. Pridobijo lahko višjo subvencijo v višini 5.000 EUR, po novem tudi za brezposelne iskalce prve zaposlitve, nižje izobražene in Rome.

Zidar in Arh (2012, 5) ugotavljata, da je možen izziv socialnega podjetništva tudi v razvoju prožnih mehanizmov podpore, ki bi preučila posledice socialnega podjetništva na zaposlitev ranljivih skupin ljudi. Kot primer navajata programe za zaposlovanje brezdomcev, ki imajo pozitiven družbeni vpliv, vendar niso tako konkurenčni kot drugi in bi potrebovali dodatno in dolgotrajno javno financiranje v primerjavi z ostalimi socialnimi podjetji, ki se osredotočajo na razvoj bolj tržno zanimivih izdelkov ali storitev, zaposlujejo manj ranljive skupine ljudi ter posledično potrebujejo krajše javno financiranje (prav tam).

Prenovljeni Zakon o urejanju trga dela (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela, Uradni list RS, št. 21/2013) v okviru nove delovnopravne zakonodaje od 12. 4. 2013 prinaša novosti tudi na področje aktivne politike zaposlovanja. Brezposelna oseba

je lahko vključena v javna dela na podlagi drugega odstavka 11. člena ZUTD-a največ eno leto, zaradi stanja na trgu dela pa se lahko ponovno vključi, vendar pri istem izvajalcu javnega dela še za največ eno leto. Tretji odstavek 11. člena zakona določa, da se za ponovno vključitev šteje, če je opravljena v šestih mesecih od izteka zadnje vključitve. Možnost ponovne vključitve velja za ciljne skupine brezposelnih, ki so določene v Katalogu ukrepov aktivne politike zaposlovanja in v aktualnem javnem povabilu za izbor programov javnih del. Poleg tega pa po novem tudi občina lahko sprejme program javnih del, če v celoti zagotovi sredstva za njegovo izvajanje, kar določa četrti odstavek 11. člena ZUTD-a.

V državah s slabšim gospodarstvom se število samozaposlitev povečuje, saj posamezniki ne vidijo drugega izhoda iz brezposelnosti (Predlog ZSocP 2010). Po podatkih zgodnje podjetniške aktivnosti med skupno 67 zajetimi državami v letu 2012 je Slovenija v globalnem merilu na 59. mestu, v evropskem pa na 23. mestu (Rebernik 2013). V obvestilu za javnost GEM Slovenija 2012 se je leto 2012 za žensko podjetništvo izkazalo kot izrazito neugodno, saj se Slovenija z 2,6 odstotki uvršča na zadnje mesto v Evropi, v svetovnem merilu pa med 67 državami tudi sramotno nizko, komaj na 63. mesto (prav tam). V Sloveniji že nekaj let upada zaznavanje podjetniških priložnosti in pripravljenosti na uresničitev le teh. Slovenija se nahaja na 58. mestu med 67 državami (19,6 odstotkov) (prav tam). Po podjetniških namerah se Slovenija nahaja na 30. mestu (51,3 odstotkov), kar je precej nizko, čeprav smo Slovenci prepričani, da smo se sposobni podati na podjetniško pot, saj več kot polovica odraslega prebivalstva meni, da ima znanje, izkušnje in sposobnosti za opravljanje podjetniškega poklica. Po raziskavi podjetništva Global Entrepreneurship Monitor 2012¹⁰ je v Sloveniji po treh letih upadanja zaznati porast zgodnje podjetniške aktivnosti. S 6,4 odstotka odraslega prebivalstva, ki se je v letu 2008 podalo na podjetniško pot, se je znižala na 3,65 odstotka v letu 2011, v letu 2012 pa narasla na obetavnih 5,5 odstotka (prav tam), iz česar izhaja, da čedalje več mladih ljudi razmišlja o samozaposlovanju kot obliki možne zaposlitve.

Glede na večja neskladja na trgu dela in trenutno kriznemu obdobju je za pričakovati, da bo MDDSZ v kratkem pripravilo dodatne ukrepe APZ z namenom spodbujanja razvoja socialnega podjetništva. MDDSZ je leta 2009 ter leta 2012 objavilo javno povabilo znotraj programa spodbujanja socialnega podjetništva, s pomočjo katerega je sredstva pridobilo 26 najbolje ocenjenih projektov, se usposobilo več kot 260 oseb iz ranljivih skupin ter se zaposlilo več kot 90 oseb.

Ukrepi za spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih zajemajo ukrepe aktivne politike zaposlovanja, katerih cilj je povečanje zaposlenosti, znižanje brezposelnosti ter zmanjševanje neskladij med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Njeni učinki so v veliki meri odvisni

¹⁰ Global Entrepreneurship Monitor (GEM) je obsežna svetovna raziskava, v okviru katere se že vse od leta 1999 proučuje zgodnje faze podjetniške aktivnosti, ustaljena podjetja in dejavnike, ki vplivajo na rojevanje novih podjetij.

od razpoložljivih finančnih sredstev, kar pomeni, da se v primeru javnofinančnega varčevanja zmanjša obseg aktivne politike zaposlovanja (ZRSZ 2011, 23). V naslednjem poglavju obravnavam pojem učinkovitosti ter skozi zakonodajni okvir socialnega podjetništva ugotavljam, ali je zakon v praksi učinkovit oziroma dosega zastavljene cilje.

5 UČINKOVITOST PRAVNE UREDITVE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

5.1 Definicija učinkovitosti

Ekonomska analiza prava je del ekonomske vede, ki analizira vzpostavljanje, strukturo, proces in ekonomske posledice prava in pravnih institucij (Zajc 2009, 17). Pospešen razvoj ekonomske analize prava v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja je spodbudila ideja, da lahko na pravna pravila gledamo kot na ceno, določeno za posamezna dejanja ter spoznanje, da se ekonomski koncepti, kot so maksimiranje, ravnotežje in učinkovitost lahko smiselno uporabljajo za analiziranje prava (prav tam). Zajc (prav tam) navaja, da si tako pravo kot ekonomika prizadevata za odpravljanje konfliktov v družbi. Temeljna ideja ekonomske analize prava govori o tem, da če se v družbi spremenijo pravna pravila oziroma institucije, se s tem spremenijo tudi spodbude oziroma motivacija subjektov v družbi, kar posledično vpliva na ekonomske in druge odločitve ter končno na gospodarske rezultate in blaginjo družbe kot celote (Zajc 2009, 18).

Temeljno vodilo pri ekonomski analizi prava je koncept učinkovitosti (v angleškem jeziku *efficiency*) (Zajc 2009, 19). Zakoni, kot navajata Cooter in Ulen (2005, 4), so instrumenti za doseganje pomembnih družbenih ciljev, ne pa le skrivnostni tehnični argumenti. Da bi lahko poznali učinek zakonov na te cilje, morajo imeti zakonodajalci in sodniki metodo, s pomočjo katere bodo lahko ta učinek ocenili (prav tam). Ekonomika napoveduje učinke politik na učinkovitost, le ta pa je za družbeno odločanje in politiko vedno relevantna vrednota (prav tam). Vedno je bolje doseči katerikoli cilj z nižjimi kot z višjimi stroški (prav tam).

Za pojem učinkovitosti imajo ekonomisti več definicij (Cooter in Ulen 2005, 16). Ena izmed njih je proizvodna učinkovitost, kjer mora biti izpolnjen vsaj eden izmed naslednjih pogojev, in sicer enakih količin proizvodov ni mogoče izdelati s cenejšo kombinacijo proizvodnih sredstev ali z enako kombinacijo sredstev ni mogoče izdelati večjega števila proizvodov (prav tam).

Druga vrsta učinkovitosti je znana po njenem avtorju,¹¹ imenovana Paretova učinkovitost, najpogosteje pa alokacijska (razporeditvena) učinkovitost, ki se ukvarja s preferencami subjektov (Cooter in Ulen 2005, 16). Paretova učinkovitost nastopi takrat, ko ne moremo položaja ene osebe na trgu izboljšati, ne da bi se hkrati poslabšal položaj nekoga drugega.

Nezadovoljstvo ekonomistov s Paretovim kriterijem učinkovitosti je pripeljalo do morebitnega Paretovega izboljšanja ali Kaldor-Hicksove¹² učinkovitosti (Cooter in Ulen 2005, 46), ki ga označujemo tudi kot načelo kompenzacije. Morebitno Paretovo izboljšanje je

¹¹ Vilfredo Pareto, ekonomist in politolog, ki je pisal na začetku dvajsetega stoletja.

¹² Britanska ekonomista Nicholas Kaldor (1908–1986) in John Richard Hicks (1904–1989).

tisto, pri kateri se stanje enega subjekta izboljša, ne da bi se hkrati stanje drugih poslabšalo (Cooter in Ulen 2005, 47). Tisti, ki pridobijo naj bi kompenzirali tiste, ki izgubijo. Gre za nekakšno tehniko tehtanja koristi in stroškov. Iz tega sledi, da se morajo odločitve sprejemati soglasno, kar lahko negativno vpliva na sprejemanje ekonomskih politik (prav tam). Cooter in Ulen (prav tam) navajata, da je morebitno Paretovo izboljšanje nepogrešljivo orodje teorije blaginje, čeprav obstajajo teoretični in empirični pomisleki pri uporabi le tega.

Teorija ekonomske analize prava ima tako pozitivne kot normativne vidike, ki se lahko uporabljajo predvsem za analiziranje in oblikovanje določenih politik v družbi (Zajc 2009, 20). V tem kontekstu velja omeniti newhavensko šolo ekonomske analize prava, ki temelji na predpostavki, da so določeni trgi nepopolni in tako neučinkoviti, zato zagovarja določeno stopnjo državne intervencije z argumentom, da je ta ekonomsko upravičena (prav tam, 22). Glavni in najpomembnejši orožji v boju proti nepopolnosti trgov vidi v administrativnem (upravnem) in regulativnem (zakonodajnem) procesu (prav tam). S tem poskuša ugotoviti, ali in koliko so sprejeti predpisi učinkoviti, in predlaga, kako do učinkovitih predpisov sploh priti, saj ji je glavno vodilo promocija sodobne socialne države (prav tam).

Zirnstein (2012, 171) navaja, da je pri ekonomski analizi prava treba upoštevati, da je učinkovitost pravne ureditve odvisna tudi od časovne dimenzije. Dalje Zirnstein (prav tam) navaja, da po Coasu¹³ sicer drži, da za vsak problem obstaja samo ena učinkovita rešitev in ko jo enkrat uveljavimo, ni razloga, da bi se od nje odmikali. Pri tem je smiselno upoštevati, da se pravo s časom razvija glede na spremenjene okoliščine, zato ni nujno, da je rešitev, ki je za učinkovito veljala včeraj, enako učinkovita tudi danes (Zirnstein 2012, 172). Izhajajoč iz teh premis je jasno, da je zakonodajalec ob sprejetju ZSocP težil k temu, da bodo cilji in namen zakona v praksi čim prej realizirani za vse deležnike.

Z vidika tematike, ki jo v nalogi obravnavam, pa me bo zanimalo predvsem, kakšni so učinki ukrepov aktivne politike zaposlovanja na stopnjo socialnega podjetništva v državi oziroma ali in koliko le-ti spodbudno vplivajo na razvoj socialnega podjetništva. Tudi sicer ekonomska analiza prava poudarja, da je pravo v očeh ekonomista predvsem dovršen sistem zagotavljanja primernih spodbud in motivov za spreminjanje in/ali doseganje družbeno želenega obnašanja ljudi (Kovač in Zajc 2010, 1398). Zakonodajalec je s sprejemom ZSocP želel doseči neke pomembne družbene cilje. V tem delu naloge me bo zanimalo ali so bili ti cilji dejansko doseženi. V primeru pozitivnega odgovora (cilji so doseženi) je zakon oziroma so politike države usmerjene v pravo smer, sicer pa ne. V tem smislu gre torej za to ali ZSocP (lahko tudi ukrepi APZ) učinkovito vodi do izbranih ciljev. S teoretičnega vidika gre za pozitivno vejo ekonomske analize prava, ki se ukvarja predvsem z učinki vladnih politik (Rajgelj 2009, 76).

¹³ Ronald Coase, oče teorije transakcijskih stroškov in prejemnik Nobelove nagrade za ekonomijo leta 1991.

5.2 Učinkovitost ZSocP

Že newhavenska šola ekonomske analize prava se je ukvarjala s tem, da je skušala ugotoviti ali in koliko so sprejeti predpisi učinkoviti (Zajc 2009, 229). V tem poglavju skušam skozi preučitev zakonodaje ter dokumentov vezanih nanjo odgovoriti ali in koliko je ZSocP v praksi učinkovit. Že v Nacionalnem reformnem programu 2013–2014 je navedeno, da je na podlagi sprejetega ZSocP v prvi polovici leta 2013 predvideno sprejetje Strategije za razvoj socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016, v njej so ukrepi, viri financiranja ter načrt s katalogom aktivnosti (Vlada RS 2013, 51). V predlogu zakona o socialnem podjetništvu (2010) je velikokrat zapisano, da naj bi le ta prinašal načrtno spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, predvsem podpornega okolja. Junija 2013 strategije socialnega podjetništva za plansko obdobje 2013–2016 in programa ukrepov za leti 2013 in 2014 še vedno nimamo. Je pa bil v decembru 2012 narejen že tretji osnutek strategije, ki so ga nevladniki in sindikati družno zavrnil, saj naj bi bil pripravljen precej neambiciozno, nedodelano in pomanjkljivo. Po ugotovitvah zavoda Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS) prvi osnutek strategije iz decembra 2011 ni ločil nevladnih organizacij in socialnega podjetništva, drugi pa je bil brez specifičnih ciljev, kazalnikov in mejnikov (Forbici 2013). Kot je razvidno, zakon predvideva spodbude in ukrepe, vendar pa so ti ukrepi trenutno le črka na papirju oziroma se v praksi še ne izvajajo.

V tem kontekstu naj kot primer dobre prakse izpostavim učinkovito sodelovanje pri snovanju javne strategije socialnega podjetništva v Québecu, največji provinci Kanade, ki je pokazalo pozitivne rezultate (MDDSZ 2010, 27). Le to zahteva dinamičen in bolj krožni pristop k upravljanju z udeležbo vseh zainteresiranih strani v stalnem dialogu za zagotovitev učinkovite strategije (prav tam). Pomembnost socialnega podjetništva v Franciji (Zidar in Arh 2012, 5) je prikazana s tem, da je ustanovljeno posebno ministrstvo za socialno podjetništvo, ki deluje v tesni povezavi z Ministrstvom za gospodarstvo. To daje jasen znak, da je socialno podjetništvo del ekonomije in ne socialne politike. V Sloveniji nimamo posebnega ministrstva, ki bi bilo pristojno izključno za področje socialnega podjetništva. V okviru direktorata za trg dela in zaposlovanje je sicer zaslediti sektor za zaposlovanje, socialno podjetništvo in migracije, vendar pa znotraj tega ni omenjenega socialnega podjetništva. Še bolj kot ustanovitev posebnega ministrstva pa je za učinkovito spodbujanje razvoja socialnega podjetništva pomembno sinergijsko sodelovanje med ministrstvi, saj področje presega le en resor. Na javnem posvetu o aktualnih evropskih vsebinah, znotraj katerih sodi tudi socialno podjetništvo, je bilo razbrati, da bo MDDSZ spodbujal nova delovna mesta in usposabljanje menedžerjev v socialnih podjetjih, medtem pa bo Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo namenilo več projektov za zagon socialnih podjetij, ustvarjanje inovativnih programov srednje velikih in malih podjetij, ki na trgu in v družbi ustvarjajo dodano vrednost (Evropska komisija 2013). Vendar je za zdaj tudi to samo mrtva črka na papirju.

Ob očitkih o neučinkovitosti zakona je MDDSZ navajalo šibkost zakona, saj je le ta precej omejevalen in poln administrativnih napak (Forbici 2013). Avgusta 2012 je bil na novo oblikovan svet za socialno podjetništvo, vendar je glede na politične razmere v državi pričakovati, da bodo tudi člani tega sveta v kratkem zamenjani. Forbici (prav tam) meni, da ni razlog za tako malo registriranih socialnih podjetij v neambicioznosti socialnih podjetij, ampak v neambiciozni strategiji socialnega podjetništva, ki ne prinaša nikakršnih ugodnosti za slednje.

Za večjo učinkovitost je sicer v tretjem osnutku Strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 v strateških razvojnih ciljih nadgradnja obstoječega podpornega okolja za podjetništvo, kar obsega izvedena usposabljanja za svetovalce vstopnih točk VEM o postopku registracije socialnega podjetja oz. preoblikovanja nepridobitne pravne osebe v socialno podjetje, pomoč pri registraciji ter izvedba informativnih svetovanj socialnim podjetjem (Forbici idr. 2012, 12). Ob tem ugotavljam, da so številke kot ciljne vrednosti do leta 2016 zastavljene preohlapno. Prav tako v prvem osnutku strategije ni omenjena vzpostavitev regijske mreže inkubatorjev za socialna podjetja, ni predvidenega državnega sklada za socialno podjetništvo, spregledana je podpora inovativnim finančnim mehanizmom zasebnega sektorja, kljub temu, da je to ena izmed prioritet EU-ja, kar je v tretjem osnutku že upoštevano (Forbici 2013). Raziskava v okviru projekta Socialno podjetništvo – nove priložnosti zaposlovanja in trajnostni razvoj podeželja Istre je pokazala, da se vsi deležniki strinjajo, da je treba vzpostaviti celovito podporno okolje z inkubatorjem, ki bi imel ključno vlogo pri razvoju in raziskavah na področju socialnega podjetništva v lokalnem in regionalnem okolju (Hafner idr. 2013, 46).

Pomemben segment v okviru socialnega podjetništva je tudi ozaveščanje strokovne, politične in splošne javnosti o pozitivnih učinkih razvoja socialnega podjetništva. V ta namen neprofitne organizacije, socialna podjetja in zainteresirane skupine ljudi v Sloveniji organizirajo konference, izobraževalne delavnice, promocijske dogodke in predstavitve, s katerimi želijo delo socialnih podjetij približati najširšemu krogu ljudi. V zborniku, ki ga je izdalo društvo Mozaik (Milošević 2013, 4) poudarjajo, da se s tem krepi informiranost in strokovnost različnih skupin deležnikov, ki imajo pomembno vlogo pri razvoju socialnega podjetništva v Sloveniji.

Z vidika učinkovitosti poseben problem predstavlja tudi dejstvo, da poslovne banke v Sloveniji nimajo posebnih finančnih ponudb za zagon socialnih podjetij, z izjemo Unicredita in Deželne banke Slovenije (Zidar in Arh 2012, 2). Zadevo otežuje tudi zakonodaja, ki ne dovoljuje ustanovitve socialne banke in s tem posledično onemogoča pridobitev sredstev socialnim podjetjem za njihov zagon. Unicredit je namreč v letu 2003 ustanovil fundacijo Unicredit z namenom spodbujanja socialno odgovornega podjetništva. V letu 2012 je izvedel razpis za izbiro treh najboljših projektov, ki se ukvarjajo z dejavnostjo socialnega podjetništva in s tem prispevajo k zmanjšanju socialne izključenosti, revščine ter izboljšanja življenja

prikrajšanih ljudi. V letu 2013 je tudi podprl tri projekte socialnega podjetništva, na katerega se je prijavilo 25 neprofitnih organizacij, združenj in invalidskih podjetij. Prednost pri slednjem so imeli projekti, ki vključujejo ali podpirajo ekološko in organsko predelavo hrane. Unicredit je prepričan, da lahko lokalna socialna podjetja podpirajo in razvijajo konkretne ukrepe v korist lokalnih skupnosti in se tako odzivajo na resnične potrebe družbe (Pavlin 2013). Ravno tako Deželna Banka Slovenije ponuja posebne produkte namenjene socialnim podjetjem, ki vključujejo ugodnejše vodenje računa ter posebne oblike kreditiranja in varčevanja.

Eden ključnih deležnikov pri razvoju socialnega podjetništva so tudi občine, saj lahko z različnimi ukrepi pripomorejo k njegovemu razvoju na lokalni ravni. S tega vidika bi bilo smiselno umestiti socialno podjetništvo v lokalne razvojne dokumente (Regionalni razvojni program 2014–2020, Lokalna razvojna strategija) ter izvajati izobraževalne in promocijske aktivnosti na področju socialnega podjetništva (Podmenik in Mevlja 2013, 100). Potrebni so tudi konkretni ukrepi s strani občin, kot so nepovratne finančne spodbude za ustanavljanje in delovanje socialnih podjetij, možnosti najema prostorov v lasti občin, podelitev koncesij socialnim podjetjem za opravljanje javnih storitev ter vzpostavitve celovitega podpornega okolja (Podmenik in Mevlja 2013, 97).

Kot problem pri učinkovitosti ZSocP se postavlja tudi ranljivost in posledično manjša uspešnost nekaterih organizacij v sistemu socialnega podjetništva, saj kljub navidezno enakopravnim vstopnim pogojem nimajo ustreznih kompetenc vezanih na področje ekonomije, imajo pa bistveno večje kompetence za delo z ranljivimi skupinami (Zidar in Rihter 2010, 74). Neprofitne organizacije namreč ne razpolagajo niti s strokovnim kadrom niti z ustreznimi ekonomskimi znanji niti s prostori in opremo, kar pa je ena izmed večjih konkurenčnih prednosti ob ustanavljanju socialnih podjetij s strani gospodarskih družb (Zidar in Rihter 2010, 77).

Najbolj pereča težava na področju socialnega podjetništva, ki jo navaja Evropska komisija (2012, 16) pa je razvoj instrumentov za izboljšanje zaupanja v socialna podjetja in njihove prepoznavnosti. Pomanjkanje javnega razumevanja vloge, pomena in učinka socialnih podjetij pomeni, da ni prepoznano kot pomembna oblika podjetniške aktivnosti, ki bi navsezadnje lahko vodila k možnemu izhodu iz krize. Ob koncu leta 2012 je na CNVOS francoski novinar posredoval vprašanja glede učinkov zakona o socialnem podjetništvu in želel slišati, da je bil zakon pomemben korak naprej, vendar tega ni mogoče trditi in tudi nobene raziskave na to temo ni narejene (Mlakar 2012).

Drugi odstavek 3. člena ZSocP navaja cilje socialnega podjetništva, ki jih le ta primarno zasleduje. Med cilji so tudi krepitev družbene solidarnosti in kohezije ter spodbujanja sodelovanja ljudi, ki jih zakon zasleduje, saj je v zadnjem letu v porastu število posvetov, okroglih miz, konferenc ter praktičnih delavnic, katerih se udeležujejo zainteresirani deležniki s ciljem pridobivanja informacij bodisi za ustanovitev socialnega podjetja, razvoja socialnega

podjetja ali pa izkušenj s strani socialnih podjetnikov tako doma kot iz tujine. Na podlagi poročila s strani OECD pa ima socialno podjetništvo trdne vrednostne temelje in obvezo k bolj zaupanju vrednim odnosom s svojimi interesnimi skupinami (MDDSZ 2010, 51). Cilj krepitve inovativne sposobnosti družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov je mogoče ugotavljati skozi število novoustanovljenih socialnih podjetij, ki je trenutno obtičalo na številki trinajst. Iz tega podatka je mogoče sklepati, da pravne osebe ne vidijo dodane vrednosti v ustanavljanju socialnih podjetij ali pa v preoblikovanju nepridobitne pravne osebe. Poleg naštetega je cilj povezovanje ljudi in odpiranje novih priložnosti, ki posameznikom in družbi zagotavljajo soočanje s problemi lastnega razvoja. Cilj zagotavljanja dodatne ponudbe proizvodov in storitev, ki so družbeno koristni, zakon zasleduje in izpolnjuje, saj socialna podjetja temeljijo na prodaji novih storitev in izdelkov, ustvarjanju dobička ter dodane vrednosti v podjetju in družbi, s pozitivnimi učinki na okolje. Razvijanje novih možnosti zaposlovanja ter zagotavljanja dodatnih delovnih mest ZSocP zasleduje, vendar v praksi neučinkovito, saj se naslanja samo na subvencije, ki jih razpisuje MDDSZ ali ZRSZ, ki pa imajo omejeno obdobje, kar ni dolgoročno učinkovita in vzdržna podpora. Zadnji cilj socialne integracije in poklicne reintegracije najbolj ranljivih skupin na trgu dela ZSocP ne more v celoti izpolnjevati, saj je na podlagi trenutnih razmer na trgu dela velika večina brezposelnih oseb že uvrščena med ranljive skupine oseb. Temeljni cilj zakona je omogočiti načrtovan in skladen razvoj socialnega podjetništva (Predlog ZSocP 2010). Globalizacija, tehnološke spremembe, selitev proizvodnih obratov, opuščanje tradicionalnih dejavnosti, visoka stopnja brezposelnosti predstavljajo nove izzive za družbo, hkrati pa nevarnosti za ranljive osebe na trgu dela. Zakonodajalec je veliko ciljev in namenov socialnega podjetništva lepo zaokrožil in zapisal na papir, vendar na podlagi pregleda celotnega zakonodajnega okvira, ne moremo govoriti o bistvenih pozitivnih učinkih, ki naj bi jih socialno podjetništvo v tem dobrem letu uspelo izziveti.

Ker se problema učinkovitosti ZSocP vse bolj zavedamo, je v zadnjem obdobju veliko govora o sprejetju vrste predpisov, katerih namen je bodisi spodbuditi podjetniško iniciativo, preusmeriti sivo ekonomijo v legalno ter hkrati reševati problematiko brezposelnosti preko ukrepov aktivne politike zaposlovanja (Predlog ZSocP 2010). Kako so ukrepi APZ povezani s socialnim podjetništvom ter koliko lahko prispevajo k promociji in učinkovitosti socialnega podjetništva, opisujem v naslednjem poglavju, v katerem se posvečam tistim vidikom brezposelnosti, ki so povezani s socialnim podjetništvom.

5.3 Učinkovitost ukrepov APZ za socialna podjetja

V tem poglavju se posvečam učinkovitosti ukrepov APZ, ki so vezani na socialna podjetja. V tretjem osnutku strategije (MDDSZ 2012, 27) je navedeno, da javno povabilo v okviru MDDSZ Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva po dveh letih izvajanja projekta terja nadgradnjo le tega. Ugotovljeno je (prav tam), da je premajhna fleksibilnost ukrepov aktivne politike zaposlovanja, predvsem pri zavzetosti vključenih ranljivih skupin (npr. osebe z

motnjami v duševnem zdravju) v zaposlitev in delo. Kot izzive, ki terjajo nadgradnjo (prav tam) navajajo pomanjkanje podjetniških znanj in znanj trženja, saj je večina izvajalcev projektov do sedaj delovala na področju sociale in ne na področju ekonomije in trženja, razširjenost dela na črno, ki v nekaterih dejavnostih, ki hkrati predstavljajo potencialne tržne niše za socialno podjetništvo že pokriva povpraševanje ter nizka motivacija potencialnih udeležencev iz ranljivih skupin za vključevanje v aktivnosti projektov.

Dejstvo je, da so se izbrani projekti MDDSZ v okviru javnega razpisa Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva financirani v letu 2009, pojavljali tudi v drugem razpisu leta 2012, kar nakazuje na to, da so ti projekti odvisni od finančnih spodbud. Cilj projektov pa je bil v tem, da bi ti projekti zaživeli, se razvijali ter se ohranili na dolgi rok v tržnih pogojih (Zidar in Arh 2012, 4). Kot sem že omenila, so razlogi povezani tudi z nizkim nivojem podjetniških veščin, nizkim splošnim znanjem o finančnih instrumentih, razpršenostjo pridobivanja pomembnih informacij in z nizko pripravljenostjo za vlaganje v socialno podjetništvo.

MDDSZ je v zadnjem osnutku strategije predvidelo zgolj 300 spodbud za zaposlovanje ranljivih skupin na trgu dela za obdobje štirih let, kar pomeni 75 na posamezno leto. Ob tem je bila dana pripomba, da se zgolj iz naslova javnih del letno v nevladnih organizacijah zaposli 3590 oseb (ZRSZ 2012b). Mnenje NCVOS-a (Forbici 2013) je, da javna dela ne sodijo med trajnostne zaposlitve, saj večina te zaposlitve ne obdrži in želja nevladnih organizacij je, da bi vsaj del teh subvencij preusmerili v socialna podjetja. Javna dela ne zagotavljajo preveč dobre povezave z ukrepi za vračanje delavcev na delovno mesto potem, ko so ga izgubili (MDDSZ 2010, 22), kar bi lahko povezali s prenovo javnih del, spodbujanjem zaposlovanja v okviru socialnega podjetništva in spodbujanjem inovativnih pristopov pri zaposlovanju ranljivih skupin na trgu dela (Vlada RS 2011, 21).

Za večjo učinkovitost ukrepov APZ (Vlada RS 2011, 15) je potreben integrirani pristop pri načrtovanju in izvajanju ukrepov APZ in drugih ukrepov na trgu dela, predvsem načrtovati ukrepe za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, s tem razvoja novih proizvodov, storitev ter novih delovnih mest ter načrtovati ukrepe za spodbujanje podjetništva pri mladih, saj je raziskava Mladina 2010 pokazala, da mladi pozitivno ocenjujejo podjetnike in podjetništvo, sami pa se le redko odločajo za ustanovitev podjetja in razreševanje svoje brezposelnosti na tak način. Zidar in Arh (2012, 3) navajata, da je samozaposlovanje kot ukrep aktivne politike zaposlovanja v vzponu, predvsem kot alternativni odgovor na ekonomsko stagnacijo gospodarstva in pomanjkanje delovnih mest v Sloveniji. Vendar je učinek samozaposlovanja lahko dvojen, in sicer pozitivno ustvarjanje novih delovnih mest za dolgotrajno brezposelne in ranljive skupine ljudi. Negativen učinek pa je v tem, da ima samozaposlitev možne negativne učinke na socialno varnost posameznika, saj so le ti bolj izpostavljeni revščini kot večji del zaposlenih v podjetjih. Poleg tega je ugotovitev OECD, da je nizka raven samozaposlitve tudi rezultat nebrzdanega oportunitizma in korupcije takoj po koncu socializma (MDDSZ 2010, 22).

6 ANALIZA UČINKOVITOSTI ZSOCP Z VIDIKA APZ IN VLOGE ZRSZ

V tem poglavju magistrske naloge sem analizirala obstoječe podatke, predvsem podatke MDDSZ o evidenci socialnih podjetij na dan 26. 3. 2013 ter sekundarne podatke Zavoda RS za zaposlovanje na dan 26. 3. 2013 o ukrepih APZ, na katera so kandidirala registrirana socialna podjetja ter brezposelne osebe, ki so se preko teh ukrepov bodisi usposabljala ali pa zaposlila v socialnem podjetju. S tem sem želela ugotoviti učinkovitost sprejetega ZSocP v praksi.

ZSocP se je pričel uporabljati 1. 1. 2012, kar pomeni, da se je v času do 26. 3. 2013 na podlagi evidence socialnih podjetij, ki jo vodi MDDSZ, registriralo, osem socialnih podjetij (preglednica 5).

Preglednica 5: Evidenca socialnih podjetij

Socialno podjetje	Pravnoorganizacijska oblika	Glavna dejavnost
Center ponovne uporabe, izvajanje postopkov za ponovno uporabo rabljene opreme, d. o. o., so. p.	Družba z omejeno odgovornostjo, d. o. o.	39.000 Saniranje okolja in dr. ravnanje z odpadki
Zadruga Kooperativa Rog, z. b. o. – so. p.	Zadruga, z. b. o.	70.220 Drugo podjetniško in poslovno svetovanje
KNOF Zavod za kreativni razvoj Sevnica – socialno podjetje	Zavod	85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje
Turistično razvojni Zavod Vrtnica – socialno podjetje	Zavod	91.040 Dejavnost botaničnih in živalskih vrtov, varstvo naravnih vrednot
Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike – ustanova za zdravljenje odvisnikov, pomoč odvisnikom in njihovim svojcem, so. p	Ustanova/Fundacija	94.999 Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
Kulturno umetniško društvo Prvi plan – socialno podjetje	Društvo	94.999 Dejavnost drugje nerazvrščenih članskih organizacij
Brinjevka, socialne storitve, pridelava in predelava hrane, d. o. o., so. p.	Družba z omejeno odgovornostjo, d. o. o.	88.999 Drugo drugje nerazvrščeno socialno varstvo brez nastanitve
Zadruga gorenjske regije – socialno podjetje, z. b. o., so. p.	Zadruga, z. b. o.	88.109 Drugo socialno varstvo brez nastanitve za starejše in invalidne osebe

Vir: MDDSZ 2013.

Pričakovati bi bilo, da je več registriranih socialnih podjetij, vendar se je do 8. 5. 2013 registriralo še pet socialnih podjetij, in sicer Zavod Pec Murska Sobota, so. p., Razvojni zadruga eTRI, ekologija, ergonomija in ekonomija, so. p., Makrobios Panonija Permakulturni

center za boljšo kvaliteto življenja in za pot k samozadostnosti, so. p., Zavod za pomoč pri razvoju otrok in mladostnikov ter za uveljavljanje ljubiteljskih fotografov – Korak naprej, so. p., ter Združenje brezposelnih Slovenije Trajnostna samooskrba in vzajemna pomoč, so. p. Skupno je tako registriranih 13 socialnih podjetij. Iz tabele 5 je razvidno, da so se registrirala kot socialna podjetja zadruga, zavodi, ustanova/funacija, društvo kot tudi družba z omejeno odgovornostjo. Po pregledu podatkov iz AJPES-a so se vsa podjetja na novo registrirala kot socialna podjetja na pristojnem registrskem organu, z izjemo Knofa Zavoda za kreativni razvoj Sevnica in Fundacije Vincenca Drakslerja, ki sta naredila spremembo akta o ustanovitvi ali spremembo temeljnega akta. Kot sem že povedala v točki 2.8, mora akt o ustanovitvi socialnega podjetja vsebovati elemente, ki so določeni v 12. členu ZSocP ter vsebine, ki jo določajo zakoni, ki urejajo pravno organiziranost posamezne vrste nepridobitne pravne osebe.

Za obravnavana socialna podjetja sem na podlagi sekundarnih podatkov naredila analizo ter ugotovila, da so samo tri socialna podjetja sklenila 39 pogodb z Zavodom za ukrepe aktivne politike zaposlovanja do 26. 3. 2013 (preglednica 6). Fundacija Vincenca Drakslerja, Zavod Knof ter Center ponovne uporabe so kandidirali na javna povabila in sklenili z Zavodom pogodbo za uveljavljanje sredstev APZ, ostalih pet socialnih podjetij ni koristilo sredstev za spodbujanje zaposlovanja. V nadaljevanju jih podrobneje tudi opisujem.

Preglednica 6: Število vseh sklenjenih pogodb

Ime organizacije	Število izvajalcev
Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike – ustanova za zdravljenje odvisnikov, pomoč odvisnikom in njihovim svojcem, so. p.	19
Knof, zavod za kreativni razvoj Sevnica – socialno podjetje	19
Kulturno umetniško društvo prvi plan, socialno podjetje	
Center ponovne uporabe, izvajanje postopkov za ponovno uporabo rabljene opreme, d. o. o., so. p.	1
Zadruga Kooperativa Rog, z. b. o. – so. p.	
Turistično razvojni Zavod Vrtnica – socialno podjetje	
Brinjevka, socialne storitve, pridelava in predelava hrane, d. o. o., so. p.	
Zadruga gorenjske regije – socialno podjetje, z. b. o., so. p.	
Skupaj	39

Vir: ZRSZ 2013e.

Kot prvo registrirano socialno podjetje v Sloveniji je *Center ponovne uporabe*, ki neuporabne izdelke s predelavo povrnejo v življenje. Dodana vrednost Centra ponovne uporabe kot socialnega podjetja so zelena delovna mesta in reševanje socialnih, okoljskih in ekonomskih težav. Financirajo se iz razpisov iz različnih evropskih programov, kot tudi z neposredno prodajo izdelkov na trgu. Trenutno je v Sloveniji prisotnih pet centrov ponovne uporabe, nameravajo jih odpreti še 50. So socialno podjetje tipa B, saj zaposlujejo osebe starejše od 50 let.

KNOF Zavod za kreativni razvoj Sevnica je socialno podjetje tipa B, ki se je registriralo v maju 2012, saj zaposluje ranljive skupine ljudi, kot so neizobraženi mladi do 25 let, starejši od 50 let ter invalidi. Njihov cilj je omogočati nove priložnosti in delovna mesta v lokalnem okolju, njihovo poslanstvo pa je dvig ustvarjalnosti in večje zaposljivosti mladih z manj priložnostmi, brezposelnih oseb ter ustvarjalnih posameznikov.

Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike – ustanova za zdravljenje odvisnikov, pomoč odvisnikom in njihovim svojcem je konec novembra 2012 postala prvo socialno podjetje na Gorenjskem in peto socialno podjetje v Sloveniji. Njihov projekt se osredotoča na preusmerjanje odpadkov iz odlagališč v ponovno uporabo. S prodajo obnovljenega pohištva, gospodinjskih aparatov, električnih koles, otroške opreme, prodajo pridelkov gorenjskih kmetij ter EKO kmetij se bodo ranljive skupine naučile živeti preudarno, odgovorno in dosegle svoj smisel življenja. So socialno podjetje tipa B, saj zaposlujejo bivše odvisnike, starejše od 50 let ter invalide. V času reintegracije bodo ranljive skupine pri njih lahko pridobile tudi formalno izobrazbo, saj so v fundaciji pričeli s pripravo programov Nacionalnih poklicnih kvalifikacij.

Nadalje me je zanimalo koliko pogodb je bilo sklenjenih v letu 2012 ter v letu 2013 po posameznih ukrepih APZ za navedena tri socialna podjetja, po uveljavitvi ZSocP. Ugotovila sem, da je bilo v letu 2012 sklenjenih 19 pogodb z zavodom Knof za vključitev brezposelnih oseb v ukrepe APZ, od tega največ v ukrep Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II, ki je bil objavljen februarja 2012 v okviru četrte razvojne prioritete Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti in prednostne usmeritve Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013. V letu 2013 je bilo prav tako največ pogodb sklenjenih za isti ukrep kot v letu 2012, vendar s Fundacijo Vincenca Drakslerja (preglednica 7). Znotraj prvega ukrepa usposabljanja in izobraževanja spadata programa Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe ter Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013. Za drugi in tretji ukrep ni bilo sklenjenih pogodb. Znotraj četrtega ukrepa kreiranja delovnih mest spadajo Javna dela, Prvi izziv in Priložnost zame. Pod ostale ukrepe na trgu dela spada Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II. Skupaj je bilo v letu 2012 in 2013 sklenjenih 32 pogodb z ZRSZ, kar pa ne pomeni, da je bilo 32 vključitev brezposelnih oseb v posamezen ukrep.

Na podlagi sklenjenih pogodb za vključitev v različna javna povabila, me je zanimalo še število ter struktura brezposelnih oseb, ki so se preko javnih povabil usposabljala ali zaposlila v navedenih socialnih podjetjih. Brezposelne osebe sem analizirala po spolu, starosti, po izobrazbi ter po trajanju brezposelnosti pred vključitvijo v posamezen ukrep APZ. V analizo je zajetih 72 brezposelnih oseb, ki so z Zavodom sklenili pogodbo za vključitev v posamezen ukrep aktivne politike zaposlovanja (preglednica 8). Zavod Knof je z Zavodom sklenil pogodbo za 58 brezposelnih oseb, Fundacija Vincenca Drakslerja za 12 brezposelnih oseb ter

Center ponovne uporabe z dvema brezposelnima osebama. Javno povabilo javna dela ter javna dela II sem združila v javna dela zaradi lažjega analiziranja podatkov.

Preglednica 7: Socialna podjetja, ki so sklenila pogodbo z ZRSZ v letu 2012 in 2013 po posameznih ukrepih APZ

	2012	2013
Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike – ustanova za zdravljenje odvisnikov, pomoč odvisnikom in njihovim svojcem, so. p.	1	11
4.1.1.1. Javna dela	1	1
6.1.1.4. Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.		10
Knof, zavod za kreativni razvoj Sevnica – socialno podjetje	17	2
1.1.2.3. Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	2	
1.1.4.4. Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	1	
4.1.1.1. Javna dela	2	2
4.1.1.2. Javna dela II.	1	
4.1.2.7. Prvi izziv	1	
4.1.2.1. Priložnost zame	1	
6.1.1.4. Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.	9	
Center ponovne uporabe, izvajanje postopkov za ponovno uporabo rabljene opreme, d. o. o., so. p.	1	
1.1.4.4. Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	1	
Skupaj	19	13

Vir: ZRSZ 2013e.

Preglednica 8: Število vključenih brezposelnih oseb v posamezen ukrep APZ

	2012	2013
Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike – ustanova za zdravljenje odvisnikov, pomoč odvisnikom in njihovim svojcem, so. p.	1	11
4.1.1.1. Javna dela	1	1
6.1.1.4. Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.		10
Knof, zavod za kreativni razvoj Sevnica – socialno podjetje	56	2
1.1.2.3. Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	41	
1.1.4.4. Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	1	
4.1.1.1. Javna dela	2	2
4.1.1.2. Javna dela II.	1	
4.1.2.7. Prvi izziv	1	
4.1.2.1. Priložnost zame	1	
6.1.1.4. Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.	9	
Center ponovne uporabe, izvajanje postopkov za ponovno uporabo rabljene opreme, d. o. o., so. p.	2	
1.1.4.4. Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	2	
Skupaj	59	13

Vir: ZRSZ 2013e.

V okviru spodbujanja razvoja socialnega podjetništva s pomočjo ukrepov aktivne politike zaposlovanja so po spolu prevladovale ženske, kar v 63,8 odstotkih, največ jih je sklenilo pogodbo za Vključitev v podporne in razvojne programe (29 brezposelnih oseb) z namenom izboljšanja zaposlitvenih možnosti, odpravljanja ovir pri iskanju zaposlitve, pridobivanju dodatnih znanj, veščin in spretnosti (preglednica 9). Aktivnost je namenjena vključevanju brezposelnih oseb v različne projekte, za katere so sredstva zagotovljena iz drugih virov. Moški so se zaposlili preko javnega poziva Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, sedem v Fundaciji Vincenca Drakslerja, trije v Zavodu Knof. Fundacija Vincenca Drakslerja na iznajdljiv način reciklira odvržene predmete, pri čemer so potrebna znanja, ki jih v večini primerov najdemo pri moških.

Preglednica 9: Struktura brezposelnih po spolu vključenih v ukrepe APZ

Spol	Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	Javna dela	Priložnost zame 2011/2012	Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.	Prvi izziv	Skupaj
M	12	2	1	1	10	0	26
Ž	29	1	6	0	9	1	46
Skupaj	41	3	7	1	19	1	72

Starostna struktura brezposelnih oseb velikokrat odraža dogajanja na trgu dela. V Nacionalnem reformnem programu 2013–2014 je na podlagi zaostrovanja pogojev upokojevanja ugotovljeno, da se v okviru aktivne politike zaposlovanja izvaja več programov, ki so prednostno usmerjeni v zagotavljanje dolgoročne zaposljivosti v smislu pridobivanja sodobnih kompetenc in usposobljenosti starejšega prebivalstva na trgu dela ter daljše delovno življenje (Vlada RS 2013, 38). Med brezposelnimi je veliko starejših delavcev, ki so zgubili delo kot presežni delavci ali zaradi stečaja ter niso našli nove zaposlitve. V zadnjih letih pa je glavni razlog prijave brezposelnih oseb iztek zaposlitve za določen čas. V prvih devetih mesecih leta 2012 (ZRSZ 2012b, 12) se je s tem razlogom prijavila vsaka druga brezposelna oseba, kar se je povečalo z jesenskim prijavljanjem iskalcev prve zaposlitve. V našem primeru je več kot polovica vključenih v posamezen ukrep brezposelnih starejših od 40 let (63,8 odstotka). Največ brezposelnih oseb v starostnem obdobju od 50 do 59 let je vključenih v podporne in razvojne programe ter v spodbujanje razvoja socialnega podjetništva (preglednica 10). Slednji zasleduje cilj vključevanja ranljivih skupin ljudi na trgu dela, kamor spadajo tudi starejši od 50 let. V starostni strukturi brezposelnih oseb se povečuje delež starejših brezposelnih, medtem ko se delež mlajših zmanjšuje. Ena od pomembnih ciljnih vrednosti do leta 2015 je doseči 15 odstotni delež starejših, ki so vključeni v ukrepe APZ (Vlada RS 2013, 37).

Preglednica 10: Struktura brezposelnih oseb po starosti vključenih v ukrepe APZ

Starostna skupina	Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	Javna dela	Priložnost zame 2011/2012	Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.	Prvi izziv	Skupaj
18–24 let	0	0	1	0	4	0	5
25–29 let	4	0	1	0	2	1	8
30–39 let	7	1	3	0	2	0	13
40–49 let	17	0	1	0	1	0	19
50–59 let	13	2	1	1	10	0	27
Skupaj	41	3	7	1	19	1	72

Dolgotrajno brezposelna oseba je tista oseba, ki je na Zavodu prijavljena eno leto ali več. Možnosti za ponovno zaposlitev brezposelnih oseb postajajo vedno manjše, kolikor dlje je oseba brezposelna. Gre namreč za to, da taka oseba na trgu dela nima možnosti opravljati dela, za katerega je izučena oziroma usposobljena. Poleg tega pa imajo dolgotrajno brezposelni težave pri novem zaposlovanju tudi zaradi tega, ker jih delodajalci zaradi predolge odsotnosti z dela praviloma nočejo zaposlovati. Število dolgotrajno brezposelnih oseb narašča od leta 2009 naprej, predvsem so to starejši, več kot tretjina je dolgotrajno brezposelnih v starosti nad 50 let (ZRSZ 2012b, 20). Dolgotrajni brezposelnosti so v večji meri podvrženi mladi, ki so na prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, starejši zaradi manjše fleksibilnosti, ženske, po starševski odsotnosti ter nižje izobraženi. Na podlagi strukture brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti je razvidno, da se je v ukrepe APZ vključevalo dolgotrajno brezposelne, kar si je Zavod postavil kot izziv za leto 2013 (preglednica 11).

Preglednica 11: Struktura brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti na ZRSZ vključenih v ukrepe APZ

Starostna skupina	Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	Javna dela	Priložnost zame 2011/2012	Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.	Prvi izziv	Skupaj
0–5 mesecev	9	1	1		6		17
6–11 mesecev	13				3	1	17
12–23 mesecev	11	2	2		6		21
24–35 mesecev	5		3	1	2		11
3–4 leta	2		1		2		5
5 let ali več	1						1
Skupaj	41	3	7	1	19	1	72

Uspešen nastop na trgu dela v veliki meri pogojujejo kompetence in znanja, ki jih iskalec zaposlitve ima, pomembno vlogo pa ima tudi formalna izobrazba. Velikokrat pri izobrazbi

prihaja do dveh neskladij, in sicer, da ima oseba stopnjo izobrazbe, po kateri ni veliko povpraševanja, drugič, še bolj pomembno pa je, da ima oseba pravo smer izobrazbe. Delovna mesta kreirajo delodajalci zaradi fluktuacije zaposlenih, zato gospodarska struktura v veliki meri pogojuje zaposlitvene možnosti brezposelnih oseb. Med starejšimi in dolgotrajno brezposelnimi jih ima največ dokončano osnovno šolo. Iz podatkov je razvidno, da se je 73 odstotkov oseb od I. do IV. stopnje izobrazbe vključilo v ukrepe APZ (preglednica 12).

Preglednica 12: Struktura brezposelnih oseb po izobrazbi vključenih v ukrepe APZ

Starostna skupina	Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	Javna dela	Priložnost zame 2011/2012	Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.	Prvi izziv	Skupaj
I–II	20	0	1	0	7	0	28
III–IV	16	1	0	0	8	0	25
V	5	1	3	1	4	1	15
VI	0	0	0	0	0	0	0
VII	0	1	3	0	0	0	4
Skupaj	41	3	7	1	19	1	72

Socialno podjetništvo je obravnavano v zakonu, ki je v veljavi dobro leto, vendar v praksi še ni uspelo zaživeti. Podatek o 13 registriranih socialnih podjetjih nakazuje, da nepridobitne organizacije ne vidijo dodane vrednosti v registraciji ali preoblikovanju nepridobitne organizacije v socialno podjetje. Ugotovitve kažejo, da socialna podjetja premalo poznajo ukrepe aktivne politike zaposlovanja, saj so samo tri izmed osmih oddala javno povabilo za določen ukrep aktivne politike zaposlovanja. Na ZRSZ so s socialnim podjetništvom in zakonodajo bežno seznanjeni, lahko bi rekli, da so na tem področju pasivni, kljub možnim vzvodom za prevzem aktivnejše vloge.

Po preučitvi podatkov lahko potrdimo temeljno tezo, da imajo ukrepi APZ spodbuden učinek na delovanje socialnih podjetij, kar se odraža v uspešnosti neposrednega zaposlovanja oseb iz ciljnih skupin ter s širitvijo obsega znanj, veščin in kompetenc, dviga njihove zaposljivosti ter izboljšanja možnosti zaposlitve brezposelnih oseb (ZRSZ 2013a, 12). Socialna podjetja Center ponovne uporabe, Knof in Fundacija Vincenca Drakslerja pa so v letu 2012 in 2013, po uveljavitvi ZSocP sklenila 32 pogodb z Zavodom za vključitev 72 brezposelnih oseb v ukrepe APZ. Kot narekujejo Smernice za izvajanje ukrepov APZ skladno z zahtevami EU za izboljšanje učinkovitosti ukrepov, je analiza podatkov pokazala, da se je sledilo zahtevam o večji zaposlenosti in zaposljivosti starejših ter razvoju socialno razvojnih projektov, ki prispevajo k večji možnosti zaposlovanja ranljivih skupin na trgu dela. Po spolu so prevladovali ženske, saj jih je kar 29 sklenilo pogodbo za vključitev v podporne in razvojne programe, kamor spadajo računalniška pismenost za odrasle in računalniška digitalna pismenost. S tem so ženske pridobile dodatne kompetence, znanja in veščine za izboljšanje

zaposlitvenih možnosti. V začetku devetdesetih let se je problem starejših reševal s predčasnimi odhodi v upokojitev, s čimer se je regulirala tudi brezposelnost. Z novo pokojninsko zakonodajo, katere cilj je dvig dejanske upokojitvene starosti so pomembnejši ukrepi za spodbujanje zaposlovanja starejših zajeti v programih aktivne politike zaposlovanja (Vlada RS 2013, 50). Po analizi podatkov je razvidno, da se je največ brezposelnih oseb vključilo v ukrepe APZ v starostni strukturi od 50 do 59 let. Ta podatek je bilo pričakovati, saj vsa tri registrirana socialna podjetja tipa B zaposlujejo ranljive osebe starejše od 50 let. Zavod je prednostno vključeval v ukrepe APZ ranljive osebe na trgu dela v skladu s 35. členom ZUTD, med katere spadajo tudi dolgotrajno brezposelne osebe. Na podlagi sekundarnih podatkov je razvidno, da se je v javno povabilo Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva ter Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe vključevalo brezposelne osebe po različnem času trajanja brezposelnosti. Ravno tako se je v javna dela vključevalo vse starostne kategorije, saj javno povabilo ne omejuje starostnega pogoja (starejši od 50 let, mlajši od 30 let, dolgotrajno brezposelni, invalidi idr.). Pri pregledu izobrazbene strukture lahko govorimo o tem, da je največ vključitev za I. in II. stopnjo izobrazbe ter III. in IV. stopnjo izobrazbe, skupaj 53 brezposelnih oseb od 72-ih. Izobrazbeno strukturo je bilo pričakovati, saj Zavod Knof zaposluje tudi neizobražene mlade do 25. leta starosti.

7 ZAKLJUČNE UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

V večini držav članic EU postaja socialno podjetništvo vse pomembnejši dejavnik socialnega in ekonomskega razvoja. Milošević (2013, 8) navaja, da je socialno podjetništvo kompleksen in večplasten fenomen, ki iz dneva v dan pridobiva na pomenu. Koncept socialnega podjetništva v Sloveniji ni splošno sprejet, dvoumnost besede socialno dodatno prispeva k zmedi, ki vodi do tega, da ključne osebe ter javnost neustrezno razumejo dodano vrednost socialnega podjetništva (MDDSZ 2010, 8).

Po uvodnem poglavju magistrske naloge se v drugem poglavju magistrske naloge posvečam proučevanju zakonodaje ter pomembnih dokumentov s področja socialnega podjetništva. Osredotočam se na pravno ureditev socialnega podjetništva ter definiranju pojmov, ki so potrebni za lažje umeščanje in razumevanje obravnavane tematike. Največji problemi na tem področju so: opredelitev tipa socialnega podjetja, delovanje po načelu en član en glas, vprašanja nadzora nad ustanavljanjem socialnih podjetij ter formalizmi pri ustanavljanju socialnega podjetja. Nasploh lahko ugotovimo, da je največji problem pravne ureditve socialnega podjetništva v tem, da zakonodaja za področje socialnega podjetništva ni stimulatívna, saj z določbami v ZSocP socialnega podjetnika prej omejuje, kot pa motivira za reševanje zaznanih problemov v ožji in širši skupnosti.

V tretjem poglavju obravnavam politike razvoja socialnega podjetništva, saj le te poleg učinkovitega zakonodajnega okvira prinašajo pozitivne korake k razvoju socialnih podjetij. Ob tem pa velja omeniti, da razvoj socialnega podjetništva zagotavlja le načrtovan pristop v skladu s Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 ter v skladu s programom ukrepov za leti 2013 in 2014. Strategijo pripravi Svet za socialno podjetništvo, le tega pa določi Vlada. ZSocP v 32. členu določa štiri sklope ukrepov, s katerimi naj bi država spodbujala razvoj socialnega podjetništva, in sicer z ukrepi za spodbujanje socialnega podjetništva, za oblikovanje ugodnega podjetniškega okolja, za spodbujanje zaposlovanja ter ukrepi za dostop do virov financiranja. V magistrski nalogi ugotavljam, da v praksi niso zaživel ukrepi za razvoj sistema informiranja in izobraževanja za socialno podjetništvo, ukrepi za zagotavljanje sredstev za vzpostavitev sklada za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, ukrepi za razvoj podpornih storitev, ki zajemajo storitve za ustanavljanje socialnih podjetij in storitve svetovanja prestrukturiranja socialnega podjetja, ukrepi za vključitev občin v izvajanje politik in ukrepov, ukrepi za izvajanje raziskav trga dela za socialno podjetništvo, ukrepi za zagotavljanje prostorskih, tehničnih in drugih pogojev za nastajanje in delovanje socialnih podjetij, med katere sodi podjetniški inkubator, ukrepi za sofinanciranje začetka opravljanja dejavnosti socialnega podjetništva, ukrepi za financiranje opremljenosti novih delovnih mest, ukrepi za zagotavljanje ugodnejših kreditov, garancij, subvencij ter ukrepi za črpanje sredstev preko skladov za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. Ob tem se velja začuditi, da ZSocP navaja toliko spodbudnih ukrepov, v praksi

pa so zaživali le ukrepi za promocijo socialnega podjetništva ter ukrepi za spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih.

V poročilu OECD LEED za Slovenijo (MDDSZ 2010, 10) ugotavljajo, da so potrebne nove raziskave, ki bi pokazale obseg socialnih podjetij, ocenile njihov vpliv na družbeno-gospodarski razvoj ter odigrale pomembno vlogo pri določanju najučinkovitejših podpornih politik za razvoj socialnega podjetništva. Veliko oviro pri razvoju predstavljajo razpršeni, nepovezani oziroma odsotni podporni mehanizmi, ki ne nudijo pravih spodbud za ustanovitev in razvoj socialnih podjetij.

V naslednjem poglavju se dotaknem povezave socialnega podjetništva ter ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Pri izvajanju ukrepov APZ v povezavi s četrtem odstavkom 32. člena ZSocP ima ključno vlogo ZRSZ, ki je osrednja institucija na trgu dela. Ukrepi APZ se izvajajo na podlagi Smernic za izvajanje ukrepov APZ, Načrta za izvajanje ukrepov APZ in Kataloga ukrepov APZ. ZUTD opredeljuje vsebino petih ukrepov APZ, ki se nanašajo na poglobitve prednostne naloge in cilje trga dela v Sloveniji. Ti ukrepi so usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja. Pri kritičnem pregledu ukrepov APZ je ugotoviti, da bi se lahko ciljne skupine za vključitev v ukrepe APZ poenotile s skupinami ljudi, ki jih pripoznava 6. člen ZSocP. Poleg navedenega je ovira pri novoustanovljenih socialnih podjetjih ta, da ne morejo kandidirati na vsa javna povabila, saj je določeno v razpisnih pogojih, da morajo biti registrirana najmanj eno leto. V sklopu zadnjega ukrepa Vlade RS (2011, 15) je treba pozornost posvetiti tudi prenovi javnih del, spodbujanju zaposlovanja v okviru socialnega podjetništva in spodbujanju inovativnih pristopov pri zaposlovanju ranljivih skupin ljudi na trgu dela. Organizacija OECD ugotavlja (MDDSZ 2012, 27), da so zaviralni dejavniki razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji stigmatizacija podjetništva, pomanjkanje pozitivne vizije podjetnikov in podjetništva ter podjetniških sposobnosti socialne ekonomije v slovenskem socialnem sistemu. Ravno tako bi morale MDDSZ v pripravo programa ter akcijskega načrta APZ vključiti predstavnike nevladnih organizacij s ciljem, da se netržne delodajalce iz nobenih ukrepov APZ ne izključi.

V osrednjem delu magistrske naloge se posvečam učinkovitosti ZSocP v praksi na podlagi proučene literature ter na podlagi analize obstoječih podatkov MDDSZ ter ZRSZ. Na neučinkovitost ZSocP v praksi kaže to, da po dobrem letu veljave zakona, še vedno nimamo sprejete Strategije za razvoj socialnega podjetništva za obdobje 2013–2013 ter programa ukrepov za leti 2013 in 2014. Omeniti velja, da je bilo pripravljenih že nekaj osnutkov, ki so jih nevladniki in sindikati družno zavrnili, saj naj bi bili pripravljeni precej neambiciozno. Menim, da je pri oblikovanju nove strategije oziroma programa ukrepov k sodelovanju zelo smiselno povabiti zainteresirano javnost ter ključne deležnike. Na podlagi tega, da zakon nalaga zakonodajalcu, da naj bi v roku šestih mesecev po uveljavitvi zakona organiziral posebno organizacijsko enoto za socialno podjetništvo, gre mogoče iskati razloge, da

strategija tudi v slednjem ni bila sprejeta. Pomemben segment predstavljajo tudi ministrstva, ki bi morala delovati sodelovalno, saj področje socialnega podjetništva presega en resor, vendar je to vse le črka na papirju ali morebiti besede na posvetu. Z vidika učinkovitosti je treba opozoriti na dejstvo, da poslovne banke v Sloveniji nimajo posebnih finančnih spodbud za zagon socialnih podjetij, z izjemo Unicredita in Deželne banke Slovenije. Zadevo otežuje tudi zakonodaja, ki v našem pravnem prostoru ne dovoljuje ustanovitve socialne banke in s tem posledično ni omogočeno pridobivanje finančnih sredstev iz tega naslova. Opaziti je tudi neučinkovitost občin kot ključnih akterjev socialnega podjetništva na lokalnem oziroma regionalnem nivoju. Na podlagi raziskave (Podmenik in Mevlja 2013, 100) velja izpostaviti, da so občine pripravljene prevzeti aktivnejšo vlogo pri razvoju socialnega podjetništva. Da bi zagotovili večjo prepoznavnost socialnega podjetništva, je ključno izhajati iz vrednotenja družbenih rezultatov, ki niso zgolj ekonomski ter omogočajo ocenjevanje in vrednotenje družbenega učinka in posledično učinkovitosti socialnih podjetij (Remec in Bergoč 2011, 245). Zidar in Arh (2012, 5) ugotavljata, da v Sloveniji ni omogočenega javno zasebnega partnerstva za sledenje lokalnih interesov in reševanja lokalnih problemov. Predlog v okviru Pripomb na osnutek Strategije razvoja socialnega podjetništva (Forbici idr. 2012, 5) navaja tudi program izobraževanj na srednjih šolah in gimnazijah, ki vključuje vsebine o socialnem podjetništvu s ciljem povečati prepoznavnost in vedenje o socialnem podjetništvu. S tem je dana možnost mladim, da razmišljajo o svoji poklicni poti. Kako so ukrepi aktivne politike zaposlovanja učinkoviti v praksi, lahko ugotovimo že na podlagi pomembnih nacionalnih dokumentov, v katerih so izpostavljene zahteve za izboljšanje učinkovitosti ukrepov APZ. Ena izmed pomembnejših zahtev za izboljšanje učinkovitosti ukrepov APZ je tudi razvoj socialno razvojnih projektov, kamor spadajo socialno podjetništvo, inovativni projekti, prenovljena javna dela s prispevkom k večji možnosti zaposlovanja ranljivih skupin na trgu dela (Vlada RS 2011, 7). V Smernicah za izvajanje ukrepov APZ za obdobje 2012–2015 (Vlada RS 2011, 8) je zahteva za učinkovitejše delovanje trga dela in večjo podporo izvajanju ukrepov APZ, treba je omogočiti kombiniranje posameznih programov APZ z namenom čim hitrejšega razreševanja brezposelnosti posameznika ter sredstva APZ bolj ciljno usmerjati k razreševanju problematike posameznih ciljnih skupin in regij. Glede na večja neskladja na trgu dela in visoki stopnji brezposelnih oseb je pričakovati, da bo MDDSZ pripravilo v okviru razpoložljivih finančnih sredstev sveženj novih ukrepov za spodbujanje socialnega podjetništva ter posledično zmanjšanje brezposelnosti. Na podlagi podatkov s strani MDDSZ o evidenci socialnih podjetij, sekundarnih podatkov ZRSZ o ukrepih APZ ter brezposelnih osebah vključenih v ukrepe APZ lahko trdimo, da socialna podjetja premalo poznajo ukrepe aktivne politike zaposlovanja, saj so samo tri socialna podjetja kandidirala na javna povabila v okviru ukrepov APZ. Po preučitvi podatkov lahko potrdimo temeljno tezo, da imajo ukrepi APZ spodbuden učinek na delovanje socialnih podjetij, kar se odraža v uspešnosti neposrednega zaposlovanja oseb iz ciljnih skupin. Socialna podjetja Center ponovne uporabe, Zavod Knof ter Fundacija Vincenca Drakslerja so v letu 2012 in 2013, po uveljavitvi ZSocP sklenila 32 pogodb z Zavodom za vključitev 72 brezposelnih oseb v različne ukrepe APZ. V

primeru obstoja ZSocP več let, bi bili rezultati analize njegove učinkovitosti morda drugačni. Naj poudarim, da so na ZRSZ s socialnim podjetništvom bežno seznanjeni, lahko bi rekli, da so na tem področju pasivni, kljub možnim vzvodom za prevzem aktivnejše vloge.

Na podlagi vsega navedenega se postavlja vprašanje, kakšne so možnosti za večjo učinkovitost socialnega podjetništva. Na tem mestu vidim več rešitev, ki jih podajam v nadaljevanju.

Na ZRSZ bi lahko prevzeli aktivnejšo vlogo že z umestitvijo rubrike socialno podjetništvo na spletno stran ZRSZ, znotraj katere bi tako socialna podjetja kot brezposelne osebe pridobile koristne informacije glede socialnega podjetništva ter ukrepov APZ, ki jih lahko uveljavijo socialna podjetja. Kot možnost spodbujanja socialnega podjetništva znotraj Zavoda predlagam tudi izvajanje ciljnih izobraževanj/usposabljanj za zaposlene, sodelovanje pri promociji socialnega podjetništva, aktivno vključevanje v lokalna partnerstva in projekte, ki so povezani s socialnim podjetništvom. To je zelo majhen korak, ki bi doprinesel k večji promociji in ozaveščenosti ter posledično pozitivni potrditvi socialnega podjetništva s strani ZRSZ.

V okviru ukrepov APZ bi bilo treba razmišljati v smeri priprave javnega povabila, na katerega bi lahko kandidirala socialna podjetja ali neprofitni delodajalci, ki imajo v ustanovitvenem aktu določen nepridobitni značaj oziroma določilo, da vračajo dobiček v osnovno dejavnost in ga ne delijo. Znotraj tega bi lahko kandidirala tudi društva, zavodi, ustanove, gospodarske družbe, zadruga in druge pravne osebe zasebnega prava. Za razliko od javnih del, se v ta razpis ne bi vključevalo delodajalcev, katerih (so)ustanovitelj ali večinski lastnik je občina ali državna institucija. Javno povabilo bi bilo namenjeno brezposelnim osebam, ki so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb ter so ranljive osebe po ZSocP. Delodajalec bi brezposelne osebe zaposlil za najmanj 15 mesecev z vključujočim trimesečnim poskusnim delom (podobno kot za javno povabilo Prvi izziv). Program javnega povabila bi brezposelnim osebam omogočal pridobivanje znanj, veščin, delovnih izkušenj v socialnih podjetjih ter izboljšanje njihovih zaposlitvenih možnosti. Z javnim povabilom bi brezposelne osebe pridobile še znanja za morebitno ustanovitev socialnega podjetja, potrebna znanja za pripravo socialno podjetniških projektov ter s tem zagotovitev novih delovnih mest. S tem bi se del sredstev za ukrep kreiranja delovnih mest, kamor spadajo javna dela, prenesel v socialna podjetja ali neprofitne organizacije.

V okviru ukrepa spodbujanje samozaposlovanja predlagam, da se pripravi postopek samozaposlitve v socialnem podjetju. Izbran izvajalec za izvedbo presoje kandidatove poslovne ideje ter delavnice za samozaposlovanje bi moralo biti socialno podjetje, ki ima že vsaj leto dni izkušenj na tem področju, znanja pri poslovanju, iskanju finančnih in drugačnih spodbud za razvoj socialnega podjetništva ter pri delu z ranljivimi osebami. Izjemnega pomena je, da se čim več ustvarjalnih in podjetnih posameznikov odloča za uresničevanje podjetniških pobud, ki bi prispevale k izgradnji inovativne, podjetne in humane

družbe (Rebernik, Tominc in Crnogaj 2011, 14). Obseg podjetništva iz priložnosti lahko izboljšamo le, če zagotovimo, da se bodo posamezniki počutili varni, da bodo spoštovane njihove pogodbe, plačani računi in pravice zaščitene ter učinkovito izterjane (prav tam). Za več podjetništva in boljše podjetništvo v Sloveniji je zelo pomembna enaka pravica pred zakonom, preprečevanje korupcije, odprava plačilne nediscipline in hitro, učinkovito delo sodišč (prav tam).

Potrebno bi bilo razviti strategijo, kot pomemben del javnih del, ki bi vključevala prehoden zaposlitveni model uveljavljen v Evropi, namesto trajnih delovnih mest (MDDSZ 2010, 50). V tem modelu bi deloval sistem, v katerem sredstva spremljajo ranljivo osebo, ki jo organizacija znotraj modela za usposabljanje sprejme kadarkoli (prav tam). V Veliki Britaniji vlada podpira projekt Big Society, saj želi razviti civilno družbo, okrepiti njeno sposobnost za reševanje težav s samoorganizacijo ter spodbujati razvoj socialnih podjetij (MDDSZ 2010, 20). V poročilu (prav tam) je razbrati, da je to posledica velike potrebe po rezanju proračuna in varčevanju javnih sredstev za ta sektor.

Na ravni države potrebujemo dobro promocijo za širše prepoznavanje tega področja, nujna je strategija, program ukrepov ter stimulatívno podporno okolje, ki bo zagotavljajo finančne spodbude za socialna podjetja v vseh treh fazah razvoja, tako v začetnem, v fazi rasti in konsolidacije.

Vlada RS bi morala brez odlašanja podpreti in financirati raziskovalno nalogo o stanju in potrebah nevladnega sektorja, kamor uvrščamo tudi socialna podjetja. A dogaja se to, da so vlade neučinkovite, počasne, podvržene korupciji, zbirokratizirane, želijo obdržati svoj položaj, kar pa je še bolj značilno, so privlačne za tiste, ki jih želijo uporabiti za lastne interese (Yunus 2009, 25).

Socialno podjetništvo ima v bodoče velik razvojni potencial, saj na aktiven način vključuje ranljive skupine, ki na fleksibilnem trgu dela ne dohitevajo potrebnih zahtev, na drugi strani pa spodbuja razvoj tistih storitev, ki so izrinjene iz trga dela, so pa koristne za lokalno okolje in družbeno dobrobit (Vlada RS 2007, 108). Zanimivo bi bilo magistrsko nalogo razširiti in ugotoviti ali predstavlja socialno podjetništvo konkurenco obstoječemu gospodarstvu ali gospodarstvo vidi možne priložnosti za sinergijo teh dveh svetov. Je ideja socialnega podjetništva dovolj blizu brezposelnim osebam kot priložnost samozaposlitve ali zaposlitve v socialnem podjetju? Idej je veliko, možnosti se odpirajo, treba se je le ustaviti, dobro razmisliti in narediti pomemben korak k novi dodani vrednosti.

LITERATURA

- Acs, Zoltan J., Mary C. Boardman in Connie L. McNeely. 2013. The social value of productive entrepreneurship. *Small Business Economy* 40 (3): 785–796.
- Borzaga, Carlo, Giulia Galera in Rocio Nogales. 2008. *Social enterprise: a new model for poverty reduction and employment generation. An examination of the concept and practice in Europe and the commonwealth of the independent states.*
[Http://www.undp.org.ua/files/en_20541undp_soc_enterprise_final.pdf](http://www.undp.org.ua/files/en_20541undp_soc_enterprise_final.pdf) (30. 3. 2013).
- Cooter, Robert in Thomas Ulen. 2005. *Ekonomska analiza prava.* Ljubljana: Časnik Finance.
- Dini, Ester. 2012. *Primo rapporto sulla Cooperazione in Italia.*
[Http://www.legacoop.coop/multimedia/allegati/PrimoRapportoCensissullacooperazioneinItalia.pdf](http://www.legacoop.coop/multimedia/allegati/PrimoRapportoCensissullacooperazioneinItalia.pdf) (30. 3. 2013).
- European Commission. 2011. *Social business initiative creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation.* Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 25. 10. 2011. COM (2011) 682 final.
- Evropska komisija. 2010. *EVROPA 2020. Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast.* Sporočilo komisije, Bruselj, 3. 3. 2010. COM (2010) 2020 konč.
- Evropska komisija. 2011a. *Predlog. Uredba evropskega parlamenta in sveta o evropskih skladih za socialno podjetništvo.* Besedilo velja za EGP, Bruselj 7. 12. 2011. COM (2011) 862 konč.
- Evropska komisija. 2011b. *Pobuda za socialno podjetništvo Ustvarjanje ekosistema za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev socialnega podjetništva in socialnih inovacij.* Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regije, Bruselj, 25. 10. 2011. COM (2011) 682 konč.
- Evropska komisija. 2012. *Akt za enotni trg II Skupaj za novo rast.* Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regi, Bruselj, 3. 10. 2012, COM (2012) 573 konč.
- Evropska komisija. 2013. *EU Si Ti. Tudi o socialnem podjetništvu.* [Http://www.eu-dogodki.si/sl/events/show/34/eu_si_ti_tudi_o_socialnem_podjetnistvu.html](http://www.eu-dogodki.si/sl/events/show/34/eu_si_ti_tudi_o_socialnem_podjetnistvu.html) (26. 5. 2013).
- Evropski ekonomsko-socialni odbor. 2012. *Mnenje Evropskega socialnega odbora.*
[Http://www.toad.eesc.europa.eu/ViewDoc.aspx?doc=ces%5Cint%5Cint606%5CSL%5CES1292-2012_AC_SL.doc&docid=2840161](http://www.toad.eesc.europa.eu/ViewDoc.aspx?doc=ces%5Cint%5Cint606%5CSL%5CES1292-2012_AC_SL.doc&docid=2840161) (20. 3. 2013).
- Forbici, Goran, Dolores Kores, Goran Lukić in Primož Šporar. 2012. *Pripombe na Osnutek Strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012–2015.*
[Http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/PRIPOMBE%20NA%20STRATEGIJO%20RAZVOJA%20SOCIALNEGA%20PODJETNISTVA%20ZA%20OBDOBJE%202012_2015.doc](http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/PRIPOMBE%20NA%20STRATEGIJO%20RAZVOJA%20SOCIALNEGA%20PODJETNISTVA%20ZA%20OBDOBJE%202012_2015.doc) (22. 4. 2013).
- Forbici, Goran. 2013. *Nov osnutek strategije socialnega podjetništva – namesto koraka naprej, zopet dva koraka nazaj.* [Http://www.cnvos.info/index/article/id/7340/cid/221](http://www.cnvos.info/index/article/id/7340/cid/221) (22. 2. 2013).

- Grmadnik, Jerneja. 2013. *Prvi koraki v svet socialnega podjetništva*.
[Http://www.delo.si/gospodarstvo/posel/prvi-koraki-v-svet-socialnega-podjetnistva.html](http://www.delo.si/gospodarstvo/posel/prvi-koraki-v-svet-socialnega-podjetnistva.html)
 (22. 2. 2013).
- Hafner, Ana, Živana Marčeta, Bojan Mevlja, Dane Podmenik in Nejc Tominec. 2013.
Socialno podjetništvo za trajnostni razvoj podeželja Slovenske Istre. Koper: Središče
 Rotunda.
- Kavčič, Urška. 2010. Evropski socialni sklad in socialna ekonomija v Sloveniji. V *Zbornik prispevkov, Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 51–53. Murska Sobota: Pribinovina.
- Kodrič, Sandi. 2011. Socialno podjetništvo za drugačne dividende. *Pravna praksa* 30 (15/16): 42.
- Kokalj, Vida. 2011. Socialno podjetništvo – priložnost in izziv. *Pravna praksa* 30 (27): 10–12.
- Kovač Mitja in Katarina Zajc. 2010. Uvod v pogodbeno pravo (ekonomska analiza pogodbenega prava). *Podjetje in delo* 36 (7): 1398–1406.
- Kovač, Zdenka. 2010. Smo po dvajsetletnem prehodu iz enega enoumja v drugo sposobni preseči obstoječi model razvoja v Sloveniji. V *Zbornik prispevkov, Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 8–13. Murska Sobota: Pribinovina.
- Kržin, Mateja. 2009. *Z inovativnostjo novi družbi naproti – razvoj socialnega podjetništva*. Predavanje na znanstveni konferenci z mednarodno udeležbo: Management, izobraževanje in turizem – kreativno v spremembe, Portorož, 22.–23. oktober 2009.
- Lorenci, Janko. 2010. *Hvalnica kapitalizma. Nikakršna filantropija ne more nadomestiti spodobne socialne države*. [Http://www.mladina.si/51446/hvalnica-kapitalizma/](http://www.mladina.si/51446/hvalnica-kapitalizma/) (18. 3. 2013).
- Lužar, Dušanka, Sonja Gavez, Vanja Hazl, Julija Marošek, Stojan Zagorc, Simona Zagorc, Maja Gorjanc, Zdenka Kovač, Davide Branco in Matjaž Golob. 2005. *Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji: s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva: uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji*. Ljubljana: JAPTI, Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije.
- Mesojedec, Tadeja, Primož Šporar, Kristjan Stojan, Tjaša Valentinčič, Franci Bačar, Gregor Sakovič in Tatjana Stojan. 2012. *Socialno podjetništvo*. Ljubljana: Salve.
- Milošević, Goran. 2013. Socialno podjetništvo – temeljni koncepti, področja in metodologija raziskovanja. V *Zbornik s konference Socialno podjetništvo: novi izzivi in perspektive*, ur. Alojz Kavaš, Goran Milošević in Bojan Radej, 8–24. Murska Sobota: Mozaik.
- MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2010. *Izboljšanje socialne vključenosti na lokalne ravni preko socialne ekonomije: poročilo za Slovenijo*. [Http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/seminar_soc_podjet_oecd_porocilo.pdf](http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/seminar_soc_podjet_oecd_porocilo.pdf) (4. 3. 2013).
- MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2011. *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012–2015. Osnutek*. [Http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/Strategija%20ZSocP_osnutek_16_12_2011.doc](http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/Strategija%20ZSocP_osnutek_16_12_2011.doc) (4. 3. 2013).

- MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2012. *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016. Osnutek*.
[Http://www.skupnostobcin.si/fileadmin/sos/datoteke/pdf/Barbara/PREDLOGI_PREDPIS_OV/Socialno_podjetnistvo/Osnutek_strategije_socialnega_podjetnistva_28_dec_2012_konca.DOC](http://www.skupnostobcin.si/fileadmin/sos/datoteke/pdf/Barbara/PREDLOGI_PREDPIS_OV/Socialno_podjetnistvo/Osnutek_strategije_socialnega_podjetnistva_28_dec_2012_konca.DOC) (5. 3. 2013).
- MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2013. *Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leti 2013 in 2014*.
[Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/za_poslovanje/APZ_2013_2014.doc](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/za_poslovanje/APZ_2013_2014.doc) (29. 3. 2013).
- MG – Ministrstvo za gospodarstvo. 2006. *Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2007–2013*.
[Http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DPK/dpk_program_sprejet_060706.pdf](http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DPK/dpk_program_sprejet_060706.pdf) (29. 3. 2013).
- Mlakar, Simon. 2012. *Slovenska socialna ekonomija v Franciji*.
[Http://www.cnvos.info/index/article/id/7342/cid/221](http://www.cnvos.info/index/article/id/7342/cid/221) (29. 3. 2013).
- Pavlin, Barbara. 2013. *Unicredit podprl tri projekte socialnega podjetništva*.
[Http://www.delo.si/gospodarstvo/podjetja/unicredit-podprl-tri-projekte-socialnega-podjetnistva.html](http://www.delo.si/gospodarstvo/podjetja/unicredit-podprl-tri-projekte-socialnega-podjetnistva.html) (12. 6. 2013).
- Petkovšek Štakul, Jana. 2012. *Tomaž Stritar, direktor Socialnega inkubatorja: Socialno podjetništvo niso trajne subvencije!*
[Http://gazela.dnevnik.si/sl/Novice/4143/Toma%C5%BE+Stritar+direktor+Socialnega+inkubatorja%3A+Socialno+podjetni%C5%A1tvo+niso+trajne+subvencije](http://gazela.dnevnik.si/sl/Novice/4143/Toma%C5%BE+Stritar+direktor+Socialnega+inkubatorja%3A+Socialno+podjetni%C5%A1tvo+niso+trajne+subvencije) (22. 2. 2013).
- Podmenik, Dane in Bojan Mevlja. 2013. Socialno podjetništvo na podeželju Slovenske Istre. V *Zbornik s konference Socialno podjetništvo: novi izzivi in perspektive*, ur. Alojz Kavaš, Goran Milošević in Bojan Radej, 91–105. Murska Sobota: Mozaik.
- Radej, Bojan. 2010. Prednostna področja razvoja in izzivi socialne ekonomije v Pomurju. V *Zbornik prispevkov, Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 35–50. Murska Sobota: Pribinovina.
- Rajgelj, Barbara. 2009. Ekonomska analiza pogodbenih sankcij. V *Ekonomska analiza prava v Sloveniji*, ur. Katarina Zajc, 75–90. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Rebernik, Miroslav, Polona Tominc in Katja Crnogaj. 2011. *Podjetniška aktivnost, aspiracije in odnos do podjetništva*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, Miroslav. 2013. *Obvestilo za javnost GEM Slovenija 2012*.
[Http://www.gemslovenia.org/scripts/download.php?file=/data/upload/GEM_2012_Sporocilo_za_javnost1\(1\).pdf](http://www.gemslovenia.org/scripts/download.php?file=/data/upload/GEM_2012_Sporocilo_za_javnost1(1).pdf) (24. 3. 2013).
- Remec, Špela in Jernej Bergoč. 2011. Dilemmas with understanding the notion of social entrepreneurship. V *Development strategies*, ur. Franjo Štiblar, 232–247. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Slapnik, Tadej. 2010. Pojem in razvoj socialnega podjetništva. V *Zbornik prispevkov, Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 14–21. Murska Sobota: Pribinovina.
- Slapnik, Tadej. 2011. S socialnim podjetništvom do novih delovnih mest. *Ekonomska demokracija* 15 (3): 17.

- Strmšek, Nina. 2011. *Socialno podjetništvo – izziv sodobne družbe*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Sumah, Anja. 2009. *Primerjava socialnega podjetništva v Sloveniji, Avstriji in Italiji*. Diplomski seminar, Univerza v Mariboru, Ekonomska-poslovna fakulteta.
- SURS – Statistični urad RS. 2011. *Mednarodni dan invalidov 2011*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4382](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4382) (25. 3. 2013).
- SURS – Statistični urad RS. 2012. *Mednarodni dan invalidov 2012*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5180](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5180) (25. 3. 2013).
- Svetlik Ivan, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc. 2001. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Šporar, Primož. 2002. Oris aktualnega dogajanja na področju nevladnih organizacij v Sloveniji in trendi za prihodnost. V *Jadranske po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 313–338. Koper: Visoka šola za management.
- UMAR – Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. 2013. *Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2013*. [Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/spomladanska_napoved_2013/PNGG_2013_splet.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/spomladanska_napoved_2013/PNGG_2013_splet.pdf) (31. 3. 2013).
- Vesel, Jadranka 2010. Socialna ekonomija kot alternativa. V *Zbornik prispevkov, Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 22–34. Murska Sobota: Pribinovina.
- Vlada RS. 2011. *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015*. [Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/smernice_apz_2012_2015.pdf](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/smernice_apz_2012_2015.pdf) (30. 3. 2013).
- Vlada RS. 2013. *Nacionalni reformni program 2013–2014*. [Http://www.delo.si/assets/media/other/20130506/Nacionalni%20reformni%20program%202013-2014_%20OSNUTEK%206maj-2.pdf](http://www.delo.si/assets/media/other/20130506/Nacionalni%20reformni%20program%202013-2014_%20OSNUTEK%206maj-2.pdf) (9. 5. 2013).
- Vlada RS. 2007. *Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013*. [Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/op_ess_final.pdf](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/op_ess_final.pdf) (15. 3. 2013).
- Yunus, Muhammad. 2009. *Novemu kapitalizmu naproti. Socialno podjetništvo za svet brez revščine*. Tržič: Učila International.
- Zajc, Katarina. 2009. Ekonomska analiza prava (opis, zgodovina in aplikacije). V *Ekonomska analiza prava v Sloveniji*, ur. Katarina Zajc, 13–30. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Zidar, Romana in Tomislava Arh. 2012. *Social economy – laying the groundwork for innovative solutions to today's challenges (Paris, 10-11 December 2012), Social Entrepreneurship in Slovenia*. [Http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9626&langId=en](http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9626&langId=en) (22. 4. 2013).
- Zidar, Romana in Liljana Rihter. 2010. Vključevanje ranljivih skupin v programe socialnega podjetništva s perspektive socialnega dela. V *Zbornik prispevkov, Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 66–85. Murska Sobota: Pribinovina.

- Zirnstein, Elizabeta in Tina Bratkovič. 2011. Kaj prinašata socialno podjetništvo in Zakon o socialnem podjetništvu družbi. *Pravna praksa* 30 (13): 13–14.
- Zirnstein, Elizabeta. 2012. *Pravna ureditev inovativnosti v delovnem razmerju – med pravičnostjo in učinkovitostjo*. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2011. *Strokovna izhodišča za leto 2012*. [Http://www.ess.gov.si/_files/3324/strokovna_izhodišca_za_let_2012.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3324/strokovna_izhodišca_za_let_2012.pdf) (2. 4. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2012a. *Javno povabilo za izbor programov javnih del za leto 2013*. [Http://www.ess.gov.si/_files/4323/JD_2013_Povabilo.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/4323/JD_2013_Povabilo.pdf) (26. 4. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2012b. *Strokovna izhodišča za leto 2013*. [Http://www.ess.gov.si/_files/4595/strokovna_izhodišca_za_let_2013.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/4595/strokovna_izhodišca_za_let_2013.pdf) (22. 4. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2012c. *Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projekta v okviru programa Zaposli.me/ Spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih brezposelnih oseb*. [Http://www.ess.gov.si/_files/3859/Zaposli_me_2012_Povabilo.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3859/Zaposli_me_2012_Povabilo.pdf) (22. 4. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2012d. *Javno povabilo delodajalcem za spodbujanje zaposlovanja prejemnikov denarne socialne pomoči za leto 2012*. [Http://www.ess.gov.si/_files/3934/DSP_2012_Povabilo.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3934/DSP_2012_Povabilo.pdf) (12. 5. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2012e. *Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projekta v okviru programa Prvi izziv*. [Http://www.ess.gov.si/_files/3950/Prvi_izziv_Povabilo_spremenjen_cistopis.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3950/Prvi_izziv_Povabilo_spremenjen_cistopis.pdf) (14. 5. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2012f. *Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projekta v okviru programa Priložnost zame*. [Http://www.ess.gov.si/_files/3843/Priloznost_zame_2012_Povabilo.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3843/Priloznost_zame_2012_Povabilo.pdf) (16. 5. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2013a. *Poslovni načrt za leto 2013*. [Http://www.ess.gov.si/_files/4620/poslovni_nacrt_zavoda_rs_za_zsposlovanje_2013.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/4620/poslovni_nacrt_zavoda_rs_za_zsposlovanje_2013.pdf) (30. 3. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2013b. *50plus – novo javno povabilo za spodbujanje zaposlovanja starejših brezposelnih*. [Http://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo?aid=674](http://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo?aid=674) (31. 5. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2013c. *Gradivo za strokovni izpit za izvajalce storitev vseživljenjske karijerne orientacije in posredovanja zaposlitve*. [Http://www.ess.gov.si/_files/4769/GRADIVO_ZA_STROKOVNI%20IZPIT_koncesionari.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/4769/GRADIVO_ZA_STROKOVNI%20IZPIT_koncesionari.pdf) (12. 6. 2013).
- ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2013d. *Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projekta v okviru programa 50plus*. [Http://www.ess.gov.si/_files/4795/50plus_javno_povabilo.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/4795/50plus_javno_povabilo.pdf) (1. 6. 2013).

PRAVNI VIRI

- Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij. *Uradni list RS*, št. 35/2013.
- Predlog Zakona o socialnem podjetništvu*. 2010. [Http://www.iusinfo.si/eviri.ook.sik.si/IusInfoD/Poro/PORODZ2010M07D28N1_10_1.PDF](http://www.iusinfo.si/eviri.ook.sik.si/IusInfoD/Poro/PORODZ2010M07D28N1_10_1.PDF) (15. 4. 2013).

Spremembe in dopolnitve SRS 2006 in SRS 40 (2012) – Računovodske rešitve v socialnih podjetjih. *Uradni list RS*, št. 2/2012.

Statut Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. *Uradni list RS*, št. 84/99.

Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva. *Uradni list RS*, št. 54/2012.

Zakon o društvih (ZDru-1). *Uradni list RS*, št. 61/06 in 58/09.

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). *Uradni list RS*, št. 42/06 (60/06 – popr.) in nasl.

Zakon o podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP-1). *Uradni list RS*, št. 102/207.

Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP). *Uradni list RS*, št. 20/2011.

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-1). *Uradni list RS*, št. 93/2005.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-A). *Uradni list RS*, št. 21/2013.

Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). *Uradni list RS*, št. 80/2010.

Zakon o ustanovah (ZU). *Uradni list RS*, št. 70/05 – UPB1.

Zakon o zadrugah (ZZad). *Uradni list RS*, št. 62/07 – UPB1.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). *Uradni list RS*, št. 63/04.

Zakon o zavodih (ZZ). *Uradni list RS*, št. 12/91 in 8/96.

ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje. 2013a. *Pogodbena razmerja v ZRSZ – aktivna politika zaposlovanja*. Interni podatki iz arhiva ZRSZ, Služba za analitiko.